

III. ÉVFOLYAM.
1913. MÁJUS
MEGJELENIK.
MINDEN HÓ-
KÖZEPÉN.

ULT ÉS JÖVŐ

ZSIDÓ IRODALMI-MŰVÉSZETI-TÁR-
SADALMI-ÉS-KRITIKAI-FOLYÓIRAT.

AZ ORSZÁGI KULTURBIZOTTSÁG KÖZREMŰKÖDÉSÉVEL SZERKESTTI

DR. PATAI JÓZSEF

TARTALOM.

	Oldal		Oldal
Dr. Patai József: „A Sulchan Árucl és a magyar zsidóság“	197	ILLUSZTRÁCIÓK.	
Antal Sándor (Stockholm): Péntekeste a szinpadon	199	Michelangelo: Jeremiás próféta (A Sixtina freskójáról). Műmelléklet.	
Turóczi József: De profundis (vers) . . .	201	Harriet Bosse, Strindberg harmadik felesége Eszter szerepében (A falakon belül) .	199
H. Nathansen (Kopenhága): Gyermekkorom kertjében	202	Poul Reumert dán színész, „Prokurist Mayer“ szerepében (A falakon belül)	199
Zsidó népdal: Hasosanna (kotta)	203	Gustaf Fredrikson, Harming szerepében (A falakon belül)	199
Patai Edith: Michelangelo prófétái . . .	204	August Lindberg és Thecla Ählender, Camle és Sara Lewin szerepében, Nathansennek „A falakon belül“ c. zsidó drámájában	200
Kaczér Illés: Énekek éneke (vers) . . .	207	Henry Nathansen (Kopenhága)	202
Jávor Bella: A mesebeli táltos . . . (novella)	208	Michelangelo: Ezékiel próféta. (A Sixtina freskójáról)	204
Dr. Hevesi Simon: Egy gimnazista töprengései. (Olvasmány felnőtteknek) . . .	212	Michelangelo: Ezékiel próféta. (A Sixtina freskójáról)	205
TOLLHEGYRŐL.		Dániel próféta, Raffaelnek a napokban felfedezett freskójáról	206
Zsidó sajtó és antisemita sajtó, Schreiben Sie ein „und die Juden“! stb. . . .	217	Salamon király, Raffaelnek a napokban felfedezett freskójáról	206
Kállay Miklós: Kelet leánya (vers) . . .	218	Raffaelnek a napokban felfedezett freskója. Próféták és Szibillák	207
Dr. Weiller Ernő: Az Országos Magyar Izraelita Közművelődési Egyesületnek egy éve	219	Michelangelo: Dániel próféta. (A Sixtina freskójáról)	208
A Mult és Jövő Becalél-kiállítása	227	Michelangelo: Jesajás próféta. (A Sixtina freskójáról)	209
A BIBLIA ÉLETE.		Michelangelo: Angyalfej Jesajás próféta fölött	210
Kova Albert: Lenkei Henrik	227	Michelangelo: Angyal Ezékiel próféta fölött	211
Simonfija-Widder Dávid: Pogány Hiób dalaiból	230	Michelangelo: Delphii Szibilla. (A Sixtina freskójáról)	212
KRÓNKA ÉS SZEMLE.		Michelangelo: Perzsiai Szibilla. (A Sixtina freskójáról)	213
Stiller Bertalan, A hölgystentisztelet, Az OMIKE új pártfogó tagjai, stb. . . .	232	Michelangelo: Joél próféta (A Sixtina freskójáról)	215
ÚJ KÖNYVEK.		Michelangelo: Dávid. (Szobormű)	216
Dr. Bolgár Mózes: A Gólusz meséi. I. kötet	237	Michelangelo: Ádám és Éva száműzetése a paradicsomból. (A Sixtina freskójáról).	217
Sch. Gorelik: Die liebe Provinz, Alexander Schuler: Der Rassenadel der Juden, stb.	239	Lenkei Henrik. (Lenkei Henrikné olajfestménye után)	228
SZERKESZTŐI ÜZENETEK. HIRDETÉSEK.		Stiller Bertalan	232
KÖZGAZDASÁG.		Szatmári Elek	234
HIRDETÉSEK.		Dr. Bolgár Mózes	237
		Dr. Renner Adolf	240

MULT ÉS JÖVŐ

ZSIDÓ · IRODALMI · MŰVÉSZETI · TÁR-
SADALMI · ÉS · KRITIKAI · FOLYÓIRAT

Az O. M. I. K. E. kulturbizottsá-
gának közreműködésével szerkeszti

DR. PATAI JÓZSEF

Megjelenik minden hó közepén.
Szerkesztőség és kiadóhivatal:
Budapest, VI. ker., Podmaniczky-
utca 6. szám. Telefonszám 146-92.
Előfizetési ára az O. M. I. K. E. párt-
fogó tagdíjjal együtt egész évre:
20 korona, díszkiadásban 30 korona.
Egyes szám ára: 2 és 3 korona.

DR. PATAI JÓZSEF: „A SULCHAN ÁRUCH ÉS A MAGYAR ZSIDÓSÁG.”
REFLEXIÓK Dr. G. M. KÖNYVÉHEZ.

Istenem, hol van a tavalyi hó! Hol vannak azok a gyönyörű idők, amikor felkelt egy amhórec (magyarul: zsidó analfabéta) és nagyot ütve a sonkacsonttal az asztalra, lelkesen kijelentette, hogy: én ugyan nem tudom, mi fán terem az a sokat emlegetett Sulchan Áruch, azt sem tudom, gyümölcs-e, vagy ásványvíz, zsidó husvétra használják a keserűfű bemartására, vagy Purimkor a kindli töltelékének (de hisz az könyv! — szolt itt közbe valakí) és ha könyv a Sulchan Áruch, akkor sem tudom, az-e az, amiből szombaton a zsinagógában állítólag felolvasnak, vagy az-e, amiből azon a bizonyos széderestén imádkoznak, szóval én egyáltalában nem tudom, miféle szerzet az a Sulchan Áruch, vagy hogy is híjják, de a béke embere vagyok és én, ha az orthodoxoknak éppen ez kell, ezennel ünnepélyesen és férfias őszinteséggel kijelentem, hogy én a legszigorúbban a Sulchan Áruch alapján álltam s állok! Dixi et salvavi animam meam!

Istenem, hol van a tavalyi hó! Hol a csodás, naív romanticizmus és hol vannak a borsók, amiken olyan szépet álmodtunk? Azóta az élet megmutatta nekünk az ő kegyetlen képét és egyre jobban felrángigált bennünket a kijózanodás hűvös útjára, amelynek egyik érdekes állomása dr. Guttmann Mihálynak, a szeminárium talmud- és Sulchan-Áruch-tanárának, tehát a haladó zsidóság legilletékesebb faktorának könyve a „Sulchan Áruchról és a magyar zsidóságról”.

A sok naivitás és demagógia egészségtelen kotyvaléka után valóságos üdítő finom csemege ez a könyv. Végre egy őszinte szó, végre egy hozzáértő nyilatkozat! A Mult és Jövő, amely az összes

pártok és pártusák fölött áll, kezdettől fogva perhorreskálta a Sulchan Áruchchal való játékot. Kezdetlől fogva hangsúlyoztuk, hogy ez a játék nem méltó a haladó zsidóság őszinteségéhez; nem szólva arról, hogy célhoz sem vezet, mert ha a miniszternek mesélhetnek is a neológ Sulchan-áruch-alapról, az orthodoxoknak aligha. És róluk nélkülük elvégre egyetlen liberális kormány sem fog dönteni. Sőt ha van út, amely némi közeledéshez vezethet, egyedül az őszinteség az, amely nyíltan megmondja: a mi felfogásaink gyökeresen különböznek ugyan, de van tér, amelyen együtt haladhatunk; és miért ne haladjunk együtt, amikor testvérek vagyunk!

Dr. G. M. könyve egy ilyen őszinte megnyilatkozás. A haladó zsidóság felfogását tolmácsolja a Sulchan Áruchról. Ez volt a haladó zsidóság felfogása a kongresszus idejében is. És mert a konzervatív zsidóság másképp fogja fel a Sulchan Áruch jelentőségét, szakadásra került a sor a két párt között.

Hogy melyiknek van igaza, az nem tartozik most az ügyre, de egy bizonyos, hogy ez a szakadás nem forrasztható össze azzal, hogy a haladó zsidóság egyszerűen eltítkolja vagy letagadja az ő őszinte felfogását a Sulchan Áruchról. Mert ez csak állandó belső harcokra és folytonos csetepatéokra adna okot és akkor ott volnánk ahol a mádi izr. orthodox vagy neológ.

„Szönyegre került — írja dr. G. M. — a már háromszáz év óta jól ismert vallástörvényi kodex, a Sulchan Áruch. Az előkészítő bizottságok többszörösen kifejezést adtak annak, hogy a haladó zsidóság kifejezetten is nyilvánítsa, hogy a Sulchan Áruch alapján áll. Miután ez oly nagy horderejű

kijelentés lenne, mely konzekvenciáiban belevonná a zsidóság életének minden mozzanatát, elsőrendű fontosságúnak tartjuk annak a viszonynak pontos és élethű megállapítását, melyben a Sulchan Áruch a mai egész, de különösen a haladó zsidósághoz tényleg áll. A mai zsidó közönség nagyjára nem tudja azt sem, hogy mit jelent a Sulchan Áruch. Bármely rendszerű iskolát is végez a mai kor izraelita vallású polgára, mindenesetre úgy lép a gyakorlati élet terére, úgy illeszkedik a hitközség keretébe, úgy kerül esetleg a vezérférfiak sorába, hogy a Sulchan Áruchról fogalma sincsen.“

Dr. G. M. ezután anatómiai bonckés alá veszi a Sulchan Áruchot. Elmondja, hogyan keletkezett, hogyan szerkesztődött, felbontja a könyvet alkatrészeire és reámutat, hol és mennyiben nem respektálják a Sulchan Áruchot még az orthodoxok sem, és végül a következő eredményre jut:

„Ha ma valaki azt modja bármely irányt követő zsidóságról, hogy az a „Sulchan Áruch alapján áll“, vagy egyáltalán nem, vagy rosszul ismeri ennek a munkának a szerkezetét és jellegét, vagy a legendyhebb esetben, felületes frázist mond. Mert hogy állhat valaki egy olyan gyűjtőmunka alapjára, mely több mint 50 szerzőnek különböző műveit, felfogásait és gyakorlati döntéseit tartalmazza, hiszen az egy hatalmas encyclopédia, egy egész könyvtár. Ez nem egységes alap, melyen valaki is állhatna.“

Ez őszinte és férfias beszéd. Ez a haladó zsidóság hozzáértő részének a felfogása a Sulchan Áruchról. De már itt kell megjegyeznünk, hogy ez természetesen homlokegyenes ellentétben van azzal a felfogással, amelyet a konzervatív zsidóság táplál a Sulchan Áruchra vonatkozólag. A konzervatív zsidó dr. G. M.-nek ezt a Sulchan-Áruch-kritikáját épp úgy perhorreszkálja, mint a biblia-kritikát. A konzervatív zsidó előtt ma a Sulchan Áruch olyan dogmatikus súllyal bír, mint Mózes könyvei. Sőt majdnem még nagyobb. Hiszen ismeretes az anekdota, hogy hogyan fordulhat elő az, hogy orthodox zsidó is lop, mikor a Tórában világosan írva vagyon: Ne lopj!? A felelet pedig az, hogy mit imponál az az orthodoxnak, amit a Tóra ír? Ha volna valahol a Sulchan Áruchban egy margójegyzet, hogy „némelyek szokása, hogy nem lopnak“ („vejés nohagim seló línóv“), biztosan soha sem fordulna elő, hogy orthodox ember lopjon!

Próbáld megmagyarázni az orthodox embernek, hogy a Tórában különböző kodexek nyomai észlelhetők! Mit törődik a konzervatív zsidó a kodexekkel? Neki a Tóra az Tóra és punctum. És ugyanígy van a Sulchan Áruchchal is. Mit bánja ő az ötven szerzőt és egyéb kritikai szempontokat? Neki a Sulchan Áruch az Sulchan Áruch, amelyben hisz! Mi kimutathatjuk, hogy a Sulchan Áruchnak nem minden parancsát teljesíti (miként a Tóraét sem) és ez talán fáj is neki, de ő maga meg van győződve szentül, hogy csakis a Sulchan

Áruch alapján áll. Míg a haladó zsidóság, mint dr. G. M. is, ha nem akar hipokrita farizeus lenni, nyíltan vallja, hogy nem áll a Sulchan Áruch alapján. Ez az a nagy távolság a két párt között, amelyet azonban mindenesetre csak őszinteséggel lehet áthidalni. Farizeuskodó, műorthodoxodító játszó neológiától még inkább fél az orthodoxia. A haladó zsidóság ne akarjon hamisan az orthodoxia felé kacsintgatni, a haladó zsidóság haladjon egyenesen a haladás útján és értékesítse a zsidóság javára azokat a nagy értékeket, amelyek a haladásban és annak intézményeiben rejlnek.

Ami modern zsidó kultúra, tudomány és irodalom van Magyarországon, azt mind a haladó zsidóság termelte, az majdnem mind a szeminárium és köréből fakadt. Ez megdönthetetlen tény. Hát nem szégyen-e, hogy a haladó zsidóság egy unifikációs gyülekezetében olyan hangon tárgyaltak erről az intézetről, hogy a mi nagy büszkeségünk, dr. Bacher, aki szintén jelen volt, úgy érezhette magát, mint aki ártatlanul a vádlottak padján ül. Le a kalappal és az egész unifikációval, ha egy dr. Bacherről van szó! Ha az orthodoxok szídják a szemináriumot és a neológ intézményeket, van ennek okuk is, joguk is. Az ő világuk, az ő felfogásuk teljesen más. És az ő meggyőződésük is, ha őszinte, tiszteletreméltó. De a haladó zsidóság csak büszke lehet az intézményeire. Hagyjuk tehát az orthodoxokat és a Sulchan Áruchot békében és fejlesszük a magunk institúcióit.

„Némely buzgó vezérjelöltek — mondja dr. G. M. — gyanús színben tüntetik fel a haladó zsidóságot. Úgy állítják be, mintha az egyesülés kérdése tisztán az ő érdekük, szinte kenyerük volna. Az a szuggerált nyakrafőre való lemondás mindenről, a Sulchan Áruchra való hirtelen állás, minden aggresszív kritikának és minden illetéktelen tanácsnak megtűrése azt a balhiedelmet kelteti a haladó zsidóságban, mintha valami nagy üzletet effektuálna a kiegyezés révén, amelyért a könnyelmű kereskedő módjára, egyik-másik elvéről lemond. Hogy van az, hogy a felajánlkozott közbenjárók csak a haladóktól követelnek engedményeket és csak az ő intézményeiket veszik bonckés alá? Talán meg lehetne fordítani a műveletet!“

De talán ez is felesleges. Hagyjuk ezt a műveletet magára. Majd elvégzi maga az idő. Vallási dolgokban nincsen helye semmiféle erőszakoskodásnak. Minden időben voltak a zsidóságban különböző pártok, szaduceusok és farizeusok, sammaíták és hillelíták, majmunisták és antimajmunisták, orthodoxok, neológok és chászidok, akik nem akartak egymással erőszakkal „egyesülni“, de ha kellett, közösen szenvedtek, ha kellett, közösen örültek. Mert a zsidóság érzésben — és ez a fő — mindig egységes volt. És ezt a belső lényeges egységet ma is akkor bontják meg leginkább, amikor a külső, formális egységért idéznek fel minden áron belső harcot és testvérháborút.

ANTAL SÁNDOR (STOCKHOLM): PÉNTEKESTE A SZÍNPADON.

Udom, hogy a zsidózás sose volt divatos szeretett hazámban, sőt még ki se fizette magát; az sem titok előttem, hogy akik régebben mertek zsidózni, mind megszenvedtek vakmerőségükért. Most mindezek dacára rálépek erre a pályára és bevallom, hogy a mi péntekesténket láttam tegnap a svédok nemzeti színházában és roppant örvendtem neki. Boldogan tapsoltam és tapsolt velem egy király is. Igaz, hogy ennek a királynak alig több a fizetése mint a váradi püspöknek, de mégis csak király, rajta van a feje az arany és ezüst tallérokon, tehát az én szerény igényeimet nagyon kielégíthette. Bennünket otthon már az is meghat, ha egy emberbarát plébános nagylelkűen elismeri felölünk, hogy mi is emberek vagyunk, ne tessék hát csodálkozni rajta, hogy szociáldemokrata létemre nőttem egy hüvelykkel, mikor észrevettem, hogy egy király, aki kegyelmet adhat a halálraítélteknek, aki sógorsági-komasági viszonyban van a cárral és az angol királlyal, tapsolt a mi péntekesténknek.

Mielőtt rátérnék a dán-zsidó *Henri Nathansen* drámájának

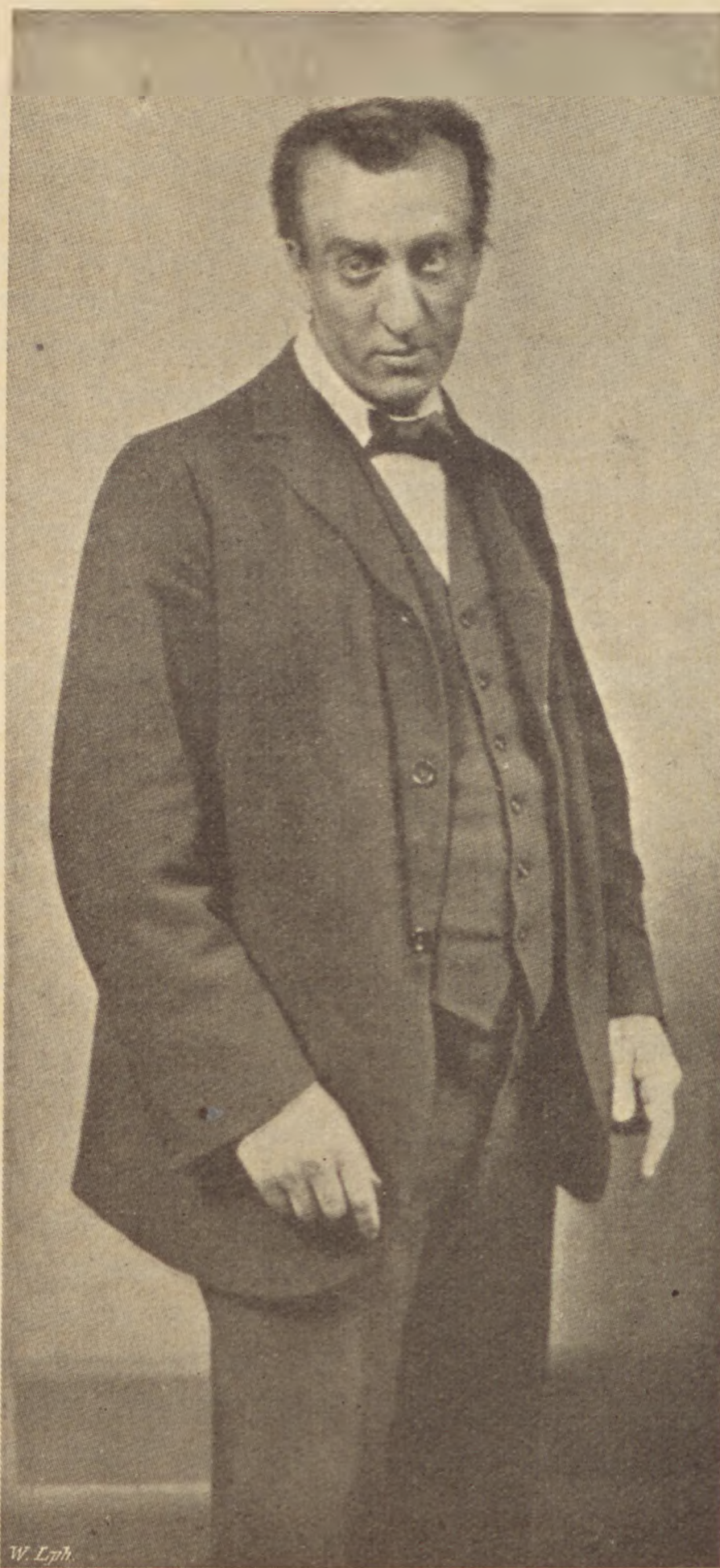
dicséretére, engedtessek meg nekem, hogy meentegetni próbáljam azt a merészséget, hogy irodalmilag zsidózom, hogy szerénytelenül szóvá teszem fajtámat, hitemet és tradícióimat.

Laknak a mi országunkban százezer számra oláh, tót, szerb, ruthén és sváb származású jó magyarok, akik jogilag és társadalmilag több mint egyenrangúak a fajmagyarokkal, nem volt rá szükségük, hogy ics-vics-szky-án-ka-kó végzetű nevüket megváltoztassák, vagy egész jól megtanulják a magyar nyelvet, mégis kifogástalan törzsmagyarok lettek és élénk részt vesznek minden osztásban. De ha mint író véletlenül arra volnék kíváncsi, hogy ezek az idegenfajtájú magyarok micsoda értékes kincseket hoztak vendégajándékkul a magyar irodalomnak, ha keresem, hogy minő sajátos illatú, faji színű, új formájú és misztikus aromájú virágokkal tették változatossá az irodalom virágos kertjének pompáját, csalódottan kell abba hagynom a keresést, rájövök, hogy ezek az urak inkább kapni szeretnének, mint adni; bizony nem hoztak ők semmit, se szint, se temperamentumot.

Az utolsó három-négy évtized irodalmában legalább semmi nyoma sincs annak, hogy román, szláv, germán származású magyarok is élnek és írnak ebben az országban. Összesen nem adtak annyi faji értéket, mint amennyi a Kiss József

Harriet Bosse, Strindberg harmadik felesége Eszter szerepében. (A falakon belül.)

Poul Reumert dán színész, „Prokurist Mayer” szerepében. (A falakon belül.)

Gustaf Fredrikson, Harming szerepében. (A falakon belül.)

egyetlen verssorában bennefoglaltatik. Mondjanak akármit a politikusok, a magyar irodalomra nézve mégis csak nagy kár az, hogy nincsen benne észak, dél és nyugat. Kelet, az van. Mert mi hoztunk exotikus színeket, új felfogást, eddig ismeretlen témákat, beleoltottuk keveretlen, nemes vérünk forró lüktetését. Igaz, hogy mi kitűnően megtanultunk magyarul, de a kegyetlenül drága lecke-pénzen túl is gavallérok voltunk. Olyan ajándékokat hoztunk, amelyek értékét ma a laikus se vonja már kétségbe.

Nem az a feljegyzésre méltó szenzáció, hogy mi egyre adunk és még mindig gazdagok vagyunk, inkább az ébreszti fel bennem a felfedező ujjongását, hogy a gazdagok is örvendve nyújtják ki kezeiket a mi ajándékaink után olyankor is, mikor csak életünknek szép szavakkal ábrázolt hű képét adjuk. Egész Svédországban nem lakik féltannyi zsidó, mint például Nagyvárad városában és a Zangwill összes művei mégis le vannak fordítva svéd nyelvre és elfogytak sok kiadásban. Sőt a dán Goldschmidt is megjelent svédül, pedig nagyjában minden svéd érti a dán nyelvet. Most a

August Lindberg és Thecla Ahlander, a két legnagyobb svéd színész, Camle és Sara Lewin szerepében, Nathansennek „Innanför murarna” (A falakon belül) című zsidó drámájában.

fehér márványból épült, gyönyörű stockholmi *Dramatiska teater* telt házak előtt adja Nathansennek *A falakon belül* című drámáját a lutheránus svéd közönség tapsai között és az összes nagy lapok kivétel nélkül többhasábos cikkekből foglalkoznak a zsidó családi élet szépségeivel és tisztaságával, a mi gyönyörű péntekesténk sajátos egyéni hangulatával.

Ez a péntekeste! Mikor az embernek hosszú esztendőkön át nem volt igazi nagy péntekestéje, nem látta az asztal körül azokat, akikhez a legjobban tartozik, akiket a legjobban szeret, akkor fájdalmas gyönyörűség látni ezt a megelevenedett drága emléket — nem a Tátra-mulatóban egy zsargónban előadott vigjáték keretében, nevető, füstölő, félig berúgott emberek társaságában, hanem — egy ország első színpadján, egy komoly drámában, nagyszerű, teljes illúziót keltő rendezéssel, a Tegnér acélosan csengő nyelvén!

A darab tartalmát nem mondom el, mert Nathansen nem érdemli meg, hogy néhány sor prózával elrontsam az ő nagyszabású drámáját. Csak azt jelzem, hogy a konfliktus kettős. Egyik részen a zsidó világnézet áll szemben a kereszténnyel, a másik oldalon a fiatalok kénytelenek küzdeni az öregek ellen. A darabot se kritizálom, hanem megszólaltatok három svéd-protestáns szakembert, akinek a véleménye itt irányadó. Sven Söderman, a konzervatív és előkelő *Stockholms Dagblad* nagynevű kritikusa szerint „az első jelenet mint kultúrkép nagyszerű. Péntekeste van. A zsinagóga után az öreg Levinhez jönnek vacsorára összes gyermekei, azok is, akik már családostak, vagy máshol laknak. Leülnek az asztal mellé, beszélgetnek mindenféléről, anekdotákat mesélnek el, tréfálkoznak és barátságosak egymás irányában. És e mesterkéletlen kis lakoma erős és intim képet ad arról, hogy hogyan élnek és hogyan éreznek egy régimódi zsidó otthonban. A világnézet, a szokások, a beszédmód, sőt még az ételek is specifikusan faji jellegűek. Érzí az ember, hogy a szolidaritás sehol se lehet koncentráltabb, mint ebben a családban, hogy a családfőnek patriarkális hatalma sehol olyan természetes nem lehet, mint éppen itt. Az a mód, ahogy ezek az emberek kifejezik együttesen közös érzelmeiket és világnézetüket, egy gyönyörű perspektívát nyit meg előttünk, belátunk a múltba, érezzük, hogy micsoda értékes és méltó örökséget hagytak az elmúlt nemzedékek erre a mostanira. Szemléletesség, kultúrigazság és hangulat van ebben a képben és sehol egy árnyalatnyi túlzás vagy karikatúra.” A legnépszerűbb napilapnak, a liberális *Dagens Nyheter*-nek kritikusa Bo Bergman azt írja, hogy „a hithű zsidó otthonában a vérközösségnek a melege és megbízhatósága uralkodik... Az öreg zsidó pár, Levin és felesége áll az érdeklődés központjában. Levin ingerlékeny, önfejű, zsarnok, de finom és gyöngéd a lelkében és szívében, igazi apa. Az anya alázatos, mint ahogy a

tradíciók kívánják, de a fajta egész lángoló energiájával és bátorságával küzd, ha kell. Odaadó és bensőségteljes, egészen a gyermekeinek él, ő ad segítséget és vigasztalást a bajban, az ő kezének simogatása nyugalmat és harmóniát teremt.“ A *Sociel-Demokraten*-ben Anna Branting, Svédország legeurópaibb írója többek között ezt írja: „A falakon belül“ egy értékes mű, mely olyan gondolatokat ébreszt fel és olyan érzésekre vet világot, amelyek legtöbbünk előtt egészen újak. De nemcsak a keresztények és zsidók közötti ellentétéről van itt szó, hanem az új idők szabad és türelmes gondolkozása kerül konfliktusba az ősrégi tradíciókkal. A zsidó tőzsér lánya és az antiszemita tanácsos fia szeretik egymást. A leány szülői zsidó esküvőt akarnak a zsinagógában, a fiú apja a Fruekirke-ben protestáns pap áldását követeli. Közel vannak a szakításhoz, mikor a fiatalember elhatározza, hogy leendő felesége fog dönteni a születendő gyermekek neveltetését illetően, egyelőre nem lesz keresztény esküvő, később pedig nem lesz keresztelés... És ez helyén is van; akinek nincsen hite, az hagyja, hogy a másik fél: a hívő éljen a hite szerint és úgy rendezze be az életét, ahogy a neki kedves családi tradíciók követelik, ahogy neki jól esik... A nagy fiúk ugyanolyan tisztelettel viseltetnek szüleikkel szemben, mint kisgyermekkorukban; a kis unoka ezen az éjszakán nagyszüleinél alszik. Az első szó, amit a fiúk kiejtenek, a boldog meglegedés szava. Semmi se olyan nyugalmas és kedves, mint a régi otthon; sok minden lehet szebb és talán mulatságosabb is, de semmi sem olyan jó. Ha igazán így megy ez a vallásos zsidó házában a mi napjainkban is, akkor az gyönyörű és irigylésre méltó. Mert önzés nincsen benne, csak áhitat. És pedig olyan áhitat, ami szebb annál a plakátnál, melyet egy keresztény papírkereskedés kirakatában láttam: Jézus a te szárnyaid alatt (ára egy korona).“

Néhány szót még a szerzőről. Henri Nathansen régi dán zsidó kereskedőcsaládból származik, apja, testvérei kereskedők. Ő maga ügyvéd, körülbelül negyvenéves, mint írónak jó neve van Dánia határán kívül is. Megjelent több kötet elbeszélése, regénye, egy régebbi szindarabjával (*Den gode Borger*) szintén igen nagy sikert aratott. E cikkben ismertetett darabját Kopenhágában és Németország néhány városában adták elő. Arra nincsen sok reménység, hogy „A falakon belül“ című drámát adni fogja valamelyik budapesti színház (igen, ha az államtanácsos legalább rokonszenves antisemita volna!), de valószínű, hogy Henri Nathansen mégis közvetlen jó ismerőse lesz az olvasónak és pedig: mint a *Múlt és Jövő* munkatársa.¹

¹ Antal Sándor cikkének megérkezése óta megjött Nathansennek, a világhírű dán zsidó írónak gyönyörű tárcája is, melyet alább közlünk. P. J.

TURÓCZI JÓZSEF: DE PROFUNDIS.

I.

Halvány halotti gyertya ég fejemnél.
Sugára végig reszket egy poháron.
Az óra nem kereng. Megállt az álom:
Most nem lehet magány, mely búsabb ennél.

Mily messze van szememtől minden élet
Meleg porondja, párolgó arénák
Küzdelmét csak négy fal közt élem én át.
De bánatomnál semmi nincs kevélyebb.

Négy fal nehéz, meddő magánya: váram.
Nem nyílnak benne égő szín-alóék,
Halk estelét, s a szótlan elfutó éjt
Nem gyújtja fel világ, se villanyáram.

Kezedből hullna fény falára lágyan.
Túl házak tornyai, túl égi bolton
Tavaszi ködön át neved síkoltom.
S úgy lankad majd le újra árva vágyam.

Fölvágyom hozzád mint arany kehelyhez,
Melyből az élet élő nedve árad.
Derengő gyertyafény kioltanálak
S szobám sötétje mégse volna teljes:

Olyan vagyok, minthogyha messze régen
Meghaltam volna messzebb éjszakában,
Áttetsző ametisztből volna ágyam
S hosszan zokognék kék tengerfenéken.

II.

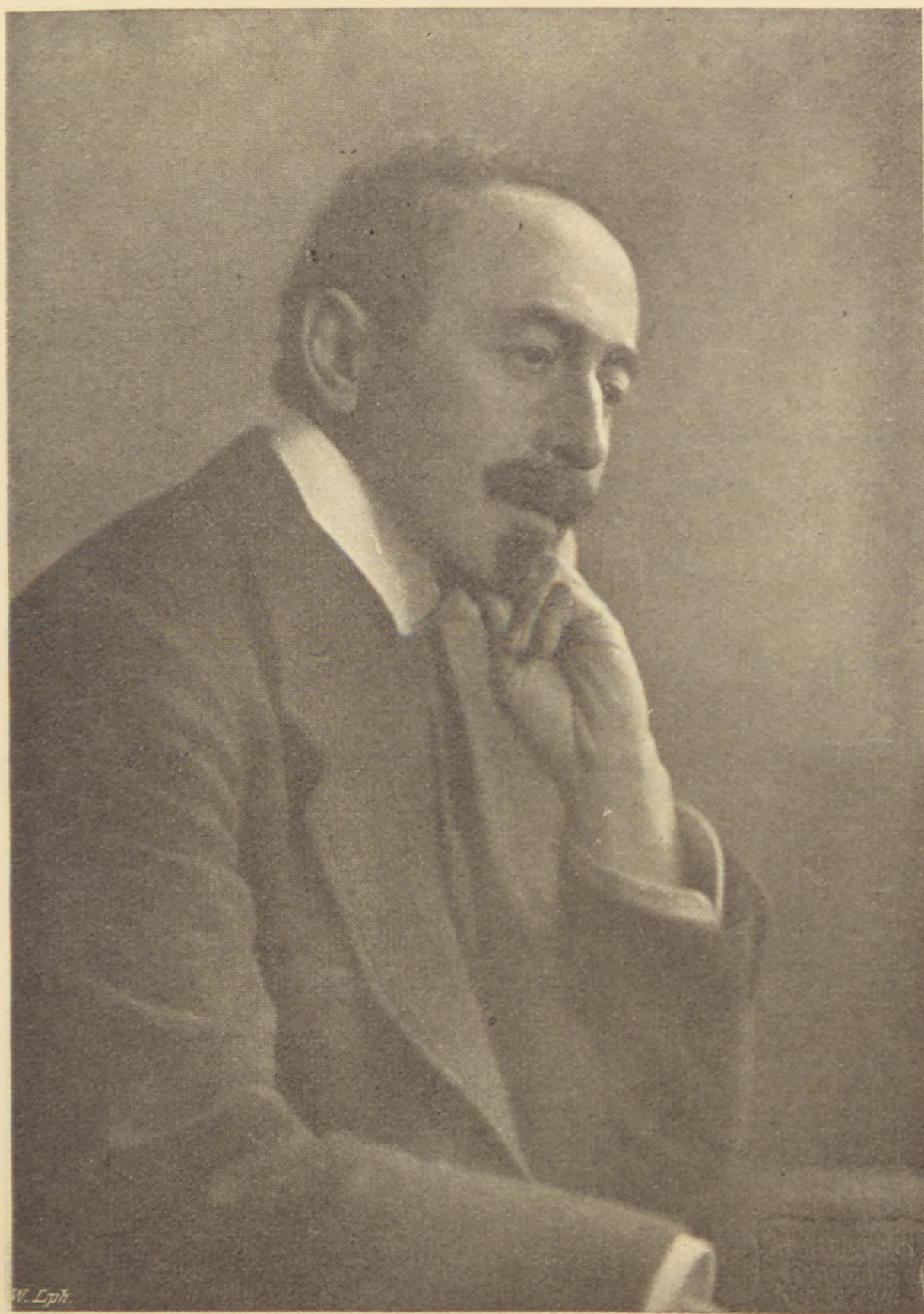
Ki iszik majd a verseim borából,
E habány borból, melynek csöppje vér,
S ki hallja majd, ha síró szók alá foly,
Hogy itt a vágyam ritmusa zenél?

Ki hallja, hogy itt lázongott a vérem,
Hogy itt egy kép fölé hajolt a szám,
Távol kezekről álmodom fehéren
Egy hosszú, hosszú téli éjszakán?

Ki hallja itt, ha szám vonalja reszket,
Kezem lehull s a bánatom síkolt,
Itt nesztelen vonulnak őszi estek
S halvány havon cikáz a téli hold?

Ki hallja itt, hogy két szemem lelankad,
Ha félve rá az est magánya hull.
S a szó, mint hangja megtörő haragnak
Utána lankad muzsikátlanul?

(Berlín, május).

Henry Nathansen (Kopenhága).

H. NATHANSEN (KOPENHÁGA): GYERMEKKOROM KERTJÉBEN.

Egy kis városban, fenn, magasan, a legszélső Jütlandban születtem, ahol nyáron a Keleti-tengerről szálló ködök és a világ minden tájáról szálló viharok átnyargalnak az alacsony házakon, télen pedig mindent és mindenkit dús hegyeivel takart le a hó, úgy hogy csak egyes háztetők és magas kémények néztek ki a levegőbe és világosságba. De azért emlékszem aranyos napfénykévékre, amelyek bevilágítottak kis kertünkbe és az én gyermeklelkembe. Emlékszem egy világos viruló útra, ahol anyám kezét fogva jártam, a kertí házra, a kis árnyékfoltoktól tarkázott asztallal az egyik sarokban, a szomszéd kert viruló körtefájára, amely hófehéren, ígérekkel telve ragyogott felém. Oh, hányszor láttam későbbi években a lelkemmel a kertí utat és az édes anyámat, és a napot a fehérülő fa ágain! A nehéz órákban e szomorú gondolatok között a távoli gyermekségem paradicsoma valóságos beteges vággyal töltött el...

És ezen a nyáron — sok, sok nyár múlt el azóta — oda utaztam és újra olvastam a vasúti állomáson az ismerős nevet: Hjörriing.

Bejártam az utcát egyedül, önmagammal. Senki sem ismert, én minden utcát ismertem. Minden második háznak megvolt számomra a története. Itt a szökőkút tere, — így nevezték, bár a szökőkút sohasem akart működni. Itt lakott a pék, aki a finom vajassüteményeket sütötte. Itt a zöldségárús, akinek kis boltjában karácsony táján egy petróleumlámpa és két viaszgyertya tündéri fényénél olyan kiállítás tárult fel csokoládéból, marcipánból, fűgéből és szentjánoskenyérből, amely megérlelte bennem a hitet, hogy a zöldségárúsok a világ kiválasztottjai közé tartoznak. És fenn az utca végén lakott Koch, a kertész, akinek kikövezett folyosója hűvös volt és illatos a gyümölcsöktől és virágoktól, — és az öreg asszony, aki cukrospálcikákat árult, úgy hogy csontos mutatoujjával kihalászta őket a fénylő üvegbura alól, mialatt én elragadtatva és a szemléletbe elmerülve vártam ki operációjának eredményét.

Szülőházam előtt állottam. A homlokzatot megváltoztatták, de az egyik ablakra jól emlékszem: nem kell iskolába mennem, mert beteg vagyok, de a betegség aligha veszedelmes, mert ott térdelek a széken az ablak mellett és felhalmozom a párkányon a játékszereimet. A nagy kályhában pattog a tűz és a kávéskancsóból, mely a kályhacsőben áll, meleg, ismerős illat száll fel és elkeveredik a szárított rózsalevelek illatával, melyek kék üvegedényben állnak az asztalon. Künn hull a hó, befedi az járdát, néhány tompa hang hallatszik az utcáról, — minden hang mintha pehelybe lenne ágyazva. Ha felnézek a magasba, feketéknek látszanak a hópelyhek, eltáncolnak az ablakom mellett, odatapadnak az ablaküvegre és eltűnnek. Egyedül vagyok. Otthon vagyok. Az órák csendesen és boldogan haladnak... Most 11—12-ig számolnak az iskolában... A kis egyszeregy... A legnehezebb dolog a világon... Boldog vagyok. Itthon vagyok. Künn tél és fagy van — itthon béke és melegség. Építetek, — házat építetek tetővel és tornyokkal, magasra, magasabbra. Egy kicsit inog, félve várok, még egy tornyot helyezek reá; még jobban inog, alig merek lélegzeni, de az utolsó torony a kezemben van — most, most! És a torony egy rövid ideig reszket ott fenn — és a mese vár darabokra törve hull a földre.

Gyermekségem otthona! Ragyogó és boldog volt-e? Csendes volt. Nem sok új hatolt be csendességébe, távol a világtól, eldugva egy kicsiny városba, egy kis ország félreeső részébe. Mi voltunk az egyetlen zsidók, az egyetlen sötétek, feketehajúak mind a szőke ember között. A péntek esti gyertyák csak a mi asztalunkra hintették szelíd, meleg és oly kedves fényüket, a zsidó zsoltároknak mélabús dallamai csak a mi házunkból szűrődtek ki a havas, fagyos téli éjszakába és a nyári szombatok napfényes levegőjébe. Az, hogy egyedül voltunk, még nagyobbá tette a távolságot és a csendet. Emlékszem, gyakran volt az az érzésem, hogy künn talán ragyogóbb, boldogabb az

élet; de ha kikerültem, sehol sem éreztem otthon magam. Egy mértföldnyire a városunktól egy birtok terült el... az egész hosszú télen keresztül vándoroltam a szünidőre, e boldog nyári vakációra, amelyet ott fogok tölteni. De alig hogy künn voltam, haza vágyódtam, haza kellett jönnöm, mert sehol máshol a világon nem tudtam lenni. Ismét gyermekkorom városában voltam. Otthonom előtt állottam. Messze, messze feküdt az idő, fájdalmas távolságban. Vége, vége. Itt álltam ugyanezen a köveken, ugyanezen házak között... Hol vagyok most? Mi vagyok? Hosszú évekig vándoroltam, — messze, messze e kis helytől, és most ismét gyermekkorom előtt állottam, úgy néztem rá, mint a saját arcomra és kérdeztem, vajjon rám hasonlít-e még?

Beléptem és engedélyt kértem, hogy a kertet megnézhessem. Egy hölgy odavezetett. Kinyitotta a kis ajtót — és benn állottam. Tekintetem a kertí házat kereste, — már nem volt ott és a körtefa nem ragyogott fehérén és ígéretekkel telve e napon...

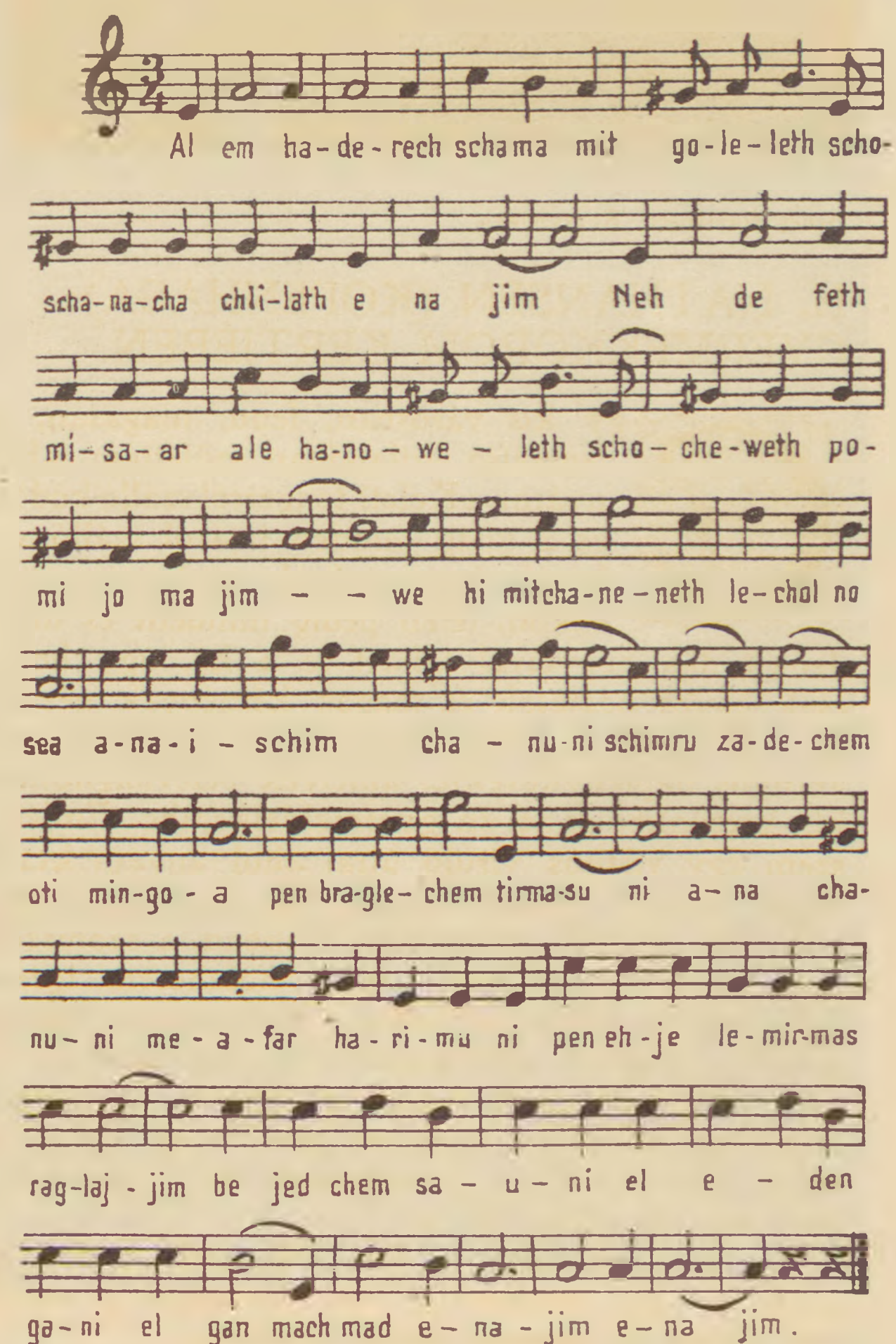
Hol voltam és mi is történt velem mindezen a sok éven keresztül? Egy szép napon nekiindultunk és a fővárosba költöztünk. És amíg az otthonom évekig változatlan maradt, én magam lassanként egészen átalakultam. Új gondolatok, új idők voltak körükbe. Az otthoni mély csend felkeltette bennem a vágyat, hogy nekiinduljak a világnak, hogy elszakítsam a szálakat, amelyek lekötnek, hogy előre küzdjem magam. Arról álmodtam, hogy azok között legyek, akik elől mennek új célok felé; úgy éreztem, a régi hitet és a régi tudást fel kell cserélni újért, és a régi előítélet porrá kell hogy váljon. És fiatal lelkembe beletörtek e külső hangok, és a falak leomlottak e diadalmas kürtök előtt. Olyan akartam lenni mint a többiek, mint a szökek, a boldogok, a világ urai, — mert hisz a célom az, ami az övék és a lényem hasonló az övékhez. De néha-néha valami halk vágy szólalt meg bennem, hogy visszaforduljak és hogy kiköszem csónakomat egy csendes, otthonos parton. De a folyam hullámai engem is tovább ragadtak a sok hullám között és én hagytam vinni magam. Idegen országokat láttam; idegen embereket, idegen házakat. Mélyen benn a lelkemben hallottam a hangot: „Hol vagy te magad és hová tartozol?” De nem akartam rája figyelni. Az életnek szűksége volt reám és nekem kellett az élet. Tudtam, hogy meg kell vívni a nagy küzdelmet. Ki kellett mennem az életbe, amely künn a falakon kívül lüktetett, hogy megtaláljam az utat önmagamhoz.

És hazatértem-e most — a legmélyebb, legigazabb lényemhez? Láttam-e mi az én birtokom és mi a többieké? Ha visszatekintek, úgy látom, hogy a folyam kettévált és én száraz lábbal jártam meg az utamat. Az vagyok, aki voltam és mégis más. Itt állok a kis városban és látom gyermekségem kertjét. A virágzó gyümölcsfa eltűnt, de a föld,

amelyen járok, ugyanaz. Úgy érzem magam, mint a gyermek, aki hazatér, csenget és akít beeresztenek — otthonába. Nagy távoli messzeségben zajlik, csábít és zúg a világ, az élet. Idegen emberek rohannak, sietnek tova és tovább — hová? Én ugyanazokban a szobákban ülök, mint gyermekkoromban, ugyanazon emberek között és érzem, amint lassanként a lelkemnek hangja belecsendül az övékébe. Mélységes, titkos megnyugvás száll reám, újra én magam vagyok a sajátomban, — elértem az oazist és egy darabig megpihenek a pálmák árnyékában...

Az idegen hölgy, aki bevezetett, megmozdul. Ott állottam a kis város kertjében és visszaálmodtam magam a múltba. Most felébredek és érzem, itt az ideje, hogy menjek. És újra bezárult a kapu. Elmegyek gyermekségem kertjéből, ifjúságom otthonából új tájak felé, amelyeket még nem ismerek, új emberek közé. De tudom, hogy újra és újra vissza fogok térni önmagamhoz, az én saját életemhez — a falakon belül.

ZSIDÓ NÉPDAL: HASOSANNA.

Al em ha-de-rech schama mit go-le-leth scho-
scha-na-cha chli-lath e na jim Neh de feth
mi-sa-ar ale ha-no-we-leth scho-che-weth po-
mi jo ma jim - - we hi mitcha-ne-neth le-chal na
sea a-na-i - schim cha - nu-ni schimru za-de-chem
oti min-go - a pen bra-gle-chem tirma-su ni a-na cha-
nu - ni me - a - far ha - ri - mu ni pen eh - je le - mir-mas
rag-laj - jim be jed chem sa - u - ni el e - den
ga - ni el gan mach mad e - na - jim e - na jim.

PATAI EDITH: MICHELANGELO PRÓFÉTÁI.

Amikor Michelangelo II. Gyula pápa parancsára otthagyta paroszi márványát és odaköltözött a magasba, a sixtusí kápolna fehérítő boltozatai alá, dacos keserőséggel nyúlt az ecsethez, mert hisz szerelmes volt a fehér márvány szikrázó keménységébe, amely csak nehezen engedett vésője világokat teremtő erejének. És mégis, mikor belefogott a munkába, az eredetileg tervbe vett 12 apostol helyett 343, főleg bibliai alakot festett és velük együtt hatalmas művésztének talán legnagyobb szerűbb emlékét hagyta ott örökre a fehér falakon.

És szinte természetes, hogy utóbb örömét lelte a munkában. Hisz amikor még a Medicek gyönyörű kertjében sétált, mikor a nagy Lorenzo udvarába fogadta és a florenzi quattrocento könnyed hangjai, rózsafüzéres loggiái között merengett, mikor körülötte izzott, forrott az illatos, bűnnel, ármánnyal és gyilkolással teli levegő, — már akkor is kereste a tárgyat, ahol önmagát adhatja, ahol áldozhat lelke hatalmas démonának, mert mindig, ezelőtt és ezután is szerette az elérhetlent, az emberfelettit — és a túlnagy erő

fenséges érthetlenségében rejlő misztikumot. Mikor Savonarola hangja végigostorozta az élvezetekbe merült Itália városait, mikor odakiáltotta a művészeknek, hogy bűnösök, mert hisz kedvesük képére teremtik a Madonnákat, Michelangelo már komoly arcú, büszke Madonnák távolba tekintő, tiszta szemébe nézett és az új, eljövendő művészet fehér virága ott aludt az ő hatalmas, titáni lelkébe zárkózva a tarka, forrongó zűrzavar előtt.

És bár Michelangelo sohasem akarja bevallani, hogy mennyi szeretettel dolgozott a sixtusí kápolna képein, bár leveleiben mindig panaszkodik és versben és prózában korcsnak nevezi e művet — csakis szeretet és meleg lelkesedés teremthette ezeket az alakokat, amelyek mind-mind rokonai teremtmőjüknek. A nagy szellem, amely megszállja a prófétákat, amely a tüzes szavak áradatát adja szájukba, amely forróvá és irtózáttal telivé teszi a Delfica gyönyörű szemeit és ott rejtőzik a Persica láncai között, Michelangelo legbensőbb sajátosságával rokon.

Szinte megdöbbenünk, ha itt, a Sixtina felséges alkotásai előtt arra gondolunk, hogy ez a sok erő, fenség és mélység nem egyszerre, hirtelen lett a semmiből, a teremtő titán lelkének parancsára, hanem előbb vázlatos gondolatként jelentkezett, lázas éjszakák kísérteteként, hogy tanulmányok

előzték meg, hogy a Libica márvány vállainak és fejedelmi testének anatómiáját aprólékos részletekben tanulmányozta a mester, hogy modell is kellett neki, hogy elmúló, porrá váló emberek kölcsönözték arcukat ezekhez az örökké élő alkotásokhoz, és Michelangelo keresve és gyötrődve járt Róma utcáin, hogy megtalálja azokat, akiknek külső mezébe beleöntheti halhatatlan álmait.

A gettóba is betért a mester, a szűk, piszkos, folyó melletti házakba, ahol a büszke Róma minden keserősége összehűsödött. És a kapu láncai lehullottak és egy más világ lépett be Michelangelóval a gettóba — és a mester betért a kis házakba, megállt a piacon, benézett a templomajtón és a művész gyötrődésével kutatta Ezsaiást és Ezekielt és a többieket, a prófétákat, akiknek szemében ott égjen a tűz, az isteni szikra ereje, akiknek teste fenséges legyen és alkalmas tartója a nagy szellem hatalmának. De mennyi akadálya lehetett annak, hogy Michelangelo alkalmas zsidó modellt találjon! A gettózsidókban merre tűnt Jeremiás fensége, Ezsaiás költői lendülete? Fenség és erő, költői lendület és minden, ami szép, a gettó falain kívül lakoztak, a gettóban megtört aggastyánok, reményvesztett férfiak és halavány nők néztek a mes-

Michelangelo: Ezékiel próféta. (A Sixtina freskójáról.)

Michelangelo : Ezékiel próféta. (A Sixtina freskójáról)

Dániel próféta, Raffaelnek a napokban felfedezett freskójáról.

ter szemébe. És hányan voltak közöttük, akik kimerészkedtek az ő világukból, hogy oda álljanak a pápa képfaragójának, a pápa művészenek ecsetje elé?

A prófétákhoz, ez bizonyos, alig volt Michelangelónak zsidó modellje, ezek a próféták nem a mieink, nem a biblia prófétáit hozzák közelebb hozzánk. Lesser Ury Jeremiása előtt bőjtő síralmak szólnak meg bennünk, Michelangelo Jeremiása nagyszerű dokumentuma az emberi művészet hatalmának, az erőtlenség lehulló karjának egyszerű mozdulatába a visszafojtott, mélységes és tompa fájdalom egész súlyát helyezi a művész, a nyugodt formákba lekötött és belső remegésbe elfuló kint, — de ez a próféta Michelangelo lelkével rokon inkább, mint a mienkkel, ő e nagy titán édes testvére, gyásza az ő gyásza. Az elkeseredett Michelangelo lelkének kifejezője Jeremiás, aki talán a nagy mester eltűnt ifjúságát, letört reményeit, meghíúsult álmait gyászolja — de Jeruzsálem messze, messze fekszik a sixtusí kápolnától, — a karsú pálmák hazája, ahol a nap melegebben süt és kéklő árnyékok vetődnek a forró homokra, az olajfahegy és a Jordán ismerős vize, a templom és a Holttenger ölmos tükre, a fűzfák, amelyeken elnémult hárfák inganak — oly messze van mindez innen, és Jeremiás, a zsidó fájdalom örök szimbóluma, a zsidó hontalanság nagy gyászolója sem

hozza közelebb. — Jeremiás képe előtt is Rómában vagyunk, ahol valaha őrjöngve tapsolt a nép a cirkuszban, ahol Pompejus tartott diadalmenetet és Cicero szónokolt.

És a többiek, Jezsaiás, Joel, Zakariás sem zsidók. Jezsaiás finom fejét a félig lehúnyt szemek befelé néző tekintetével — alig tudjuk elképzelni, amint a nép közé vegyülve szórja a tüzes zsidó szavak lángoló zenéjét, — ez a Jezsaiás, bár abszurdumnak látszik, Gerhardt Hauptmann juttatja eszünkbe, épp úgy, mint Joel az öregedő Goethét.

Egyedül Ezekiél az, akiben sok zsidó vonás van, ő a leghevesebb, a legkeletibb és legtemperamentumosabb a próféták közül, az egyedüli, aki nem rokona a sibilláknak, nem csupán a látnoki szellem letéteményese, hanem zsidó próféta, akinek energikus tekintetű profilja merész lendülettel néz a nép, Izrael népe felé, aki látja bűneiket, látja Juda elfajulását és kész síkra szállni ellene.

Megvan benne a biblia Ezekiéljének teljes karaktere, a vadság, a keresetlenség és a kissé durva energia. De azért nem kell azt hinnünk, hogy a többi prófétában nincs meg a megfelelő karakter. Jeremiás gyásza, Jezsaiás finom költői lelke, Jónás hányavetése mind kifejezésre jut, de egy pogányos alkotó elme szemével nézve és a görög-római filozófia lelkével átgondolva. Michelangelo természetéből folyik, hogy éppen a démoni vonás érdekli

Salamon király, Raffaelnek a napokban felfedezett freskójáról.

leginkább a prófétákban, a jelenés előtti megreme-
gés, a látnoki szellem sötétlő szárnycsapása. Épp
azért helyezi egymás mellé a prófétákat és a
sibillákat, — ami különben tradíció volt ezeknek
az időknek a művészetében.

Raffaelnek a napokban felfedezett festménye,
amelyet a legutóbbi időkig mesterének, Peruginó-
nak tulajdonítottak, szintén a próféták társaivá
teszi a sibillákat. De Raffael művészete itt nagyon
messze elmarad nagy kortársáé mögött. Michel-
angelo emberfeletti, hatalmas alakjait át meg át-
fűti szellemi életük szinte érzékelhető megnyilat-
kozása, Raffael nem is törekszik egyébre, mint
külső esztétikai hatásra. A próféták és sibillák
egyenlő sorban, egymással szemben vannak elhe-
lyezve, felettük trónol az Úr. Érdekes, hogy
Raffael Salamon királyt is a próféták közé sorozza;
az ifjú Dániel képében pedig önmagát festi, az ő
lényének derűs, boldog harmóniája sugárzik erről
az arcról, az ifjú Raffael arcáról, akit gond és kétség
nélkül, örömben alkotott. Michelangelo mélyebben
nyúlt bele művészetével a próféták egyéniségébe,
de azoknak karakterében inkább az általános
emberi vonások érdekelték. Művészi telfogás dol-
gában társai ezek a Mózesnek, akinek márvány-
ősei között méltóságteljes Jupiter-szobrokat is talá-
lunk és Dávidnak vagy Apollónak, amely műnek
kettős elnevezése is jelzi, hogy Michelangelo nem
annyira a biblia Dávidját akarta megérzéskíteni a
maga realizmusában, hanem azt, ami a zsoltáros
Dávidban a zenélő Apollóval közös: a gondolattól
áthatott, finom erőt és az ifjúság eszméivel táp-
lalt nemes bátorságát.

KACZÉR ILLÉS: ÉNEKEK ÉNEKE.

Óh kedvesem, az este lenn lattalak a kertbe',
Mikor kinéztem zengő emlékek ablakán.
A kertünk szagos árját az éj felém septe
S bódulva súgta lelkem: Oh, el nem hagylak ám!

Szép-szelíden suhantál a szép, szelíd homályban
Es szebb lett, szelídebb lett körülöd a homály;
A gyenge föld kiserkedt arany-sarud nyomában
S arany sarud nyomában patakzott lálom-ár.

Úgy hullámszott, úgy ködlött a pirkadó fehérség,
Hogy csókdosta uszályod a sok fehér virág.
A szent magos kitárult, bezárult minden mélység
S a mélyből téged áldva daloltak a csirák.

S a hold, a hold, rajongó és jóságos komornád,
Ott lépkedett utánad s a szél ha sírdogált,
Kezéből gyöngyös ékkel kivarrt palást omolt rád
Es meglazult hajadba ékkő parázst dobált.

Es vágy ezüstje olvadt a két szemed tejében
Es könnyes vádat öntött a barna üszke rám, —
Mint néma szép királylány, suhantál énelébe
Te bús, te jó, te csendes, te dús, te büszke lány.

Óh hercegnő, susogtam, óh kedvesem, te kedves,
Csodás csodának látalak emlékek ablakán
Királyi kert a tegnap, de tegnapunk még szebb lesz,
Mert kedvesem, te kedves, én el nem hagylak ám!

Raffaelnek a napokban felfedezett freskjő. Próféták és Sibillák. A próféták jobbról balra: Salamon, Jeremiás, Dániel, Mózes.

JÁVOR BELLA: A MESEBELI TÁLTOS . . .

Esovány, szürke lovacska lehajtott fejjel kocogott a talicskaszzerű szekér elé fogva. Mintha gyémántkövecskék szikráztak volna az orra előtt, az apró homokszemecskék között, — vagy mintha a gazdája parancsolta volna rá — olyan figyelmesen, kitértőn nézett a földre. A gyeplő szabadon verte sovány, kopott hátát, alig érezte. Érzéketlen volt, mint a gazdája, a rosszszemű, szakállas Dávid, akinek a koponyáját mennyboltrengető és merész tervek feszítették szélesre. Dávid, a koldusszegény fuvaros, feketére akarta kicserélni szürke lovát; és az új fekete ló mellé, társul, egy barnát is akart vásárolni. Olyan dölceg, erős, büszke lovakat, amelyektől nagyra nő az ember tekintélye is. És egy új szekeret, és új

szerszámot a lovak hátára, bőrből és ezüstös kapcsokkal. Ha mindez meglesz, a sarkí fűszeres nem eszi többet a petroleum hordóját harminc krajcárjával! Minden hordóért hatvanat fizet akkor és egy zsák is hatvan krajcár, vagy még több, ha meggondolja az ember: milyen messze van a vasútállomás, ahonnan be kell cipelni.

— Fizetni fog, mint a köles! — mormogta elégedetten és nagy kárörömmel, — majd meglátjuk akkor, kinek a lova „rongyos szürke“!

Majd eszébe jutott a felesége, aki már két hónapja halva fekszik a kis sáros zsidó temetőben, jeltelen hant alatt.

— Nem szeretek rá emlékezni; az utóbbi időben nagyon megcsunyult, szegény. Milyen vörös és pufók volt az arca, szemeket alig látott rajta az ember. A hangja már nem is volt emberi. Kár volt szegényért. De hát hiába. Meghalt és elég sokáig gyászoltam. Most pedig elérne már egy asszony a háznál, aki kiséperné az ágy alól a szemetet.

A kicserélendő, gyanútlan lovacska jóhiszeműleg és helyeslően bólintott, aztán kocogott tovább.

Dávid jobban a szemébe húzta ócska kalapját. Elkeseredetten ráncigálta kuszált, vöröses szakállát, aztán az ujjára csavarodott szálakat dühösen tépte le.

— Mintha akadna egy olyan bolond és gazdag leány, aki feleségül jönne hozzám. Sőt, most már külön is kelene, mint az első volt.

— De a ló . . . a „rongyos szürke“! — csapott át gondolataiban Dávid.

— Bánja a kő: lenne olyan, mint az volt, csak lenne pénze. Persze. Akinek már nagy lánya van és még három más szurtos csemetéje, az ne válogasson. Még jó lesz, ha olyan lesz, mint az első. Mindent nem kívánhat az ember. Hogy fiatal legyen, szép és pénzes, . . . na Dávid, híres eszű Dávid, az ember még azt híhetné, hogy elment az eszed. Hiszen ezt a kis buta — „rongyos szürke“ — abrakoló jószágot be kell cserélni minden áron és mindent egyszerre nem lehet, Dávid!

Hát jó. De hol van olyan asszony a világon?

Olyan nincs a világon. Olyan, akinek pénze *nincs*, fölös számmal van; azok között talán fiatal is akad, szép is. Hanem hát ezen új lovat — sőt kettőt — venni nem lehet!

Dávid úgy érezte, hogy kettéreped a koponyája a nagy tanácstalanságban.

— De hát akkor mit csináljak?!

A kis szürke lovacska hirtelen, ijedten megtorpant; olyan volt felszegett fejével, remegve ágaskodó testével, kém-

Michelangelo: Dániel próféta. (A Sixtina freskójáról.)

Michelangelo : Jesajás próféta. (A Sixtina freskójáról)

Michelangelo : Angyalfej Jesajás próféta fölött.

lelő, okos szemével, mint a mesebeli táltos! Dávid meglepődve nézett fel rongyos-foltos térdéről és kezébe vette nyugodt hanyagsággal ledobott gyeplőjét.

— Gyű!

A kis szürke állt; egy helyben állt, rendületlenül, okosan, remegő orrcimpákkal.

Dávid csodálkozva és büszkén — dacos haraggal, mint egy egyenlő ellenféllel szemben — nevetett.

— Kí hitte volna; az ember nem is hinné! Gyű!

A lovacska még magasabbra emelte fejét; négy csontos lábát erőteljesen beleszorította a kavicsos földbe, ezzel is jelezve, hogy hallja a parancsot, de ő még ráér; hogy valamire vár!

Dávid bosszankodva, bár némi büszkeséggel nézett körül. A jegyző szép, úri, sokablakos háza előtt álltak. Az alacsony kerítésen beláthatott az udvarra. Éppen most ment keresztül rajta egy leány, feltűrt szoknyában, vizesvedrekkkel két dolgos, vörös kezében.

Egy percig ő is kinézett az utcára, míg meglóbálta az üres vedreket; aztán érdeklődés nélkül fordította vissza a fejét és leeresztette a vedret a kútba.

Dávid halkán, erőtlenül megismételte a parancsot!

— Gyű!

A kis ló pillanat alatt összehúzódott, semmivé lett. Büszke fejét lehorgasztotta, a teste felényire rövidült a nagy alázattól, de nem mozdult. Csak a feje közeledett mindjobban a keresett gyémánt-szemecskékhez, az apró kavicsok közé . . .

Dávid hirtelen felkiáltott. Majdnem táncra perdült örömeiben a szekér tetején, olyan pompásnak, életrevalónak találta legújabb eszméjét. Csak leugrott a szekérről, a lovacska nyakára dobva a gyeplőt.

— Róchel — szólta be az udvarra, a rács közé dugva fél fejét.

A leány felnézett és mindjárt megindult a kerítés felé.

— Akar valamit?

— Gyere csak ki, beszélni akarok veled.

— Most? Odabenn megég a rántás; mit akar mondani?

— Férjhez akarsz te menni?

— Istenem. Ha az ember nyolc esztendeig szolgál.

— Oztán gyűjtöttél valamit?

— Valami kevés vászonfélélt, meg száznyolcvan forintot.

— Az bizony nem sok a mai világban.

— Tudom én azt. — Jaj, de megég a rántás!

— Hát akkor majd máskor! — mondta rettenetes nembánomsággal Dávid, és már indult is a szekér felé.

A leány kíváncsian, dobogó szívvel, fénylő szemekkel szaladt ki az utcára. Pírulva, csendesen szólt:

— Én úgy szeretném tudni . . . Megbizta valaki magát?

— Engem? Senki!

— Hát?

— Csak úgy gondoltam.

— Mit gondolt?

— De már látom, hogy nincs kivel beszélni . . .

— De, van, csak mondja. Na mondja.

— Én akartalak elvenni!

— Maga! Istenem . . . Hát hogy gondolta . . ., magának jutott eszébe? Hogy engem . . . milyen különös . . .

Dávid büszkén feszítette ki a mellét és nyeglén szólt:

— Azért, mert te csak egy cseléd vagy? Hallom, hogy nagyon jóra való és tisztességes leány vagy.

— Az lennék — sóhajtott panaszosan a leány.

— Hát éppen azért — hagyta rá nagylelkűen Dávid.

— Itt nem becsülnek engem. Sokat szídnak. És nagyon sokat kell dolgoznom. Már meguntam. Már megsegíthetne az Isten.

Fohászos hittel nézett fel az égre. Dávid gyönyörködve, nagy meglepéssel nézte barna arcát, fekete szemét.

— Nahát — gondolta magában —, ha ez a leány akarja, ha „ez a leány engem szeret“, akkor

velem egy csuda esett meg a mai napon. És a hangja rábeszélő volt, simogató és ígéretekkel, örömmökökkel teli, mikor megszólalt:

— Igazad van, Róchel.

Nyolc év után már elég volt; és ha szídnak és nem becsülnék — én kevesebb dologért többet becsülnék.

— Lehet.

— Hát?

— Csak ne volna gyereke. Mégis furcsa. Egy ember, egy ember. Maga — megjárna. De nekem — lássa — a gyerek furcsa. Hogy más gyereke legyen az enyém, nahát az nem lehet.

— A leányt férjhezadom!

— Na! Ki venné el? — kérdezte kevés göggel, mosolyogva a leány.

— Majd, majd . . . felelte zavarodottan Dávid — az az én gondom! Már tudom is. Lébi, a favágó az elveszi. Még nem kérdeztem, de azért biztos. Hísz sánta és koldus és özvegy, éppen hogy naponta megkeres nyolcvan krajcárt. Még örüljön. És a leány az tizenhat éves, vagy tizenhét, már mehet és még nem válogató. Hát egyúttal ez is meglesz. Emiatt hát ne legyen baj. A két beteg kicsit meg beviszem a kórházba, úgyis régen mondják: mért nem viszem be őket. Aztán az a lány, aki még marad, az csak maradjon. Jól is fog jönni pénteken, mikor sok a dolog. Kimossa a dagasztóteknőt, meg ilyeneket. Jól fog az az egy gyerek jönni!

— Igaz, igaz — mondta elgondolkozva Róchel.

— Hát?

— Hísz úgyis tudja már, hogy igen . . .

Akkor egy hét múlva megtartjuk a lakodalmat! —

A Dávid híres rossz szeme babonás gyorsasággal nyílt kerekre és fénylett, mint a macska szeme a sötét sarokban, mikor rosszban törí ravasz fejét . . .

Róchel szemérmes prűdériával takarta be az arcát. Titkon — szétnyílt ujjai között — rálesett „völegénye“ arcára, úgy kérdezte:

— Na! Olyan hamar?

Dávid sietett neki megfelelni:

— Az ilyesmi „ánsz-cváj“ szokott menni! „Jobb előbb, mint utóbb“. És legalább az *asszonyod* meg fog pukkadni, hogy cseléd nélkül marad; hogy nem lesz kit szekálni!

— Ez is igaz. Minden igaz. És nekem úgy sincs senkim, akitől kérdezhetném: hogy lenne jobb, mit kellene csinálni, hogy jó legyen.

— Azt már én tudom! — verte a mellét Dávid és a nagyszerű férfiasság csak úgy tüzelt az arcán.

— Azt már bízd rám. Egy hét múlva — szerencsés órában — meglesz, és jó lesz. Most még csak kezet rá!

— Itt van — mondta hálát ragyogó arccal a leány és félénken viszonzta a férfi kezének szorítását. — És délután kiveszem a postáról a pénzemet és odaadom magának. Vegyen rajta, ami

Michelangelo: Angyal Ezékiel próféta fölött.

kell, hogy minden legyen. Hísz arra gyűjtöttem, hogy mikor kell majd . . .

— Mennybéli Isten! — fohászkodott magában Dávid — ez nem lehet igaz; nem bírom elhinni. Hogy engem ilyen különös szerencse ért, az valami különös csoda!

— De most már igazán menjen, — szólt a leány boldog, marasztaló hangon. — Most már igazán összeszidnak odabent.

— Már csak egy hétig! — ujjongott a Dávid reszelős, morcos, ujjongáshoz nem szokott hangja. — Addig maradj nekem egészségben! — kiáltotta a szekérre ugorva és onnan mégegyszer végigsimította a szemével a leány arcát.

. . . Egy fekete ló és egy barna . . . Egy új asszony, egy ilyen . . . Egyúttal lányom lakodalma is. És ez a gebe is . . . Már mondani akarta, hogy gyű! de a szegény kis szürke nógatás nélkül, rejtélyesen megértő lélekkel épp abban a szempillantásban megindult, mintha súlyos, kegyetlen, hálátlan ostorcsapás érte volna a hátát.

Címváltozás. Szerkesztőségünk és kiadóhivatalunk címe a nyári hónapokban, május végétől szeptember végéig, Budapest I. ker., Zugliger-út 19. szám. Telefonszám 146—92.

A Mult és Jövő a nyáron is havonként fog megjelenni és előfizetőink kívánságára szívesen utána küldjük a bejelentett fűrdői címekre.

Michelangelo: Delphii Szibilla. (A Sixtina freskójáról.)

DR. HEVESI SIMON:
EGY GIMNAZISTA TÖPRENGÉSEI.
— OLVASMÁNY FELNÖTTEKNEK. —

A CÉLSZERŰSÉG KÉRDÉSÉRŐL.

ár utóbbi írásomban észrevétlenül közeledtünk a célszerűség nagy kérdéséhez. Ugyan még sok mondani valóm van az organizmusok fejlődés-tanának fejezetéről és szeretnék még a leszármazási elméletproblémái mellett időzni, mivelhogy a vele összefüggő részlet-kérdéseket nézve telve vagyok aggálllyal és tépelődéssel, mert nekem hiába mondják: „minden művelt ember“ satöbbi és hogy „manapság már nincs művelt ember, aki ne hinne a leszármazásban“ — hasztalan, én ezt argumentumnak el nem ismerem, ilyesmit csak polgáristának lehet mondani, aki azt hiszi, hogyha istentagadó, már bebizonyította, hogy művelt ember — de gimnazistának jamais! — nem lehet ilyesmit beadni, mi jól tudjuk, hogy a műveltségnek egészen más

kritériumai vannak mint az istentagadás, tudjuk, hogy ókori analfabéták között is voltak már istentagadók és mai nap is vannak vallásos hívők, akik nagyon képzett, éleseszű és kiváló tudású emberek. Mondom szerettem volna még a fejlődéstannal tovább foglalkozni, de menjünk most már egy etappal tovább.

A célszerűség kérdése a materialisztikus világfelfogás achilleussarka. Nem azt akarom ezzel mondani, hogy ezt a már haldokló bölcséleti irányt erősnek nézném, mint Achilleust, szem előtt tartom mindig ez okos röpke szót: „egy megsebezhető sarok még nem tészén Achilleussá, még nem ad ki Achillest“. Csak azt vélem, hogy ez a probléma igen szánalmas védtelen gyöngéje a maga biztosságában tetszelgő materializmusnak.

Azt hiszem, ha „magasabb érdekek“ nem fűződnenek a célszerűség tagadásához; talán soha emberfiának eszébe nem jutott volna kétségbevonni, hogy van a természet alkotásaiban célszerűség, senki se rúgta volna annyira föl a saját maga ezerszeres vitázhatatlan észlelését, hogy letagadja a természetben uralkodó célszerűséget. A célszerűség kétféleképpen van meg a természetben. Megvan objektíve a tárgyakban, a testekben, a szerkezetekben és a rendszerekben (nem filozófiai, hanem fiziológiai és kozmikus rendszerekben),

aztán megvan lélektanilag az emberben. Az ember célok szerint alkot. A cél eszméje és a cél direktívája megvan az ember gondolkozásában. Az ember kigondol egy szükséges tárgyat, legyen az akár egy óramű, akár egy gőzmozdony, kombinál, számít, tudja mit keres, előtte világos a cél, megoldásra törekszik, a gondolatban előre megalkotott tárgyat a valóságban megalkotottá akarja tenni, evégből veszi számba és csoportosítja, alkalmazza az eszközöket, alkatrészeket és erőket, melyeknek összekombinálásával és célszerű felhasználásával a kívánt eredmény elérhető. Ha alkotása kész, de nem tökéletes, igyekszik azt javítani, módosítani, tökéletesíteni, mindig a célszerűség szempontja szerint. Minden tudományos fölfedezés, technikai vagy mechanikai találmány kihasználásának története ezt a tüneményt mutatja. Az ember tehát célokat tart szem előtt, célokra tör, célproblémákat old meg, amikor valamit alkot. De honnan vette az ember az első indítékot és az első mintát, mikor kigondolt céljainak megvalósítására technikai és mechanikai kombinációkat használt. Mindent a saját eszéből merített? Nem!... Tanult a természettől, másolta a természetet, kölcsönvett tőle, kölcsönvette a meg-

oldásokat. Volumínózus könyvekben írták meg, mennyi mindenféle tervet kölcsönzött a technika — történetének folyamán — a természettől. Nincs is szakmunka, mely a technika történetét tárgyalva meg ne emlékeznék erről, a természetben található technikai megoldások átvételéről és a géptervezetekben tudatosan végzett értékesítéséről. Ez a tény eléggé világossá teszi, hogy a célszerűséget a természet alkotásaitól elvitatni nem lehet. De meg manapság is, a mi korszakunkban, mikor a technika már elég fejlett ahhoz, hogy saját magából táplálkozzék, nem tanulmányozták-e lan-kadatlan szorgalommal és megfeszített figyelem-mel a madár testének *szerkezetét*, mikor a repülő-gépek problémáját megoldani igyekeztek. Már ebből is látni, minő súlyos kényszerhelyzetben lehet egy olyan világelmélet, mely, hogy valami-képen megállhasson, hogy magát fenntarthassa, kénytelen-kelletlen rászorul arra, hogy erőszakot tegyen minden gondolkodó ember lelkén és ki-tagadja a természetből azt a világos, szembeszökő, magyarázatokkal el nem tüntethető, elvitáztatlan célszerűséget, melyet az utánozó technika felhasznált és mely az igazság romboló erejével mond ellent a dédelgetett elméletnek. Ha van va-lami, ami a materialisztikus filozófiát ingataggá és megbízhatatlanná teszi, úgy ez az a vérző, megsebzett achilles-sarok, melyet a természetbeli célszerű-ség igaz jelenségétől futva, mindig bele-üt a tényekbe és egyre jobban fölsebez. Ha van valami, ami a materialisztikus filozófiát befogadhatatlanná, bevehetet-lenné (nem bevehetetlen várrá, hanem bevehetetlen elméletté) teszi és annak bántó csináltságát elíjesztő módon vilá-gossá teszi, úgy ez ama szomorú körül-mény, mely szerint a materialisztikus felfogás esküdni kénytelen arra, hogy nincs célszerűség a természet alkotá-saiban. Hiába, nincs szofizma oly szem-kápráztató, álokoskodás oly szembe-szökő és sűrűn szövött, mely eltakar-hatná az örvényt, amely a mecha-nikai világmagyarázat és az ember természetes természetlátása és világos meggyőződése között nyitva tátong át-hidalhatatlanul.

Kezembe veszek egy darab vékony jávor-deszkát: lombfűrészcelokra használja az öcsém. Megnézem, hát három nagyon vékony lemezből van erősen összeragasztva, még pedig úgy, hogy a három deszkalemez rostvonalai keresz-tezik egymást, nem egy irányban ha-ladnak; bizony ez nagyon célszerű. Valamikor a három lemez egy desz-kát képezett, de átfűrészelték a vastag-ságában kétszer is, és most a felülete-

ket úgy ragasztották össze, hogy a rostvonalak háromszor haránt mennek át egymáson. Most a lombfűrészdeszka összeragasztott állapotában erő-sebb, mint eredeti állapotában volt, mielőtt szét-fűrészelték. Ez az összeállítás a fölhasználendő anyagot biztosítja az ellen, hogy a kifűrészeltendő finom részletek netán kitérődezzenek vagy a for-mák beszáradás folytán meggörbüljenek; a réte-gek jól megfontolt egymáson való átragasztása tehát erősebbé, ellenállóképesebbé tette az anyagot. Nos, egészen így van ez például az emberi szív izomrétegeivel; ott is a szövetrostok keresztezik egymást, a felső izom takaró rostvonalai haránt mennek át az alsó réteg fölött, hogy ezáltal a vér-rel megtelő és nagy nyomással dolgozó szív fala erősebb, ellenállóbb, tartósabb legyen.

A célszerűséget általában a következő főbb típusok szerint vizsgálhatjuk: célszerű-e az anyag? célszerű-e az alak, a szerkezet, a rendszer és a működés? Az organikus világban ezekre a kér-désekre csak igenlő feleletet lelünk. A testekben

Michelangelo: Perzsiai Szibília. (A Sixtina freskójáról).

az anyag, ha tágulékonynak kell lennie, hát tágulékony, ha vízhatlannak kell lennie, annak is megfelelő, az alak, a szerkezet pedig mindig a legcélszerűsabbban van megalkotva és rendeltetésének gyönyörűen megfelelő.

Az emberi szívről szólottunk az előbb. Nézzük csak, képzelhető-e valami célszerűbben berendezett szerkezet, mint az emberi szívnek a vénás és artériás kapukon elhelyezett kettős ellentétes billentyűrendszere? „A billentyűrendszerek bámulatos pontossággal dolgoznak” — ezt elismerik azok is, akiknek érdeke a „célszerűség” szót lehetőleg elkerülni; — noha megesik időnként a legelővigyázatosabb materialisztikus íróval is a kis eset, hogy elszólja magát és egyik-másik bonyolultabb szervecskéről azt mondja: „eine bewundernswerthe, überaus complizirte und äusserst zweckdienliche Vorrichtung.”

De térjünk vissza a billentyűkhöz. A balszívgyomorba a vér a szívpitvarból a vénás kapun át jut, a közlekedő kaput a vitorlás billentyűk nyitják ki és zárják be szükség szerint. Amikor meg kell akadályozni, hogy a vér a szívpitvarba vissza ne tóduljon, akkor zárnak. A szívgyomrok összehúzódása most át akarja sajtolni a vért az artériás kapun, melynek félholdas billentyűi megnyílnak, míg a vénás folyosót a vitorlás billentyűk elzárják azáltal, hogy a szívgyomor összehúzódása folytán a vitorlák zsebei megtelnek vérrel, kiduzzadnak és egymásnak fekszenek, így kitöltve, elállva a kijárást, miközben a szív összehúzódása folytán maga a zárandó folyosó is keskenyebbé vált. Ez tehát kettős biztosíték és annál szellemesebb megoldás, mert maga a vér lesz felhasználva, hogy önmagának útját állja, azáltal hogy megtölti és kiduzzasztja a vitorlák zsebeket és megakadályozza önmagát, hogy visszatérjen oda, ahonnan jött. Bizony ez célszerű berendezés, zseniális megoldás. A szív másik felében, ahol a vért a verő-érbe kell behajtani, a félholdas billentyűk bocsátják be azt a nagy érbe, de amint az erek tele vannak, a három billentyű a vér visszaható nyomásától megduzzad, jelentékeny felületen falaival egymáshoz tapad és meggátolja, hogy ezen az úton egyetlen csepp vér is visszafolyhasson a szívbe. Ez a rendszer biztosítja, hogy a vérkeringés zavarok nélkül menjen végbe. Ime a zárás problémájának kétféle megoldása, egyszer két billentyűvel, másszor hárommal. Összesen négy ilyen zárókészülék van — a nagy és a kis vérkör számára — a zárás biztosságára berendezve. Azt hiszem, csak ily rövid leírás után is, a szerkezet célszerűsége önmagában is nyilvánvaló, de még inkább azzá válik, ha annak hatását a test egészségi állapotára és működésére figyelemmel fogjuk kísélni.

Most azonban, minthogy a szívről szólottam, per associationem idearum eszembe jutnak pályatársnőim, a leánygimnázisták. Nekik is szeretném megmagyarázni a dolgokat és mivel tudom, hogy

kiképzésük nem egyoldalú, hanem női iparral is foglalkoznak, áttérek a női kézimunka egyik fontos ágára, a harisnyakötésre. Vajjon az én kedves leánygimnázista kollégáim, akik a latin és görög klasszikusokat olvassák meg tudják-e nekem mondani, mért *kötik* a harisnyát? Nem volna-e okosabb és egyszerűbb a harisnyát kiszabni kész kelméből két részben és aztán szépen összevarrni? Ez kevésbé fáradságos lenne. Csakhogy ezt nem teszik, mert a harisnya anyagának is célszerű mineműséggel kell bírnia, simulékonynak, tágulékonynak kell lennie, az emberi lábfő sajátos formája miatt, mert különben föl se lehetne húzni. Az ember sarkizomzatának fejlettsége okozza ezt. Ezért kell lassan és fáradságosan, szemről szemre, simán és ferkelten a harisnyát nagy kitérővel, hol szaporítva, hol fogyasztva fonálból szemcsés szerkezetű hüvellyé megkötni, mely simul és tágul és fölhúzás közben az emberi láb formáihoz alkalmazkodik. Ez tehát a harisnyakötés teleológiája. A célszerűség tehát már az anyag természetében is kell hogy meglegyen, melyből a dolgok állnak és a kémia meg a technika feladatai közé az is tartozik, hogy célszerű anyagokat állítson elő, vagy a meglevő anyagokat célszerű szerkezetűekké változtassa át. Az emberi test szerkezetében is azt találom, hogy a szervek anyaga már önmagában, összetételénél és szerkezeténél fogva a reája váró szerepre, nemcsak szabása és kiformálása szerint célszerű. A bőr nyúlékonysága és rugalmassága, szíjjassága, a nyákhártyák simulékonysága és finomsága, a tüdő, a szív, a belek szöveteinek erőssége, a verőerek burkolatának feltűnő vastagsága szemben a vívőerek berendezésével, vékonyabb falzatával, a gyomorfalak tömörsége, mind igazolják és bizonyítják, hogy a természet bölcsen és célszerűen állítja elő az anyagot is, melyekből a testműködés intézésére és oltalmazására szolgáló szerveket és takarókat alkotja.

De már most azt kérdezhetné valaki, mire való az emberi lábon a saroknak említett erősen fejlett izomzata, mely feltűnő jelenséget képez egybevetve az állatoknak, még a majomnak lábával is. A célszerűség szempontja dominál itt is. Tekintsd az embert, mikor jár és áll. Egyenes testtartásánál fogva a test súlya sokszor nehezebb a sarokra. Ennek az izomzatnak rugalmassága kiegyenlíti a lábahelyezkedés okozta rázkódást és még az agyat is kíméli, mely tudvalevőleg a meneteléstől kábul és fárad. Katonai körökben fel is merült már az a terv, hogy a sarokizom rázkódást-tompító hatását és rugalmasságát fokozni kell úgynevezett calcagnettekkel, miután ilyen készülék, mely különböző országokban már szabadalmazva is van, a tábori felszereléssel megterhelt katonák erőltetett meneteléseinek véd a fokozott agyfáradás ellen. A majomnak erre nincs szüksége, mert keveset jár a földön és mert testének súlya járás közben behajlott és federező térdének erőpontjára hat. Rossz nyelvek szerint azonban ilyen cipőbe rejtett

gyári készülékeken alapulnak az uralkodóknak vasúti perronokon végbemelő találkozásánál szereplő hírlapilag nyugtázott ruganyos léptek is.

Az emberi test izomzata mennyire célszerű a mozgások keresztülvitelénél, mindenki önmagán megfigyeli. De fontos azok szerepe a test architektonikai egyensúlyának és biztosságának nézőpontjából is. Építészeti egyensúly szempontjából is roppant érdekes az emberi izomzat, különösen a lábszár izomzatának mechanizmusa. Építészeti egyensúlybiztosítás tekintetéből a legmegbízhatóbb, mondjuk a legideálisabb alkotás a piramis, melynek alapja széles, teste felfelé keskenyedik és csúcsban végződik. De az emberi test, midőn összetett lábakkal állunk, keskeny alapon nyugszik és fölfelé szélesedik, megfordított keskeny piramishoz hasonlítható, mely még egy széles felső épülettel van megterhelve. Már most, ha az ember mindig úgy állana szétterpesztett lábakkal, mint az amerikai szabadságszobor, akkor elég széles alapú támasztószerkezeten volna nyugodása. De az ember nem maradhat folyton az amerikai szabadságszobor pózában; mikor lép, az egész súly egy lábra helyezkedik át, mikor sorakozó tömegben áll, mint a katona a csapattestben, vagy mikor hegymászás közben exponált veszedelmes ponton kell megállania, összetett lábakon nyugszik. Az egyensúlybiztosítást az utóbbi esetekben csakis a lábszárizomzat és inrendszer által eszközölt igen célszerű kötések adhatják meg, amely izmok és inak egyzersmind a mozgásnak rendkívül célszerű szerkezetű eszközlői. Nincs is egyetlen állatnak olyan nagy feljettségű lábizomzata, mint az embernek. Az emberi és állati támasztó csontvázszerkezet is rendkívül célszerű a maga nemében. Mint a gépezetnek szilárd karjai, támaszai, tartó- és védőkosarai nem cél nélkül valók, úgy a test csontvázi részei is céltudatosságra valló, csodálatos tökéletességgel felelnek meg rendeltetésüknek. A koponya csontburka védi az agyvelőt, akár csak a héjas állatot az ő kettős pajzsa, vagy a csontár gyümölcs magbelét a magnak kemény héja. A medencecsont és a bordázat a mellcsonttal együtt védi és tartja a belső szerveket. Figyelemreméltó és a természetben uralkodó nagy célszerűséget fényesen illusztrálja az a jelenség, hogy a nő medencecsontszerkezete mennyire kiszélesedő, összehasonlítva a férfiéval. Illusztrálja a takarékoságig menő célszerűséget az is, hogy az embernek, mert egyenes testtartással jár, kevesebb a bordája, mint az emlős állatoknak, ahol több bordára van szükség,

Michelangelo: Joel próféta. (A Sixtina freskójáról.)

ség, mert törzsének vízszintes helyzete mellett csak hosszabb bordakosár képes a belső részeket tartani. Az előbbi példa mégis jobban illusztrálja a célszerűséget, mert az utóbbira a materialisztikus világmagyarázat merészen ráfoghathatja, hogy az egyenes testtartású embernél a feleslegessé vált bordák időközben *elkoptak*. Ez az elkopás, az a legendás elkopás is egyik kedvenc és sokat előszedett fegyver a tagadó elméletek arzenáljában, melyet annyit vesznek használatba, hogy utóbb el fog kopni maga is.

A mozgásproblémák kitűnően vannak megoldva a helyváltoztatás különböző nemei szerint. Ahol a környező közeg eszközlí a mozgást, ott megvan az evező rendszer, az egysejtűek evezőostora, a halnak uszószárnnya és farkkormányja, ami a csónakok és hajók evező- és kormánygépezetének természeti mintája gyanánt szerepelt. Célszerű kis alkotás, nem, megragadó látvány a kis tengeri csikónak propellerszerű kereplőszárnnya, egyike a természet számos millió csodáinak. A szárazföldi

Michelangelo: Dávid. (Szobormű.)

helyváltoztatásra a járó végtagok alkalmasak, az alsóbbrendűek mozgására testük gyűrűs összehúzó-dása és kinyújtózása szolgál, a meredek haladásnak a kúszókarmok, támasztó farkvitorlák és fogódzó farkak felelnek meg; mind tökéletes gépek és célszerű készülékek működését mutatják. A *repülőgép problémája* pedig sehol sincs oly tökéletesen megoldva, mint a madár szervezetében és felszerelésében. A madár két szárnya és kiterjeszthető farklegyezője a legtökéletesebb monoplán képét nyújtja. Nézzük csak meg a galambnak a napfényben csillogó ezüsfém ragyogásával meghintett szárnyát, melyről a zoltárköltő is beszél. Csupa apró részecskéből van céltudatosan összealkotva. Megerősítése a testhez, bekapcsolása, izomrendszere, csontvázának, karjainak szerkezete, mind világos és célszerű. A csontok üres csövek, hogy erősek bár, de könnyűek legyenek. Izelése, összehajthatósága, kifeszítésének gépezete tökéletes. És ami a legfontosabb: egyes tollakból áll, nem folytatólagos felület, hanem részekből összeillesztett legyező és minden egyes toll kemény, részben üres szárán kétoldalt csupa apró szál, finom fonál van sűrűn elhelyezve. Ezek a tollak és ezek a finom fonalak szorosan zárnak, mikor a szárny alatt lévő légrétegre kell támaszkodni, egységes, összefüggő, zárt támaszkodó felületet képeznek ilyenkor, ellenben az apró részek a felülről jövő erősebb légrohamot rekeszeik között átbocsátják és nem adnak a viharok támadási felületet; míg a repülőgépet, akár a biplánt, akár

a monoplánt a felülről jövő szélroham alaposan földhöz teremtí, addig a galamb, vagy a végebeláthatlan háborgó tengeren átszálló vándormadár nagyobb eredménnyel ellentáll a viharok erejének is. Ilyen repülőgépet ember nem szerkesztett, de nem is fog szerkeszteni soha!

De keressük a célszerűséget a nagyobb összefüggések birodalmában is. A vízben úszó hal és a levegőben repülésre alkotott madár peték és tojások által szaporodik, míg a földön járó, különösen biztosabb és nem túlmerész mozgású állatok hosszú időn át méhükben hordozva, szívük alatt érlelik meg a magzatot, így teljesítve a természetnek a faj fenntartására irányuló akaratát. A madár, a pillangó, a hal ezen sajátlagos szaporodási módjával a természet kíméli az anyát, de még jobban kíméli az ivadékat. Csendes, árnyas pagonnyban az anyamadár puha fészekbe rakja hímes tojását, mert merész légi útra, repülésre rendeltetett, míg a mélaszemű öz-úszó harasztos földön bizton lépeget, testében hordva fejlődő magzatát. Bámulatos összefüggések ezek!

Vagy nézzük bár a virágok szaporodási szerveit, mily meglepőek, mily csodálatosak. Avagy gondoljunk a farkasgege virágjának tubusára, melyben a belékerült rovar vergődve rázza le a hímport a porzókról a termőre, melynek esetében, mint egy nagy természettudós mondja, a természet feláldozza az állategyedet, hogy biztosítsa a növényfajnak fennmaradását. Avagy az emberi faj örök életének biztosítására nem csodálatra méltó-e a természet eljárása. A szívekben ébredő sokszor oly költői vágy, a heves szenvedélyek, a nemek vonzódása, amit az egyén szubjektívnek érez, de valójában a természet egyetemes törvénye, amelyet a természet csökönyösséggel, furfanggal, fortéllyal, mindenféle módon keresztül víz és melyben a bölcselők nem hajlandók az egyén akaratát látni, hanem a nagy természet következetes törekvését, a fajfenntartás végtelen nízusát ismerik fel. A természetnek tehát *céljai*, tervei vannak, melyeket keresztül víz a természetben magában rejlő akadályok között és ellenére is, keresztül vízi a szervek alkotásával, a vágyak és akaratok beállításával és táplálásával állandósítva a mulandóság ércetörvénye felett a keletkezés misztériumát, az élet örökkévalóságát, a fajnak fennmaradását. A természetben tehát akarat, szándék, cél dominál, mely bonyolult, komplikált eszközökkel s utakon az organikus és a mélyebb belső tudatélet mozzanatainak felhasználásával érvényesíti önmagát.

A természet mintegy vezeti az egyént az ő ösztönéletének pórázán a maga céljai érdekében, mint a gravitáció pórázán az égi testeket pályáikon, és sokszor még a legnagyobb, a legönállóbb és a célszerűséget a természettől elvitató és a célszerűségben kételkedő természetbölcselőt is igába hajtja, mindig követve a maga céljait és végrehajtva saját akaratát.

TOLL- HEGYRŐL

ZSIDÓ SAJTÓ ÉS ANTISEMITA SAJTÓ. A hetedik nagyhatalom tudvalevőleg a sajtó, a negyvenhetedik nagyhatalom pediglen a zsidó sajtó. Ez a kis „nagyhatalom“ azonban aféle balkáni szövetség, amelynek tagjai egyik kezükkel a külső ellenség, másik kezükkel pedig egymás ellen hadakoznak. A szerb ágyúk vagy a montenegrói ágyúk érték-e elelőször a Tisebov-hegyet? Eszed-Sale-Szudi pasa vagy Kendoszélos Chevrasa-meszélosz mondotta-e az első felköszöntőt a hazára? A szerb vagy bolgár cugszfíreré legyen-e a 15 frank és 17 centimes hadísarc? stb. Az antisemita sajtó pedig az a bizonyos boldog tertius, aki inter duos militantes gaudet. Az antisemita sajtó valósággal ujjongva nézi a zsidó sajtó marakodását. Mert hát mit csinálna szegény, ha a zsidó lapok nem marakodnának? Hiszen akkor egyszerűen becsukhatná a boltot árú híján. Így azonban van mindig rövidárú és hosszúárú, só és paprika és egyéb fűszer bőviben. Egyszerűen kiírja a marakodó zsidó lapokból, hogy mit mondanak egymásról és a markába kacagva hirdeti, hogy bizony az összes vádak és piszkolódások szintisza igazságok. Hiszen maguk a zsidók mondják! Az orthodox lapok azt írják túlbuzgóságukban a neológokról, hogy szabadkőművesek és veszedelmes államrendfelforgatók; vezéreikről, hogy képmutatók; rabbijaikról, hogy istentagadók. És az antisemita sajtó örömmel általánosít: Íme a zsidók mind szabadkőművesek, államrendfelforgatók, képmutatók és istentagadók — hiszen maguk a zsidók mondják! A neológ lapok azt írják túlhevülésükben az orthodoxokról, hogy kulturátlan elemek; rabbiiskolájukról, hogy katonaszabadító intézet; vezéreikről, hogy bünszövetkezet. És az antisemita sajtó ujjongással általánosít: Íme a zsidók mind kulturátlan elemek, katonaszabadítók és a szövetkezetek ösellenségei, a zsidók, egy szövetkezetet mégis támogatnak, a — bünszövetkezetet! Hiszen maguk a zsidók mondják! Az itoista lapok azt írják túlbuzgóságukban a cionistákról, hogy hazafiatlanok, nacionálisták és a magyar állameszme megrontói. És az antisemita sajtó lelkesedéssel általánosít: Íme a zsidók mind hazafiatlanok, nacionálisták és a magyar állameszme megrontói

— hiszen maguk a zsidók mondják! A cionista lapok azt írják túlhevülésükben az itoistákról, hogy közönséges haszonleső hajóágensek, kívándorlásra csábító ügynökök. És az antisemita sajtó mámorosan általánosít: Íme a zsidók mind haszonleső ágensek és kívándorlásra csábító ügynökök! hiszen maguk a zsidók mondják! Így ad a mi balkáni szövetségünk, a zsidó sajtó maga menázsít és municiót az ellenségnek. Milyen irigylésre méltó is az antisemita sajtó helyzete!

SCHREIBEN SIE EIN „UND DIE JUDEN“! Boldogult Karpelesről, a berlini Allgemeine Zeitung des Judentums szerkesztőjéről, mesélte Lilienmester, hogy mikor egy buzgó fiatalember arra kérte, adna neki egy jó zsidó témát, amit a lap számára szívesen feldolgozna, a redaktor röviden így felelt: Schreiben Sie ein „und die Juden“! Az ifjú író ámulva hallgatott, amire Karpeles világosabban megmagyarázta neki, hogy vegye elő a lexikont és akármilyen címszóhoz ragassza hozzá az „und die Juden“-t és kész a zsidó téma. Kezdje pl. az „a“ betűnél: „Aachen und die

Michelangelo: Ádám és Éva száműzetése a paradicsomból. (A Sixtina freskójáról.)

Juden“, „Albanien und die Juden“, „das Amen und die Juden“, „Antisemiten und die Juden“, „Agfa Vervielfältigungsmittel und die Juden“, „die Armut und die Juden“, „Armbänder (goldene mit Brillanten) und die Juden“, egyszóval: fiatalember, „schreiben Sie ein und die Juden“! — Az antisemiták mindig szívesen merítették a zsidó sajtóból, — ezt az „und die Juden“-féle zsidó sajtóreceptet pedig, minden jel arra vall, egészen kisajátították. Egy német antisemita revű legújabbán a mozi és a zsidókról szóló bölcs elmélkedésében kisütötte, hogy a mozi a zsidó szellem térhódítását jelenti. Kant, Haeckel és Nietzsche országában mindent meg tudnak filozófiailag indokolni és a német revű addig okoskodik, addig takargatja, burkolgatja mély mondanivalóit, míg végre egészen elfelejtjük, hogy tulajdonképpen miről is van szó. De aki a kulisszák mögé tud nézni, könnyen rájöhet, hogy tulajdonképpen nincs egyébről szó, mint hogy az antisemita revű szerkesztője kiadta fiatal munkatársának az ordrét: Schreiben Sie ein „und die Juden“! és minthogy a fiatal munkatárs ép az „m“ betűnél tartott a lexikonban, megírta a mozi és a zsidók című cikket.

„BEFOLYÁSSAL ELNÉMÍTANI.“ Ha igaz, amit a fáma suttog, hogy valamelyik bizottsági ülésen felemelkedett egy (némelyek szerint pesti) rabbi és csodálkozásának adott kifejezést, hogy olyan férfiak, mint Székely Ferenc és Weisz Manfréd nem tudják befolyásukkal elnémítani az olyan embereket, mint Guttman Mihály dr. szemináriumi tanár, aki „A Sulchan Aruch“ című brosurájával állítólag ártott az unifikációnak — mondom, ha ez igaz, akkor elég okunk van arra, hogy szégyeljük magunkat egy ilyen rabbi, (némelyek szerint pesti) rabbi miatt. Ma, amikor az egész ország késhegyig menő harcot vív azért, hogy a béresnek is legyen joga véleményének szabad nyilvánításához, ma az általános egyenlő választójog nagy küzdelmének korában, szégyelnünk kell, ha egy rabbi, (némelyek szerint pesti) rabbi, a meggyőződést gyilkoló spanyol inkvizíció feltámasztása mellett emel szót. Mert ez a két szó: „befolyással elnémítani“, nem jelent mást, mint Torquemadát és Loyolát. Hiába dísz a magyar zsidóságnak az a Guttman Mihály, hiába szenteli egész életét a zsidóságnak éhbérért, hiába szerez nekünk dicsőséget a külföld előtt, hiába minden, némítsák el a befolyásukkal, azaz tépjék ki a nyelvét, húzzák a kínzópadra, a talpát égessék tüzes vassal, a családjától pedig vegyék el az utolsó falat kenyeret is; így bűnhődjön az a Guttman Mihály, mert más véleményen mer lenni, mint Székely Ferenc és Weisz Manfréd, akik kétségtelenül nemes, nagy és áldozatkész férfiak, de a zsidóság és a Sulchan Aruch dolgában talán mégsem lehetnek ítélő bírái a rabbi-szeminárium talmud és Sulchan Aruch tanárának, Guttman Mihály dr.-nak.

„HISZ AZ CIONISTA!“ A Mult és Jövőről mondogatja ezt valaki sugva és fontosgatva és olyan gesztussal, amely minden kétséget teljesen ki akar zárni. És nekünk nem is volna több okunk, hogy ez ellentiltakozzunk, mint pl. hogyha azt mondja valaki rólunk, hogy itoista vagy allianceista, karaíta vagy chászid, neológ vagy orthodox organum vagyunk, holott mi a zsidóság egyetemes kultúrájával foglalkozunk. A cionizmus is egyike a zsidó világnézeteknek és amíg zsidóság él, — s mindig élni fog, — lesznek benne különböző szellemi áramlások, amelyeket csak a történelem tud majd felülbírálni. És a Mult és Jövő éppen azt tette programjává, hogy fölötte állva az összes felekezeti pártok és árnyalatoknak, hű tükre lesz a mai zsidóság teljes szellemi életének és lelkiismeretes nyilvántartója a zsidóság életéből fakadó összes kultúrértékeknek. De a „hisz az cionista“-féle szisztegetéseknek nem is a megállapítás a céljuk, hanem a hazafiasság ápoló és eltakaró leple alatt bujkáló kígyómarás és vérmégezés. Már pedig mi, akik magyar hazánkban, magyar anyanyelvünkön úgy működünk a magyar zsidó kultúra érdekében, hogy itthon is és a külföld előtt is respektust szerzünk neki, nyugodt lelkiismerettel utasíthatjuk azt, aki akár alattomos rágalomhíntés céljából, akár együgyű korlátoltságból hazafias leckét akar nekünk adni — a Lipótmezőre, vagy a fegyházba. *Secundus.*

KALLAY MIKLÓS: KELET LEÁNYA.

Most álmok szárnyain színes multakba szálljunk,
Csípkés, mór csarnokok csendjéből lépj elem,
És száz, egymásba omló árka árnyában álljunk
Sevilla csillagos sötétké éjjelén.

Kőkárpitok között, hol napkelet regéi
Ivelt termek során bolyognak elveszön,
Nőjj titkos tünemény, mint forró, messze déli,
Napszínű, nagy virág, hús mozaik mezőn.

Szent fénykörrel körül a rózsapára reszket,
Mít tested csillogó csodája illatoz,
S száz kék ér szára fon száz kúsza arabeszket
Tested halk ívbehajló, hósín hullámihoz.

Véredbe rejtező tüzeknek pislá lángja,
Mít ösanyád szívébe csókolt be napkelet,
Új lángra gyullad itt s az arcod porba rántja,
S két ajkad felhasadt, csókos sebén nevet.

S állsz égő, nagy virág, álmoknak altatója,
Forró, mór éjszakán ígézön, szótlanul,
Mig halk neszű kutakban a hold ezüstös csókja
A gyöngyöző vizű, karcsú sugára hull.

DR. WEILLER ERNŐ: AZ ORSZÁGOS MAGYAR IZR. KÖZMŰVELŐDÉSI EGYESÜLETNEK EGY ÉVE.

egyesületünk negyedik munkaévről óhajtunk az alábbiakban beszámolni. Ez az esztendő igazi kítartó munka tekintetében méltán sorakozik a három előző év mellé. Fejlődés és erősödés tekintetében pedig nagy mértékben felülmúlja azokat. Az előző évi jelentéseinkben sok ígéretet tettünk; ezen ígéreteinket most egymás után megvalósítottuk. Rövid négy esztendei fennállás után évi jelentésünk oly intézményekről és az intézmények oly gyönyörű fejlődéséről számolhat be, hogy minden szerénytelenség nélkül mondva, közművelődési egyesületünk felekezeti dicsőségére válik; mert működésében mindenki a legszebb harmoniában megtalálhatja nagy kulturális missziókat, a filantropiával és a humanizmussal karöltve. Rövid négy esztendő után már 60,000 korona évi budgettel dolgozunk, de ezen összeg is csekély még ama sok feladatunk megvalósításához, melyeket egyesületünk zászlajára írtunk. E célból ezúton is kérjük lelkes hittestvéreinket és az összes érdeklődőket, hogy egyesületünk propagandájában minél nagyobb mértékben részt venni szíveskedjenek, mert anyagi jövedelmeinket csak így módon szaporíthatjuk; több jövedelemmel pedig institutióinkat még nagyobb alapokra fektethetjük és ezáltal működésüket még eredményesebbé tehetjük.

A) Kulturális intézmények.

1. Magyar nyelvi tanfolyamok.

Magyar nyelvi tanfolyamaink immár negyedik éve működnek. Kondor Ignác igazgató vezetése és felügyelete mellett 1912 november 1-én nyíltak meg és 1913 március végén befejeződtek. A tanfolyamok célja, hogy az idegen országokból bevándorolt emberek rövid idő alatt hazánk nyelvét praktikus módon, szóban és írásban elsajátíthassák. Ezen intézményünk propagandájában Budapest székesfőváros tanácsa erősen támogatott, amennyiben 131544. számú határozatával felhívta az összes felügyelete alatt álló ipar- és tanonciskolák igazgatóit, hogy idegenajkú növendékeit magyar nyelvi tanfolyamainkra küldjék; ezenkívül 500 korona évi szubvenciót szavazott meg egyesületünknek. A tanítás díjmentes (beíratási díj sincs) és minden este 8 és 9 óra között a „Gyorsírástudományi Társulat” helyiségeiben (VII., Dob-utca 66) történik, külön a férfiak és külön a nők részére. A befejező vizsgálatokon a hallgatóság meglepő előmenetelről és szorgalomról tett tanubizonyyságot. Ezen tanfolyamokat egyesületünk továbbra is fenntartja és minél szélesebb alapokra óhajtja fektetni.

2. Gyors- és gépirási tanfolyamok.

Ezen intézményünket két év előtt léptettük életbe; célja özvegy asszonyoknak, árva és félárva fiúknak és leányoknak gyors- és gépirásban való kioktatása, hogy ezáltal önálló keresetforráshoz juthassanak. Már az első évben szép eredményeket értünk el, ez évben pedig eredményeink valósággal meglepőek és minden irányban öröndetesek. 88-an látogatták tanfolyamainkat, mindnyájan eredményesen vizsgáztak és legnagyobb részüket állás-hoz is juttattuk. Elethivatást és megélhetési forrást nyújtunk éppen azoknak, akiktől a sors minden támogatást megtagadott. Halomszámra érkeznek központi irodánkhoz növendékeinktől — akiket az élet számára így humanus módon megtámasztottunk — köszönőlevelek, melyeket már mint állásban lévők intéznek hozzánk.

A tanfolyamok állandóan egész évben működnek; négy és hat havi időtartamra szólnak. A négy havi tanfolyam tárgyai: magyar vagy német gyorsírás, magyar vagy német gépirás, szépírás és kereskedelmi ismeretek. A hat havi tanfolyam tárgyai: magyar és német gyorsírás és gépirás, szépírás, helyesírás és kereskedelmi ismeretek. A tanfolyamok befejeztével a hallgatók közérvényes bizonyítványt nyernek. A tanfolyamok a „Gyorsírástudományi Társulat” helyiségeiben (VII., Dob-utca 66) tartatnak Kondor Ignác igazgató vezetése mellett, a tanítást Révai Adolf végzi és a felügyeletet lovag Schweitzer Edéné, báró Ohrenstein Henrikné és dr. Kleiner Arthurné úrnők vállalták el. A tanítás díjmentes, beíratási díj nincs; a tanfolyamokon mindenki résztvehet, aki főt. dr. Hevesi Simon társelnökünknel jelentkezik és erre érdemesnek ítéltetik.

E helyen közöljük az 1913 március hó 25-én tartott vizsgálat alkalmával képesített növendékek névsorát:

Antalózi Irma, Ungvár Béla, Vaál Sándor, Frank Mariska, Spiegler Gizella, Pollák Aranka, Glückstein Lajos, Hecht Ilonka, Schiller Irén, Oppenheim Oszkár, Stamberger Gizella, Bálint Margit, Rohrich Magda, Lövenheim Frida, Polnauer Lenke, özv. Tellmenn Gyuláné, Fischer Sarolta, Weisz Szerén, Balla Jolán, Hirsch Blanka, Rosenberg Mariska, Mautner Dóra, Fürst Aranka, Hoffer Erzsé, Spitzer Gyula, Fürst Ilona, Polgár Sári, Balázs Aurélné, Förstner Béla, Lippe Ede, Soltész Irén, Sollmer Frida, Berkovits Irén, Schvarcenberg Regina, Fridrich Tibor, Gratundel Mihály, Silberman Aranka, Kohn Zsífi, Fischeff Rózsi, Szántó Erzsébet, özv. dr. Róheim Lipótné, Klein Ilona, Lendvay Jolán, Lendvay Rózsi, Weisz Ilona, Schwartz Ferenc, Herczog Jolán, Sonnenvirthe Lajos, Abrahám Mariska, Alkovits Verona, Löw Ilona, Vogel Ilona, Stark Etel, Robitsek Hermína, Grünhut Izidor, Spitz Mariska, Lengyel Márton, Heimovits Márton, Goldberger Jolán, Bettelheim Szerén, Cutrin Leona, Csabai Nóra, Lövenheim

Márton, Rattnoster Anna, Klein Salamon, Ranzhoffer Lina, Pollak Ilona, Stern Juliska, Fleischmann Margit, Balla Irén, Weisz Aranka, Erlich Fáni, Mautner Géza, Hirsch Blanka, Ringwald Fáni, Spitzer Márton, özv. Ullmann Gyuláné, Ungár Rózsi, Ungvár Ella, Brünn Gizella, özv. Csicsák Antalné, Stern Fruzina, Eislits Irma, Herczog Irén, Klein Salamon, Hoffer Erzsí, Kohn Fáni és testvére.

A jelenlegi látogatók névsora:

Varga Erzsébet, Kleimann Franciska, Blumenfeld Róza, Löwinger Rózsi, Alföldi Rózsi, Taufer Malvin, Hoffer Alíz, Beer Zseni, Weinberger Róza, özv. Lipkovits Albertné, Weinberger Ernő, Ringwald Berta, Ringwald Teréz, Ádamek Rózsi, Hirsch Elza, Auslender Berta.

3. Német, francia, angol nyelvi tanfolyamok.

Mint új intézményt óhajtjuk ezen idegen nyelvi tanfolyamokat az idei év őszén az egyetemi ifjúság részére diák-étkezőnkben megvalósítani. Az eszme báró Dirsztay Béla, a menza nagyérdemű elnökétől indult ki és elnökségünk előtt nagy tetszésre talált. A jelentkezések már nagyban folynak és így módot nyújtunk ifjúságunknak, hogy díjmentesen, praktikus módon nyelvismereteiket szaporíthassák. A tanfolyamokon a menza látogatói közül bárki résztvehet, sőt tetszés szerint mind a három tanfolyamot is látogathatja; az időtartam hat hó. Tanítás az esti órákban.

4. Vívó-tanfolyamok.

Ugyancsak báró Dirsztay Béla indítványára elnökségünk elhatározta, hogy az év őszén öt hónapig tartó vívó- és egyéb sport-kurzusokat nyit meg díjmentesen az ifjúság részére. Ezen kurzusok irányítására és felügyeletére dr. Grauer Vilmos alelnökünket sikerült megnyernünk, kinek ismert szakavatottsága és ügybuzgalma a kurzusok eredményteljes és sikeres működését már előre is biztosítja. A tanítás ideje szintén az esti órákban lesz, háromszor hetenként; a menza látogatói e kurzusokra már eddig is feltűnő nagy számban jelentkeztek.

5. Nyilvános előadások.

Nyilvános előadásainkat ez évben ismét a Pesti Lloyd-társulat dísztermében tartottuk. Az előadásokat 1912 december hó 4-én az egyetemi ifjúság részére tartott „Chanuka-ünnepély” előzte meg. Az ünnepély a menza helyiségeiben folyt le nagy és díszes közönség jelenlétében; felekezeti életünk sok kiválósága jelent meg, az egyesületek pedig képviselve voltak. Az estélyen a „Főiskolai zsidó hallgatók énekkara” Burger Lajos karigazgató vezetésével működött közre, a magánszólamokat Lazarus Adolf főkantor énekelte. A szentbeszédet főt. dr. Hevesi Simon mondta. Az ünnepély után elnökségünk 400 egyetemi hallgatót vendégelt meg.

Nyilvános előadásaink ünnepélyes megnyitása 1912 december hó 11-én volt, mely alkalommal a „Főiskolai zsidó hallgatók énekkara” Salomo Rossi „Szentélynyitó énekét” adta elő, főt. dr. Hevesi Simon pedig „Útibenyomások” címen tartott szabad előadást egy olaszországi utazásnak művészi impresszióiról. Második előadó-estélyünk 1912 december 18-án volt; ez alkalommal dr. Tanczer Arnold (német nyelven) „A polgári házasság problémája” címen és dr. Fabó Bertalan „Régi zsidó párhuzamok” címen tartottak érdekes előadásokat. Az 1913 január hó 8-iki harmadik előadó-estély programjában főt. dr. Adler Illés „A zsidó vallás etikája” címen nagyszabású szabad előadását és dr. Forró Pál „A vallás jelentősége a társadalomban” című értekezését tartotta. 1913 január hó 15-én volt a negyedik előadó-estélyünk, melynek keretében főt. dr. Flesch Ármán „A jövő vallása” címmel olvasott fel érdekes vallástörténeti fejtegetéseket, Csergő Hugó ismert poéta pedig legújabb zsidó tárgyú verseit mutatta be. Előadásaink ünnepélyes befejezése 1913 január hó 22-én volt; ekkor Vészai József miniszteri tanácsos „Zsidók a publicisztikában” címmel igen érdekfeszítő és ismeretterjesztő, főt. dr. Bände Zoltán pedig „A nő nevelése” címmel alapos és hatásos szabad előadásokat tartottak. Az előadásokat állandóan nagy és előkelő közönség hallgatta végig és minden alkalommal az előadók a közönség legnagyobb lelkesedésével és osztatlan tetszésével találkoztak. Békéscsaba fiókunk 1913 március 2-án szintén nagyszabású felolvasó-estélyt rendezett, mely alkalommal főt. dr. Kiss Arnold tartott nagyhatású felolvasást; az estélynek igen szép erkölcsi és anyagi sikere volt.

6. Könyvtár és olvasóterem.

Nyilvános könyvtárunk és olvasótermünk már azon stádiumba jutott, hogy diák-étkezőnk helyiségei mellett megnevelhettük és az ifjúság, valamint más érdeklődők rendelkezésére bocsáthattuk. Könyvtárunk kiváló gonddal van berendezve; könyveink nagyrészt zsidó tárgyúak, azonban egyéb irodalmi művek is nagy számban találhatók. A könyvállomány közel 4000 kötet és ezek értéke körülbelül 10,000 korona. Újabb könyvek beszerzésére évente megfelelő összeget irányzunk elő. Olvasótermünkben a napilapok, hetilapok és a felekezeti folyóiratok mind megtalálhatók. Ezen két intézményünkkel felekezetünk kulturális élete terén igen nagy hiányt pótolunk, mert hazánkban ezen intézményeink képviselik az első nyilvános felekezeti könyvtárt és olvasótermet. Könyvtárunkat nagyszabású adományokkal igen sokan keresik fel. Az elmúlt esztendőben a következőktől folytak be nagyobb könyvadományok, kiknek ez úton is adományaikért mély köszönetünket fejezzük ki: Magyar Tudományos Akadémia, Múzeumok és Könyvtárak Orsz. Tanácsa és Szövetsége, Franklin-Társulat, Magyar földrajzi intézet, Petőfi

Könyvkiadó Vállalat, Hornyánszky Viktor, Athenaeum, Szilágyi Béla, báró Dirsztay Béla, dr. Deutsch Ernő, dr. Neumann Ármínné, dr. Schwarcz Dávidné, dr. Sebestyén Károly, Mai Henrik és fia, Back Fülöpné, özv. Neuberger Ignácné, Siposs Lipótné, dr. Weiszberger Miklósné, Kayserling Berta, dr. Weinmann Fülöpné, lov. Schweitzer Edéné, dr. Goldzieher Vilmos, dr. Sós Ernőné, özv. Spitzerné, Fellner Leo, Gríll Károly, dr. Bacher Vilmos, dr. Temesváry Rezső, dr. Blau Lajos, Tolnai Lajos, Vadász Ede, Pester Lloyd, Budapesti Hírlap, Pesti Napló, Budapesti Napló, Neues Pester Journal, Neues Politisches Volksblatt, Budapesti Tageblatt, A Nap, Az Est, Borsszem Jankó, Figyelő, Ügyvédek Lapja, Egyenlőség, Mult és Jövő.

7. Iskolai pályázatok.

Öt darab 400 koronás iskolai pályázati segílyt adunk ki évente azon vidéki felekezeti iskolák támogatása céljából, melyek főleg nemzetiségi vidékeken működnek és így a magyarosodás tekintetében kulturmissziót teljesítenek. Ily irányú kérések az egész év folyamata alatt érkeznek központi irodánkhoz, ezek azonban csak az iskolaév kezdetén intéztetnek el.

A nagym. vallás- és közoktatásügyi Miniszter az egyesület közművelődési munkásságát és az e téren elért eredményeit elismerni és méltányolni óhajtván, a „Szabad Oktatási Tanácsba” lelkes hangú átirat kíséretében az egyesület elnökségét meghívta; az elnökséget főt. dr. Hevesi Simon társelnök képviseli.

8. Mult és Jövő.

Elnökségünk és igazgató-tanácsunk előtt már évek óta több ízben felmerült azon eszme, hogy egyesületünk a zsidóság eszméinek terjesztésére a művelt közönség és az érettebb ifjúság számára folyóiratot adjon ki. Ezen eszme a megvalósítás stádiumába jutott akkor, amidőn kultúrbizottságunk közreműködésével dr. Patai József szerkesztésében közel másfél év előtt Mult és Jövő című folyóiratot indítottuk meg, mely már is rendkívüli nagy sikerekre tekinthet vissza. A lapot mindazon pártoló tagjaink kapják, kik évi 20 vagy 30 korona tagdíjjal lépnek be egyesületünkbe. A Mult és Jövő, amelynek a legelőkelőbb magyar és külföldi tudósok, írók és művészek a munkatársai, a mindennapi politikától menten és minden pártkérdésnek felette állva egyedül a zsidó kultúrértékek ismertetésével, az irodalom és művészet legnemesebb eszközével igyekeznek a magyar zsidó intelligenciában a zsidó érzést és öntudatot ápolni és emelni. A folyóirat havonként jelenik meg, minden száma gazdag tartalmú füzet, népszerűen tudományos cikkek, szépirodalmi, kritikai és társadalmi közlemények értékes sorozatával, gyönyörű illusztrációkkal és művészi nívón álló műmellék-

letekkel. A szerkesztő-bizottság tagjai egyesületünk részéről dr. Patai József főszerkesztőn kívül: főt. dr. Hevesi Simon, báró Dirsztay Béla, főt. dr. Venetianer Lajos, dr. Deutsch Ernő és dr. Weiller Ernő. A folyóirat igen nagy népszerűségnek örvend és úgy a magyar, valamint a külföldi sajtó állandóan osztatlan tetszéssel fogadja. Nagy elterjedtségének mértékéül az az örömdetes adat szolgálhat, hogy fennállásának rövid ideje alatt egyesületünket több mint 2000 új pártfogó taghoz juttatta. A Mult és Jövő szerkesztősége a tél folyamán nagysikerű Lilién-kiállítást rendezett, amelyen a kormány Nárai-Szabó Sándor államtitkárral és több előkelőséggel képviseltette magát. Ez év május havában pedig palesztinai (Becalél) iparművészeti kiállítást rendezett hasonló nagy sikerrel.

9. Izr. nőegyletek orsz. szövetsége.

Dr. Neumann Ármínné elnökasszonyunk és dr. Eisler Mátyás egyetemi tanár, kolozsvári főrabbi az „Egyenlőség”, „Mult és Jövő” és „Magyar Zsidó Nő” című lapokban vetették fel ezen szövetség eszméjét. Az eszme megvalósítása úgy egyesületünk-nél, mint az ország minden nőegyesületénél lelkes visszhangra talált és így elnökségünk készséggel vállalkozott arra, hogy a szövetséget megalakítja. Az eszme propagandáját a Mult és Jövő végzi, ahol már eddig közel 80 nőegyesület jelentette be csatlakozását. A szövetség célja, hogy az országban működő izr. nőegyletek és leányegyletek között autonomiájuknak teljes érintetlenül hagyása mellett kapcsolatot teremtsen és azokat a szociális munka és a vallási szellem ápolása és megerősítése céljából közös tevékenységre egyesítse. E célok elérésére a szövetség a legkülönbözőbb feladatokat tűzi ki magának. Mintaképp az angol nőegyleti szövetség szolgál, melynek működése világhírű és legfőbb célja a zsidó nővédelemnek intézményes szervezése. Az alapszabályok már készen vannak, a program is már ki van dolgozva; az előkészületi munkálatokat dr. Neumann Ármínné elnöklete alatt dr. Bacher Vilmosné, lovag Schweitzer Edéné, Breitner L. Zsigmondné úrhölgyekből, főt. dr. Hevesi Simon, főt. dr. Adler Illés, főt. dr. Kiss Arnold, főt. dr. Venetianer Lajos, Leveleky Ármín, Szabolcsi Miksa, dr. Deutsch Ernő, dr. Patai József és dr. Weiller Ernő urakból álló bizottság végezte. Az alakuló közgyűlés összehívását öszre tervezzük.

10. Tanoncok felekezeti oktatása.

Igazgató-tanácsunk 1912 szeptember 30-án tartott ülésén Szabolcsi Miksa nagyobb beszéd keretében ismertette azon elszomorító tény, hogy a fővárosban legalább 3000 kereskedő- és iparostanonc van, kik felekezeti oktatásban egyáltalában nem részesülnek, előadván továbbá, hogy a többi felekezetek óriási missziót fejtenek ki e téren, többek között vasárnap délutánonként, amikor a ta-

noncokat felekezeti oktatásra összehívják, őket meg is vendégelik. Nagyon kíváncsún tartja tehát, hogy az egyesület e kéréssel behatóan foglalkozzék. Az igazgatóság az eszmét nagy tetszéssel fogadta, megvalósítására szívesen vállalkozott és előkészítésére bizottságot küldött ki. Ezen bizottság főt. dr. Adler Illés elnöklete alatt az ügyel behatóan foglalkozott és az 1912 november hó 25-én tartott igazgatósági ülésen dr. Weiller Ernő titkár a bizottság előkészületi munkálatairól már beszámolhatott. Ekkor a Magy. izr. kézmű- és földművelési egyesület átiratilag megkereste elnökségünket, hogy az eszme megvalósításához szívesen csatlakozik és az előkészítési munkálatokhoz dr. Deutsch Ernő, Eisler Samu, Szabolcsi Miksa, Kohn Arnold és Kemény Dávid urakból álló bizottságot delegálja, kérvén, hogy ezen bizottság a mi bizottságunkkal együtt az előkészületi munkálatokat végezhesse. Igazgatóságunk ezen elhatározást örömmel fogadta, a bizottságok együttes ülést tartottak már és az ügy most már a megvalósítás stádiumában van, úgy hogy ősszel a fővárosi tanoncok rendszeres felekezeti oktatása megkezdhető lesz. Ezzel egyesületünk a felekezet régi mulasztását pótolja és hozza helyre.

11. *Hölgyistentisztelet.*

Főt. dr. Hevesi Simon régi kedvenc eszméjét valósították meg, amidőn 1913 május hó 3, 10, 17, 24 és 31-ére, mindenkor szombaton, délután 4^{1/2} órakor a hitközség szertartási előjárósága és az árvaházi bizottság támogatásával, a pesti izr. hitközség fiárvaházának templomában, hölgyek számára, hitszónoklattal kapcsolatos istentiszteletet hirdettünk. Ezen istentiszteletek célja módot nyújtani a hitveseknek, anyáknak és leányoknak vallásos érzületük tanusítására, a hitelvek és vallási kötetmek behatóbb megismerésére. A hitszónoklatokat főt. dr. Hevesi Simon fogja tartani, az énekrészleteket pedig Lazarus Adolf főkantor fogja végezni. Egyesületünk ezen új intézménytől sok eredményt vár, mert különösen fontosnak tartja a felekezeti öntudat tekintetében, hogy hölgyeink vallásos érzülete és felekezetünk alaposabb megismerése iránti érdeklődése fokoztassék.

12. *Főiskolai zsidó hallgatók énekkara.*

Egyesületünk támogatása mellett diák-menzánk ifjúsága Burger Lajos karigazgató vezetése alatt énekkart alakított. Az énekkar igen sikeresen működik és úgy a fővárosban, valamint egyes vidéki nagyobb városokban működésével jelentékeny eredményeket ért el. Chanuka-ünnepélyünkön és nyilvános előadásaink megnyitása alkalmával szintén közreműködtek, régi zsidó énekeket adván elő, melyekkel a közönség körében nagy tetszést arattak.

13. *Kultúrsegélyezések.*

Egyesületünk, dacára a sok és saját intézményeire költött kiadásainak, jövedelme egy részét kultúrsegélyezésekre is fordítja. Így évente a Rabbí Szemináriumú menza részére 500 korona kultúrsegélyt juttatunk; „Dr. Bacher Vilmos ösztöndíj” címén pedig évente 200 koronát adunk át a nagynevű rektor kezeihez, — kinek 60-ik születésnapján évfordulója alkalmával alkottuk ez alapítványt, — hogy azt egy érdemes rabbijelölt segélyezésére fordítsa. Ezeken kívül még több kisebb-nagyobb művészeti és irodalmi segélyt is nyújtunk, oly művészeti pályákon lévő növendékeknek, kik segélyért elnökségünkhöz fordulnak és őket arra érdemeseknek ítélünk.

B) *Menza Academica.*

Egyesületünk leghatalmasabb és legnagyobb intézménye a „diákmenza”. Egyetemi és főiskolai ifjúságunk közismert helyzete kényszerített bennünket arra, hogy 2 évvel ezelőtt oly intézményt teremtsünk, mely egyetemi ifjúságunknak a megélhetést és a tanulmányok elvégzését megkönnyíti. 1911 március hó 1-én nyílt meg menzánk 2 étteremmel 80—100 egyetemi hallgató részére. Rövid két esztendő alatt menzánk annyira megerősödött, hogy most már 4 étteremben 350—400 egyetemi hallgatónak nyújt csekély árért jó és egészséges táplálékot kellemes otthonban. Menzánk iránt az ifjúság körében oly nagy az érdeklődés, hogy elnökségünk elhatározta, hogy a helyiségeket szeptember havától kezdve 2 étteremmel kibővíti és a létszámot 500-ra felemeli. A helyiségek kibővítésével a menza különösen a vidéki ifjúságnak második otthonává fog válni; társalgót kap, ahova az ifjúság ebéd után átvonulhat; a helyiségek mellett egyesületünk olvasóterme van, ahol a napilapokat és a folyóiratokat megtalálhatja; ugyancsak nagyszabású könyvtárunk is rendelkezésre áll, melyet az egyetemi fakultások összes tankönyveivel is felszereltünk és így a szegényebb sorsú diákok részére a tanulmányok megkönnyítését előkészítettük.

Az étkezés minden délben 1^{1/2}—1^{1/3}3-ig történik a legváltozatosabb étrenddel; mindennap leves, hús, főzelék és tészta, kétszer hetenként sült tészta és időnként gyümölcs is; kenyér tetszés szerint. Menzánk konyhája elsőrendű, az ételek ízlésesek, az adagok megfelelő nagyságúak, a tisztaságra igen nagy súlyt helyezünk (naponta tiszta asztalkendő). Mindezt az ifjúság napi 50 fillért fizet; 80—100 diák azonban teljesen díjmentesen, egyrésze félárért étkezik. Ezen adatokból nyilván kitűnik, hogy elnökségünk a menzát nem jövedelmező vállalkozásnak tekintí, ahol fizetésért enni ad, hanem menzánknak rendkívüli nagyfontosságú kulturális missziót tulajdonítunk, etikai alapokra öhajjuk fektetni és oly kedves és meleg otthont

akarunk belőle teremteni, mely az ifjúságnak a nélkülözni kénytelen családi otthont méltán helyettesítse. Célunk gyönyörűen meg is valósul és ebben oroszlánrésze elnökeinknek, dr. Neumann Árminné úrnőnek, báró Dirsztay Béla úrnak és hölgybizottságunknak van. Elnökeink rendkívüli ügybuzgalmáról és fáradságot nem ismerő tevékenységéről írni nem lehet, ezt látni kell; ezen intézményünk mintegy központját és mozgató erejét képezik. Lelkesedésük és odaadásuk a menza iránt megható, minden hála és elismerés csekély e nagy érdemekkel szemben; mi csak az ifjúsággal egyetemben azon óhajunknak adhatunk kifejezést, hogy az Úristen áldja meg őket érte! Elismerés és köszönet illet még meg különösen dr. Schwartz Dávidné, dr. Hevesi Simonné, özv. Neuberger Ignácné, dr. Fränkel Gyuláné, Goldschmied Samuné úrnőket, kik mindannyian lelkesedésük teljes egészével vesznek részt a menza működésének előmozdításában.

Természetesen ezen intézményünk ily módon való fenntartása egyesületünkre óriási terheket ró, de joggal számíthatunk nemeslelkű hittestvéreink támogatására. Ez nem is maradt el, mert menzánk iránt a társadalom minden körében óriási érdeklődés mutatkozik. Templomi adakozások, konfirmációk, házasságkötések, egyéb családi ünnepélyek, koszorúmegváltások alkalmával hittestvéreink most már mindig gondolnak ezen intézményünkre és úgy természetbeni, valamint pénzbeli adományokkal szívesen és elég gyakran keresnek fel. Mindazonáltal ezúton is kérjük ezen intézményünk jóakaróit és barátait, hogy menzánk érdekében a legszélesebb körű propagandát kifejezni kegyeskedjenek.

Az elmúlt tél folyamán dr. Neumann Árminné úrnő, báró Dirsztay Béla, dr. Hevesi Simon, Leveleky Ármin és dr. Weiller Ernő urakból álló küldöttség meglátogatta a Lágymányoson a technikusétkezőt, ahol nagyon szíves fogadtatásban részesült és ahol igen sok gyakorlati tapasztalatot merített egy teljesen modern berendezésű menza tekintetében és ezeket az őszi nagyobb átalakítások alkalmával hasznosítani is kívánja.

A napi felügyeletet minden nap két más hölgy látja el, kik közül egyik a pénztárnál foglal helyet, a másik pedig a konyhát vizsgálja felül. A háziasszonyi teendőket dr. Neumann Árminné elnökasszonyunk maga végzi, helyetteseként dr. Schwartz Dávidné működik. Segédszemélyzetünk gondnoknővel az élén működik és sok személyt foglalkoztatunk, mert a forgalom gyors lebonyolítására nagy súlyt helyezünk.

Vendégek igen gyakran látogatják meg menzánkat, sőt vidéki és külföldi ifjúsági egyesületek budapesti tartózkodásuk alkalmából a menzán étkeznek. Az érdeklődőket ezúton is felkérjük, hogy menzánkat minél több vendégnek bemutatni szíveskedjenek, mert ez is a propagandának igen hathatós eszközéül bizonyul.

Természetbeni adománnyal támogatták diákmenzánkat: Blücher Józsefné, Concordia gőzmalom, báró Dirsztay Béla, Első budapesti gőzmalom, Erzsébet-gőzmalom, Fischbein Samuné, Glasner Miksa, Grünfeld Miksa, Gizella gőzmalom, Hüttl Tivadar, Haggenmacher Henrik, Kálai Sándor, Krausz és Böhm, Királymalom, Lukács Sándor, Lindenbaum Félixné, Magyar bank áruosztály, Magyar cukor r.-t., özv. Neuberger Ignácné, Pesti Viktória gőzmalom, Pesti izr. hitközség, Rechnitz H. és M., Salamon Jakab, dr. Schwarcz Dávidné, Schlesinger Bernát, Schmidl Sándor, Szimon István.

E helyen közöljük hölgybizottságunk névsorát, ki a menza ügyeit intézi: Abelsberg Leóné, dr. Adler Illésné, dr. Bacher Vilmosné, Back Fülöpné, dr. Bán Ilona, Bauer Henrikné, dr. Blau Lajosné, Bloch Simonné, Blücher Józsefné, Boross Mihályné, Breitner L. Zsigmondné, dr. Bródy Miksáné, Brüll Zsófia, Burger Lajosné, dr. Deutsch Ernőné, báró Dirsztay Béláné, Doroghy Ignácné, jánosí Engel Gyuláné, Fellner Leóné, Feldmann Mózesné, Fialla Ernőné, dr. Fischer Lajosné, Fischbein Samuné, Fleischl Károlyné, Fränkel Bertalanné, dr. Frenkel Gyuláné, maróti Fürst Jakabné, maróti Fürst Bertalanné, Fürst Ignácné, Fürst Ödönné, dr. Gábor Gyuláné, Geszti Rezsőné, Goldschmied Samuné, dr. Grauer Vilmosné, Grünwald Renée, Güns Katalin, dr. Gyomay Zsigmondné, özv. Haász Józsefné, Hahn Lajosné, Herczog Lipótné, dr. Hevesi Simonné, dr. Hevesi Illésné, Himmler Gyuláné, Hódosy Béláné, Horner Samuné, dr. Kepes Ilona és Ferike, dr. Kiss Arnoldné, Klein Bertholdné, Kleiner Miksáné, dr. Kleiner Arthurné, dr. Kohn Márkné, Kornfeld Emilné, dr. Königsberger Lea, Leveleky Árminné, Lindenbaum Félixné, dr. Mandel Lipótné, dr. Munkácsy Bernátné, dr. Nagy Sándorné, dr. Nemes Jenőné, özv. Neuberger Ignácné, báró Ohrenstein Henrikné, Ötvös Károlyné, Pollák Emilné, Propper Samuné, Rákosi Jakabné, Rechnitzer Izabella, dr. Reich Lajosné, Riesz Henrikné, boglári Simon Jakabné, dr. Scher Béláné, Schnabel Anna, Schneider Dávidné, dr. Schwarcz Dávidné, lovag Schweitzer Edéné, dr. Sós Ernőné, Spitzer Edéné, dr. Stein Emilné, Szabó Józsefné, Szabolcsi Miksáné, dr. Székely Lajosné, dr. Szegvári Lászlóné, dr. Szegvári Sándorné, Szűcs Zsigmondné, dr. Tolnay Lászlóné, Vogl Emilné, Vámoser Áronné, Weiller Józsefné, Weisz Ida, Weiszberger Miklósné, özv. Wottitz Miksáné, dr. Zahler Emilné.

C) Propaganda.

A tagállomány terén egyesületünk a lefolyt esztendőben a következő mozzanatokat tünteti fel: örökös tag 17, alapító tag 38, megváltott tag 44, pártoló tag 232, rendes tag 2747, helyi

rendes tag 1761, vidéki rendes tag 986, Mult és Jövővel kapcsolatos pártoló tag 2154.

A vidéki propagandáról még mindig nem számolhatunk be, mert helyi intézményünk oly sok időt és anyagi áldozatot követeltek tőlünk, hogy a vidéki propagandával csak ezek teljes megerősítése után foglalkozhatunk. Tervbe vettük azonban, hogy még ez év folyamán egyesületünk és menzánk érdekében országos propagandát fejtünk ki. Azonkívül megbízta az Egyesület dr. Patai Józsefet, a Mult és Jövő főszerkesztőjét, hogy a jövő téli évadra megszervezze és előkészítse a vidéki O. M. I. K. E. kultúr-esteket.

Mielőtt ezen jelentésünket befejeznők, a kegyelet hangján kell megemlékeznünk egyesekről, kik az év folyamán körünkől eltávoztak és egyesületünk eszméinek mindig lelkes harcosai voltak. Így báró Hatvany-Deutsch Sándor, ki egyesületünknek alapítása óta tiszteletbeli elnöke és lelkes pártolója volt, Herczmann Bertalan, ki egyesületünknek alapítás óta tiszteletbeli tagja és lelkes híve volt, nemkülönben dr. Ballai Lajos, dr. Dalnoky Béla, dr. Schwartz Dávid, Gallia Vilmos, báró Kohner Alfréd, Baumgarten Károly, Leipziger Vilmos, kik mindnyájan választmányunk lelkes tagjai voltak. Egyesületünk a lefolyt évben üdvözlétét tolmácsolta Adler Lajos új hitközségi elnöknek és dr. Heltai Ferenc, Budapest székesfőváros főpolgármesterének. E helyen közöljük örökös, alapító és megváltott tagjaink névsorát:

Örökös tagok 1000 korona befizetéssel: Bródy József, Breitner L. Zsigmond, Breitner L. Zsigmondné, szül. Stern Teréz, báró Dirsztay Béla, báró Guttmann Vilmosné, néhai báró Hatvany-Deutsch Sándor, báró Herzog Mór, Katzburg Fülöp, Kleinberger Ferenc (Páris), Winterberg Gyula, báró dr. Kohner Adolf, dr. Leitner Adolf, ormódi Ormódy Vilmos, beocsíni Spitzer Edéné, Schwartz Ferenc és neje, dr. Weinmann Fülöpné, Weiss Manfréd.

Alapító tagok 400 korona befizetéssel: dr. Bakonyi Samu, br. Dalnoky Béláné, báró Dirsztay Béláné, Freund József (Obecse), Fuchs Bertalan (Szatmár), Fränkel Bertalanné, Goldfinger Jakab, dr. Grauer Vilmosné, br. Guttmann Vilmos, br. Hatvany József, dr. Hevesi Simon, botfai Hüvös József, Klein Berthold, Klein József, néhai Klein Mór, Klein Vilmos (Szatmár), Leveleky Ármín, Leveleky Ármínné, szegedi Lukács József, dr. Misner Ignác, özv. Neuberger Ignácné, br. Ohrenstein Henrikné, Pallai Miksa, Rákosi Jakab és neje, szül. Weiller Berta, Schön Ignác, Schwartz Jakabné, boglári Simon Jakab és neje, Sternthal Arthurné, dr. Stiller Bertalan, Stiaszny Emílné, Sváb Imréné, néhai Sváb Károly, néhai gávosdiai Sváb Sándor, Sváb Sándorné, Székely Ferenc, lovag Wechselmann Zsófia, néhai dr. Weinmann Fülöp, néhai Wolfner Zsigmondné.

Tagdíjukat 100 korona befizetéssel megváltották: Abeles Zsigmond, Ágoston Lajos, dr. Basch Gyula,

dr. Basch Gyuláné, Beimel Sándor, dr. Freund István, dr. Fried Adolfné, Fürst Etelka, maróti Fürst Jakabné, Goldziher Géza, Guttmann Adolf, Halmos Izor, Herczfild Frigyesné, Hirschler Mórné, Hoffer Gyuláné, vágújhelyi Hoffmann Sámuelné, Izraelita Jótékony Nőegylet (Karczag), Izraelita hitközség (Gyöngyös), felpéci Keppich Gyuláné, Mandel Gyuláné, kántorjánosi Mándy Gézáné, dr. Mezei Mór, Milch Dávidné, Müller Vilmos, dr. Neumann Ármínné, Propper Samu, Propper Samuné, dr. Rózsa Izsó (Szeged), Satori Mór, Schlesinger M. Berthold, Schönfeld Gusztáv, Schwartz Jakab, Sebestyén Richárd, Singer Zsigmond, Steiner József, Stern Alfréd, dr. Stiller Mór, Surányi Béla, Surányi Béláné, Szalay Ödön, Weiss Bertholdné, Wellisch Sándor, Weltner Jakabné.

D) Adományok.

E helyen közöljük azon adakozók neveit, kik az év folyamán egyesületünk kulturális céljaira és „diákmenzánknak“ adományokat juttattak, mely nemes adományokért ezúton is fejezzük ki hálás köszönetünket.

Rendes évi járulék: Budapest székesfőváros tanácsa 500 K, Pesti izrael. hitk. jótékonyági ügyosztálya 675 K, Izr. országos iroda 500 K, (menzának) Pesti Chevra Kadischa 300 K, báró Hirsch jótékonyági alap 300 K, Pesti izr. hitk. 200 K, Orsz. izr. közalap 200 K, néhai báró Hatvany Sándor 100 K.

1400 korona: Krausz Simon.

1000 korona: báró Dirsztay Béla, Egyenlőség útján, Kleinberger Ferenc.

950 korona: Salamon Jakab.

450 korona: Pesti izraelita hitközség.

250 korona: ormódi Ormódy Vilmos.

200 korona: Bettelheim Mór, báró Dirsztay és neje, Első magyar általános biztosító társaság, Hirsch József L., báró Kohner Alfréd, Kramer Jakab, Mandel Gyuláné, Rákosi Jakab, Székely Ferenc, Winterberg Gyula.

150 korona: jánosí Engel Gyula, Leveleky Ármín és neje, Kondor Ignác iskolai gyűjtése.

100 korona: Auer társaság, Breitner Imre, Guttmann Adolf, Hungária műtrágyagyár, dr. Kleiner Arthurné, Kleiner Miksáné, báró Kohner Adolf, Löwenstein Arnoldné, Müller Vilmos, Propper Samu, Schlesinger M. Berthold, Schwartz Ignác, Schwartz Jakab, Szavozd Margit, Wellisch Sándor.

60 korona: Fellner Leó.

50 korona: Auspitz Pál, Adorján Ármín, Ágoston Lajos, Bródy Sándor, Egyesült budapesti fővárosi takarékpénztár, Füchsel Jakab, Földiák Gyula, Földiák Vilmos, maróti Fürst László, Fluss Józsefné, Gerber Benjámín, Goldschläger Samu, Gomperz Károly, dr. Grauer Vilmos, Herczel Bernáth, Herczfelder Emma, Holitscher Szigfrid és neje, Krausz Pál, Klopfer Jakab,

Kőbányai Polgári Serfőző, dr. Leitner Adolf, Müller Vilmos, özv. Milch Dávidné, Magyar általános köszénbánya r.-t., Neuberger Ignácné, Popper Károly, Reiner Arnold, Szirmai Oszkár, Szécsi Simon, dr. Székely Lajos, Szabó József, boglári Simon Jakab és neje, Wolfné.

40 korona: Brüll Emil és neje, Balogh Lázár és neje, Frankl József és neje, Lamm Mór, dr. Missner Ignác.

30 korona: Brandstätter Izsák, Bíró Gyula és neje, Egyenlőség útján, Grüner Fleisch család, Hersch Samu, báró Kohner Jenő, Magy. fakeresk. hitelintézet, Neumann Zsigmond, id. Nagler József, Osztálysorsjáték igazgatósága, Thék Endre.

25 korona: Ágoston Kálmán, Bruck Károly, Deutsch Nándor, Fejér Gyula, Magy. orsz. közp. takarékpénztár, Neumann Riesz család, Neumann Simon, Popper István, Rabits Hermann, dr. Szegvári Lászlóné, Strausz Arnold.

20 korona: Altstadt Gyula, Adler Lajosné, báró Dirsztay Béláné, Füchsel Pál, Fleischmann Sámuel, Friedländer Izidor, Fővárosi váltóüzlet (Adler és Társa), Gestädtner Albert, báró dr. Herczel Manó, Kaiserling Berta, Klein Jakab H., Kleinman Adolf, Leblang József, Leitersdorfer Dávid, Leitersdorfer Teréz, Löwy Adolf, Magy. fakeresk. hitel-

intézet, Magy. villamossági r.-t., Pesti Viktoria gőzmalom, Schönfeld Gusztáv, Schlesinger Bernát, lovag Schweitzer Edéné, Schlichter Izidor, Salgótarjáni köszénbánya r.-t., Szilasi Izidor, dr. Szegvári Lászlóné, Székely Marcell, dr. Székely Lajos, Wehrmann Miksa, Wellisch Arnold.

15 korona: Friedmann Mór, Forró Oszkár.

10 korona: Ábrahám Emil, Braun Gyula, Bäumel Gyula, Cziring Armin, Erdélyi erdőipar r.-t., Fülöp N., Freund Zsigmond, Fábry Lipót, Freund József, Fellegi Antal, Fuchs Gábor, Grünberger Jakab, Gusztáv Adolf, Gellner Szigfrid, Halász Simon, Hirschler Katalin, Hodósi Béla, Hohenberg Ferenc, Kleinberger Ödön, Kelemen Armin, Kertész Ignác, Katzburg Fülöp, Károlyi Armin, Kálmán Sándorné, Kővári Ignác, Kleinman Adolf, Kohn Arnold, Krausz Armin, Lusztig Ede, Lukács Ernő, Litzmann Izidor, Leuchtag Manó, Maros Miksa, Manheim József, Mendlovics Mór, Oberssohn Lajos, Preisz Izidor, Roth Manó, Rosetti Gyula, Semler Bernát, Schlichter A. B., dr. Schiff Kálmán, Schwarcz Ignác, Schlesinger M. Bertoldné, Sommer Ignác, dr. Stein Emil, dr. Szenes Zsigmond, Szabolcsi Miksa, Szeidner Miksa, dr. Ungár Rezső, Verő Béla, Weisz Mihály.

Az „Országos magyar izraelita közművelődési egyesület“ elnöksége:

br. Guttmann Vilmosné, br. Dirsztay Béla, br. Herzog Mór, dr. Neumann Árminné, dr. Hevesi Simon,
elnök. a „diák-menza“ elnöke. elnök. társelnök. társelnök.

báró gelsei Guttmann Vilmos, dr. Kohn Sámuel, dr. Mezei Mór, Winterberg Gyula,
ormódi Ormódy Vilmos, lovag Schweitzer Ede,
tisztelőbeli elnökök.

dr. Alexander Bernát, Deutsch Sámuel, Goldmark Károly, br. csetei Herzog Péter, Kiss József,
dr. Stiller Bertalan, baranyavári Ullmann Adolf,
tisztelőbeli tagok.

dr. Adler Illés, dr. Fischer Gyula, dr. Grauer Vilmos, báró dr. Kohner Adolf, dr. Leitner Adolf,
boglári Simon Jakab, csepeli Weisz Manfréd, jánosí Engel Gyuláné, dr. Grauer Vilmosné,
dr. Hevesi Simonné, lovag Schweitzer Edéné, lovag Wechselmann Zsófia, báró Ohrenstein Henrikné,
alelnökök.

dr. Weiller Ernő, Fleischl Károly, maróti Fürst Bertalan, Krasznai Aladár, dr. Hevesi Illés,
(József-körút 28) titkár. pénztárnok. ellenőrök. ügyész.

dr. Blau Lajos dr. Neumann Árpád, dr. Zahler Emil, Ribári Mór, dr. Stein Emil, dr. Patai József,
könyvtáros. háznagy. számvizsgálók. a Múlt és Jövő szerk.

Glück Ármín,

a „diák-menza“ pénztárnoka.

Az orsz. magy. izr. közművelődési egyesület igazgató-tanácsa:

Adler Gyula, Adler Lajos, dr. Bacher Vilmos, dr. Bakonyi Samu, Baneth Sándor, dr. Basch Gyula,
dr. Bánóczi József, Beregi Ármín, dr. Blum Ödön, Breitner L. Zsigmond, dr. Brüll Ignác, dr. Deutsch
Ernő, dr. Déry Ferenc, dr. Feleky Hugó, Fellner Leó, dr. Fried Vilmos, dr. Glass Izor, Goldschmied
Bernát, dr. Goldzieher Ignác, Guttmann Adolf, báró dr. Herczel Manó, dr. Halász Frigyes, Halmos
Izor, Handler Jónás, pándi Horváth Zsigmond, báró Hatvani József, dr. Kiss Arnold, Klein Berthold,
Kohn Arnold, Kondor Ignác, Leveleky Ármín, báró Madarassy Beck Gyula, dr. Mezei Ferenc,
dr. Munkácsy Bernát, dr. Nagy Sándor, dr. Ösztreicher Béla, Pallai Miksa, Rákosi Jakab, Salamon
Jakab, Sándor Pál, báró Schossberger Lajos, Steiner József, Stern Ábrahám, dr. Stern Samu, Szabolcsi
Miksa, Szatmári Mór, Székely Ferenc, dr. Venetiáner Lajos, dr. Vita Emil, dr. Weiszbürg Gyula.

Tartozik	ZÁRSZÁMADÁS 1912. év január hó 1-től december hó 31-ig.		Követel		
	K	f	K f		
233 Menza Academica fennt. számla	36525	08	225 Pártoló tagok-számla	1824	—
168 Menza Academica házbérszámla	3463	—	229 Rendes „ „ helyi	3956	—
209 Könyvtárfennt.	2628	90	227 „ „ „ vidéki	934	—
231 Dr. Bacher Vilmos-ösztöndíj	200	—	197 Országos izr. közalap	200	—
174 Központi alkalmazottak fiz. számla	3540	—	213 Chewra Kadischa	300	—
50 Szervezések költs. számla leírás	75	52	223 Adományokszámla	13450	57
49 Irodafelszerelési számlaleírás	44	80	233 Menzaétjegy „	28098	99
166 Menzaberendezési számlaleírás	630	52	100 Kamatszámra	1361	83
181 Könyvtárberendezési számlaleírás	210	—	1911. évi eredmény áthozat	9855	92
97 Kultúrelőadások-számla	1014	—			
105 Magyar nyelvi tanfolyam	740	88			
230 Gyors- és gépirási tanfolyam	750	—			
108 Kultúrkiadások	570	74			
116 Kultúrsegélyezések	177	—			
208 Kultúr-Almanach	520	68			
212 Általános költs. számla	1250	09			
200 Szubvenciók	2000	—			
1912. évi eredmény	5640	10			
	59981	31		59981	31

Vagyon	Az O. M. I. K. E. VAGYONKIMUTATÁSA				Téher	
	K	f	K	f	K	f
Pénztárhészlet	184	72				
Központi ker. és ip. bank f.-szla	7878	—	8062	72		
„ „ „ „ alapító	23350	—				
„ „ „ „ ért.-pap.	1000	—	24350	—		
ALAPÍTVÁNY-HÁTRALÉKOK:						
Örökös tagdíj	2600	—				
Alapító tagdíj	1500	—				
Megváltott tagdíj	250	—	4350	—		
Szervezések költs.-szla	377	60				
20 ⁰ / ₀ leírás	75	52	302	08		
Irodaberendezés	224	—				
20 ⁰ / ₀ leírás	44	80	179	20		
Könyvtárberendezés	1050	—				
20 ⁰ / ₀ leírás	210	—	840	—		
Menzaberendezési szla	3152	62				
20 ⁰ / ₀ leírás	630	52	2522	10	3843	38
Helyi rendes tagok hátralék	220	—				
Vidéki „ „ „	160	—	380	—		
			40986	10		
					40986	10

Fedezet	KÖLTSÉGELOIRÁNYZAT 1913. ÉVRE		Szükséglet		
	K	f	K	f	
Rendes tagsági díjak	5000	—	Gyors- és gépirási tanfolyam	600	—
Pártoló „ „	2000	—	Magyar nyelvi „	600	—
Hátralékos „ „	300	—	Kultúrelőadások	1200	—
Kamatok	1400	—	„ kiadások	1000	—
Adományok	14500	—	„ segélyezések	800	—
Chevra Kadischa-szubvenció	300	—	Könyvtárbeszerzésre	1000	—
Országos izr. közalap	200	—	„ fenntartásra	600	—
Budapest székesfőváros szubvenciója	500	—	Kezelési költségek, portó, nyomtatvány	1400	—
Múlt és Jövő útján	2000	—	Iskolasegélyezések	2000	—
Iskolasegélyadomány	2000	—	Menzaházbér	4200	—
1912. évről rendelkezésünkre álló pénzösszeg			„ berendezés	1500	—
a folyószámlán	3762	75	„ fenntartás	10000	—
			Szubvenciók	2000	—
			Dr. Bacher Vilmos-ösztöndíj	200	—
			Berendezések leírására	1000	—
			Központi alkalmazottak fizetése	3600	—
			Egyenleg mint felesleg	262	75
	</				

Budapest, 1912. év december hó 31-én. Fenti számadásokat megvizsgáltuk és rendben találtuk:
maróthi FÜRST BERTALAN s. k., KRASZNAI ALADÁR s. k. (ellenőrök), boglári SIMON JAKAB s. k. (pénzügyi bizottság elnöke), FLEISCHL KÁROLY s. k. (pénztárnok), RIBÁRY MÓR s. k., dr. STEIN EMIL s. k. (számvizsgálók).

A MULT ÉS JÖVŐ BECALÉL-KIÁLLÍTÁSA.

Becalél, a fiatal jeruzsálemi iparművészeti iskola ezentúl sikereinek legdiadalmasabb állomásai közé fogja sorozni Budapestet. A kiállítás itt mindjárt kezdettől fogva a külső és belső siker jegyében indult, az egész magyar sajtó nagy szimpátiával fogadta, többször is foglalkozott vele, a Mult és Jövő Becalél-száma pedig hatalmas publicitásával a legszélesebb körökben keltette fel az érdeklődést. Már jóval a kiállítás megnyitása előtt szinte vetélkedés indult meg a báró *Dírsztay* Béláné elnöklete alatt alakult hölgybizottság tagjai között, mert ki-ki munkát és lelkesedést akart a kiállítás sikerének szentelni. Szerkesztőségünkbe nap-nap után jöttek telefonjelentések és írásbeli megkeresések, sőt személyesen is eljöttek igen sokan és mind utasítást kértek és meghívókat, hogy ismerőseiket is odavonzzák a Becalél-kiállításra, hogy megmutassák nekik keleti testvéreik művészi munkáit.

A kiállítás megnyitásán, amely meleg, intim ünnepséggé vált, szinte meghatva járt a publikum egyik művészi tárgytól a másikhoz. És itt nem csupán a színek és formák érdekelték az embereket, hanem azok is, akik ezeket a formákat ércbe öntötték, rézbe verték, akik ezeket a színeket gyönyörű keleti szőnyegekbe beleszőtték. Hány évek, honnan valók, mennyi időt töltöttek már az iskolában a Becalél-tárgyak munkásai — kérdezték tőlünk többen. Csodálatos, senki sem kritizált hidegen, fontolgató intelligenciával, mint más kiállításoknál szokás — bár ezek a műtárgyak a legfejlettebb műízlés ítéletét is kiállják —, hanem mindenki élvezte a terem színes hangulatát és azt az exotikus zsidó levegőt, a mely a Becalél-termékeiből árad. Gyönyörködtek a pókháló-finom csipkék bájos rajzában, amelyeknek édes testvérei a filigrán, hajszálvékony ezüst munkák, a szőnyegek mély harmóniájú színeiben, a fémmunkák nemes formájában és a sok bájos és finom apróságban, amelyeket nehéz volna elősorolni.

Mikor megtelt a Könyves Kálmán hatalmas kiállítási terme, mikor a vitrinek és asztalok körül tömött csoportokban álltak az emberek, dr. *Hevesi* Simon, szerkesztőbizottságunk elnöke, belefogott a kiállítást megnyitó beszédébe. Mindenekelőtt köszönettel emlékezett meg dr. *Patai* Józsefről, lapunk szerkesztőjéről és a Könyves Kálmán R.-T. vezetőiről, hogy buzgalmukkal és fáradozásukkal lehetővé tették ezt a kiállítást; aztán áttért magára a Becalél-iskolának méltatására. Faj-javító hatást tulajdonít ennek az iparművészeti iskolának, amely koldusokból, akik úgyszólván szegénységük adminisztrálásából éltek, a munka legnemesebb fajtájával, az iparművészeti munkával foglalkozó, szabad, dolgos embereket formál. Mikor ő lenn járt Jeruzsálemben, egy himzett kendőt vett

a Becalélben és ebbe a kendőbe tette bele a földet, melyet Ráchel ősanyánk sírjáról lapátolt és úgy érezte, a kendő és a föld két szimbólumot fejez ki: a föld a pihenés, a halál szimbóluma; a kendő pedig — az új életé és a feltámadásé. És most, amikor itt látja ennek az új életnek a kisugárzását, megilletődve gondol Boris Schatzra, a nagy mesterre, aki ezt az átalakulást és termékenységet előidézte. Reményének adott kifejezést, hogy a magyar közönség, amely a Mult és Jövő első kiállítása, a Lilién-kiállításon, és ezúttal is már a megnyitáson, olyan impozáns tanujelét adta érdeklődésének, ezentúl is hozzá fog járulni a Mult és Jövő második kiállítása sikeréhez.

Dr. *Hevesi* gyönyörű beszédének hatása alatt a közönség még több szeretettel és érdeklődéssel fordult a kiállított tárgyak felé. A zsúfolt teremben ott láttuk a pesti műgyűjtő zsidó arisztokrácia színe javát és valamennyien konstataáltak, hogy a Becalél műtárgyai a legmagasabb színvonalon állanak. Báró *Köhner* Adolf dr. az ízléses textil- és ötvösmunkákat csodálta meg, dr. *Neumann* Árminné udv. tanácsosné a finom csipkében gyönyörködött, báró *Dírsztay* Béla a hajszálnyi ezüst filigránsokban találta örömét; akik pedig a megnyitó ünnepélyre nem jöhettek el, megleghangú levelekben mentették ki magukat, mint báró *Hatvany* József és mások, kik későbbre jelezték a kiállítás megtekintését. És a Becalél-kiállítás valóban a megnyitás óta is állandó érdeklődés tárgya úgy, hogy a művásárló publikum kérelmére a kiállítás időtartamát június hó elsejéig kellett meghosszabbítanunk.

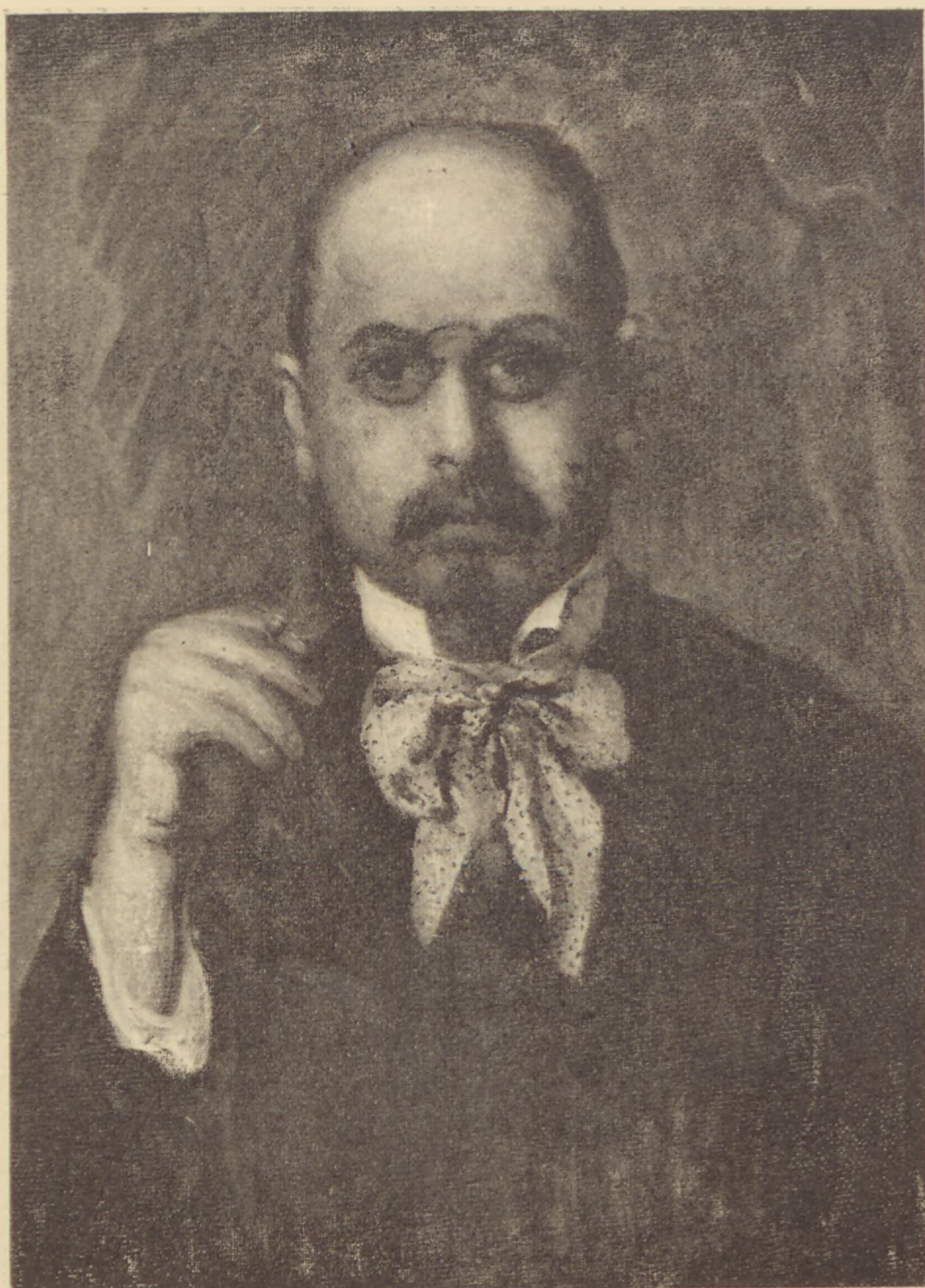
Meg kell még emlékeznünk a Könyves Kálmán lelkes igazgatóságának áldozatkészségéről is, és *Garay* József műtárosról, aki nagy műértéssel és igaz szeretettel fáradozott a műtárgyak ízléses elhelyezésének nehéz megoldásán és a művásárlás buzgó vezetésével is fokozta a Mult és Jövő Becalél-kiállításának diadalmas sikerét.

KOVA ALBERT: LENKEI HENRIK.

Illatos fényű, derűs csöndű rokoko szalón, háromszázéves héber számlapú zenélő óra, karrarai márványoszlopú könyvszekrény, egy Biedermeyer vonású, hamvadó emlékü zsidó házaspár arcképe és az ötszögű mozaik asztalka mellett ott ül egy bánatosan üde arcú asszony, szemében a négyezeréves szenvedés szépségpecsétje s kezében a Biblia...

Ebben a miliőben látom én Lenkei Henrik versesköteteit, ezeket a halk derűjű, öspatinájú,

Lenkei Henrik. (Lenkei Henrikné olajfestménye után.)

csendesen áradozó s a biblikus tájak fűszereitől nehéz olvasmányokat. Egy magyar poéta, aki úgy éli végig a világtörténelmet, ahogy csak az képes, aki a nagy, viharos s kegyetlen mult minden processzusát ősei lelkével éli át. A zsidó, akinek aktív szenvedése a Bibliával indult útnak és akinek a zúgó francia forradalom ugyanazt jelenti, amit az olasz reneszánsz, vagy — mondjuk — a magyar nyelvújítás: nézni, ellesni a szépségeket és azt adni a magáéból, amire a zsidó sors kirendelte. Az a minden viharok, rozsdának s életlármának mosolygó patinás zengő szobor, amelyet zsidó szellemnek neveznek s amelynek árnyékában ott halljuk a Gabirol-ok, a Heine-k, a Byron-ok örök zengésű himnuszait, kevés poétában talált olyan visszhangra, mint Lenkei Henrikben. Ez a visszhang, amely a zsidó mult legbensőbb, legmelegebb s mintegy családi szentségű levegőjében ringatja az embert: a Biblia ódon hangulatával s alkonyi atmoszférájával úgy hat ránk, mintha most is a könyvek könyvét élnék s mintha minden mai kulturhősünket a Biblia egy-egy hősenek látnók. S mi Lenkei lelkét leköti, az ugyan minden nagy és csodálatos, amit a világtörténelem adott, vagy kapott s Rembrandt, Watteau, Newton és Diderot ép olyan nyomot hagyott rajta, mint Shelley, Rousseau vagy Darwin. De ami poézisét széppé, ösivé és zsidóvá tette, az a Biblia, amely-

nek élete és eseményei egy egész irodalmi életre termékenyítették Lenkei lelkét.

Kicsit messze volna visszamenni Lenkei pályájának a kezdetére. Első versei körülbelül 1886-ban íródtak (Költemények 1886, és Újabb Költemények 1895) és ámbár ezekből a versekből önkénytelenül is kiérződik az a csendes, halkan járó pátosz és családi melegség, amely már magában véve predesztináltságot mutat a zsidó élet átérzésére, bennünket azok a versek érdekelhetnek a leginkább, amelyekben az a Lenkei jelenik meg előttünk, aki már teljesen a Bibliában él s aki csak ebben az új életben forr ki s alakul át teljesen zsidónak és nagy poétának. Kevés az, ami Lenkeit az első verseiben a zsidó életből érdekli. Legfeljebb egy házasságközvetítő, a vén Dávid, aki, bár hivatásával nagyon szimpatikussá, sőt komollyá emelkedik Lenkei beállításán keresztül, mégis csak mellékszereplőként mutatkozik Lenkei poézisében. Lenkei művészi lelke igazán csak később alakul át azzá, ami ma: a Biblia poétájává. Ez az átalakulás önkénytelenül eszünkbe juttatja a magyar zsidó kultúréletben oly jelentős szerepet játszó I. M. I. T. megalakulását, amelynek bölcsőjénél ott állt az elsők között Lenkei Henrik. Nem lesz felesleges megemlíteni, hogy Lenkei, aki akkoriban nemcsak poézisével állott távol a zsidóságtól, most a zsidósághoz való visszatérésével nemcsak a zsidó valláshoz tért meg. Nála ez — amint látjuk — többet jelentett, mint csupán a rítus formái jelentőségét. Az ő számára ez művészi ambícióvá vált, amelynek a magyar irodalom mindazt az értéket köszönheti, amellyel aztán Lenkei gazdagította.

Az az út, amelyet Lenkei az Imit első felolvasó estjéhez írt „Prológ“-jától kezdve (1899, amelyben mintegy programját találjuk az új Lenkeinek) a mai poéziséig megtett, bizonyos apró tendenciózus bizonytalanságokon keresztül vezette őt, amelyek azonban mindig fejlődést jelentettek nála, amennyiben mindinkább közelebb hozták a zsidóság igazi, szeretetteljes megismeréséhez s a Bibliához. Ugyanabban az időben találkozunk egyik legtokéletesebb drámai költeményével, a „Káin Halála“-val, amely nagyszerű bizonyítékot nyújt Lenkei bibliai életének áldásosságáról. Két alakkal állunk itt szemben s mind a kettő egy-egy történelmi hőssé válik Lenkei keze alatt. Ez a két alak: Káin és Sét. Az első a vad, fékezhetetlen vérű és bűnös öserő, aki halálos harcot vív nemzedékének egyedüli uralomhoz való jutásáért:

„Mig ereimben egy csepp vér buzog,
Mire születtem: én megállapítom
A Káinok uralmát e világon!
Minden, mi gyáva, szelíd s erőtlén,
Minden, mi nyájas, gyenge, ingatag,
Gyűlöletnek örök tárgya lesz
S bosszúm örök tüzével üldözöm!“

(Káin Halála 11. old.)

Ez a bűnös, az Úrral szembeszálló s meg nem törhető Káin törekvése: kiirtani az ő fajtáján kívül

első emberfajt s egyedüli boldogító tudata az, hogy a hatalmas Istennel szemben ő is rendelkezik egy nem kevésbé nagy hatalommal: a rombolás hatalmával:

„Mert megdöbbszem annak tudatán:
Ha Ő teremthet, én meg írthatok.“
(U. o. 10. old.)

Ábel megöletése tehát nem csupán az irigység okozta bűn, hanem egy olyan faj elleni harc, amelytől az ő rettenetes, mindent uralni vágyó fajtájának a fenntartását, a megőrzését félti. Ezért is halálra keresi az elpusztított Ábel egyedüli utódját, hogy azt is kiirtsa.

„Ábelt megöltem? De nem él-e Sét?
Ábel helyett apánknak újszülött?
Gondoskodott az Úr, hogy újra légyen
Előtte gyáván meghunyászkodó! . . .“
(U. o. 12. old.)

Tehát őt is el akarja pusztítani. Hogy egyedül az ő magzatja uralja a Földet. E forró vágya az egyedüli, amelyért Káin valamit szentnek is tart. Midőn felesége, Áda jó útra akarja téríteni, hogy megszelídüljön, Káin őt is meg akarja ölni és ettől csupán az utódai iránti szeretet tartja vissza.

„Te balga nő! Ne volna szent a méhed,
Chanoch szülője s többi magzatimnak,
Ne tudnám azt, hogy minden ivadékra
A nemző nyomja büszke bélyegét:
Megérdemelnéd te is a halált,
Együgyű, csúfondáros szavadért.“
(U. o. 10. old.)

Ez Lenkei Káinja. Ezzel szemben Sét úgy áll előttünk itt, mint a béketűrő, a jóság, az életderű s minden balsorson keresztül is áldásos istenbízalom, tehát az önbizalom ősi szimbóluma. Közelebbről: az ő zsidó. Aki dalba önti minden örömet-bánatát s aki, bár tudja, hogy Káin az ő testvérét ölte meg, nem forral bosszút ellene. Sőt úgy tudja, hogy:

„A gyűlölet nagy betegség,
Mely arra, ki táplálja, veszesebb,
Mint aki ellen bőszen dúl heve!
Bagoly gyanánt repkedni a sötétben
S csak lesni, hol csapjon le martalékra,
Ő mily sanyarú, gyászos végzet ez!
Hol van Káin? Hadd ölelem magamhoz!
Tán a meleg, mely szívemből kiárad,
Meggyógyítja jégszíve baját!“
(U. o. 22. old.)

Kevesen helyezték így bele egy bibliai alakba a zsidóság gyönyörű világtörténelmi tragikumát, mint Lenkei Ábel eme utódjába.

A bibliai témák, melyeket Lenkei feldolgozott, olyasvalamit vesznek fel az ő lelkén keresztül, ami nemcsak felelevenedést kölcsönöz nekik, hanem teljesen a mai zsidóság életébe simítja őket bele.

A Biblia Ádám s Évának paradicsomból való kiűzetését csupán bűnhődésnek tünteti fel. Ez a tragikus s beletörődésre kényszerítő történet Lenkei versében megvigasztaló, sőt boldogítóvá válik.

Pihentek békén, bizton, édesen,
Mint a paradicsomban sohasem.
(Az én hőseim 9. old.)

A magában az el nem kerülhető bajban áldást kereső s találó zsidó lélek vigasza ez, amely magát a fátumot is saját lelke optimizmusával édesbíti.

Mózes alakja a legmagasztosabb tragikumává válik nála. Azzá a tragikus hőssé, akinek meg kell érnie azt a rettenetes végzetét, hogy az az eszme, melyért egész életét élte s amelyért meghalni is kész, élete végén ellene fordul és fejlődésével rábizonyítja a saját maga reakcionáriusát. Mózes, a legnagyobb szabadsághőst azzal támadja a saját népe, hogy zsarnokoskodik rajta:

Igen, Halljad meg! jól megismeréink:
Te hirdetted fellengzőn az erényt,
De gögös és hideg maradsz magad,
Vasmelled lágy érzéstől nem dagad!
Miért nem vegyülsz el közibénk soha?
Miért egyetlen társad Jehova?!
(U. o. 12. old.)

És ezen kegyetlen vád alatt Mózes, aki érzi a rideg igazságot, mintha megtörné s megtörtségében csak annyit tud felelni:

Nem szálllok véled pörbe Izrael,
Hisz öntudatra csak most ébredél.
De meglásd, másképp fogsz ítélni rólam,
Ha majd szabadrá serdültél valóban.
(U. o. 12. old.)

S nem látta senki, Mózes, a kemény,
Hogy zokog Áron testvér kebelén.
(U. o. 14. old.)

Nem térhetünk ki Lenkei összes bibliai tárgyú verseire. S amit itt idézünk, az ama ki-kimagasló versei közül való, amelyek mintegy bibliai obeliszkjei a magyar irodalomnak. Ilyen például „A Főpap“ című verse. Ebben a versben egy fenséges bibliai alakot látunk, aki egyetlenegy mondatával élénk varázsolja egész környezetét minden ódonságával és messzeségével együtt. A versnek alig van cselekménye. Jön a vad ellenség, hogy a szent templomot elpusztítsa, miközben a főpap ott áll az oltár előtt és minden kítőző vészre, minden újabb csapásra ott áll rendületlenül, mint ezer vihar között a ragyogó, csendes nap-sugár:

S aztán miként a lávafolyam,
Pusztítani tovább rohan
S a főpap szól, a szeme láng:
„Kezdjük elűről az imánk! . . .“
(Új versek 28. old.)

S midőn a fergeteg elült,
Be sok titkon kimenekült.

S a főpap szól, a szeme láng:
„Kezdjük előről az imánk! . . .“

(U. o. 29. old.)

A „Kőművesek éneke“ című versében Lenkei nemcsak hogy a Bibliából vette a tárgyát, de stílusában, hangjában is teljesen bibliai. Ődon egyszerűség, öntudatosan primitív forma és dalszerű kedvesség.

Egyiptomból elengedett,
Sivatagon melengetett,
Bétél földjén házat adott,
Bábelből visszajuttatott.

S ennek refrénje:

Egyik kézzel követ verünk,
A másik kézben fegyverünk.
Így védjük meg száz harcon át
Salamon büszke templomát!

Nagyon természetes, hogy Lenkeinek a Bibliához való rokonszeretete és a levegőjében való élése közelebb hozta őt a későbbi héber poézishez is. Innen van az, ami Lenkeinek a Juda Halévírről írt versét olyan meleggé, szubjektíve bensővé és olyan zsidóvá teszi. Ebben a versben is az a Lenkei beszél hozzánk, aki mélyen megérzi a zsidóság történelmi tragikumát, amelyet a nála kisebb poéták szép-banálisan missziónak szeretnek nevezni.

Mért rebegünk szolgálát
Ha megdícsér zsarnokunk,
Mért hull annyi szép gyümölcsünk
A szomszédok kertibe? . . .

(Imit évkönyve 1909, 44. old.)

S itt szeretném az egész verset leközoelni, hogy minden ilyen súlyos strófával helyettesítsem azt, amit Lenkei ezen verséről mondani szeretnék. Nyelve, formája, frazeológiája, sőt gondolatfűzése teljesen héber.

Lenkei nem nyugtalan forradalmár, aki verseivel a sarkából akarná kiemelni a zsidó lelket. Sőt: a négyezeréves zsidó finomultság ideg-símgatója, aki épp olyan otthonos a mai nyugtalanságoktól félrehúzódo öslelkek hajlékában, mint amilyen otthonos lett volna Don Isak Abrabanell spanyol-arab stílusú olvasójában is, amilyen otthonos lesz majd a jövőnek ama bizonyos hajlékában, ahol a legintimebb, a legvigasztalóbb s a legkedvesebb olvasmányok olvasmánya az lesz, amit Lenkei anyjának nevez: a Biblia.

Olvasóink figyelmébe! Nagy szolgálatot tesznek olvasóink lapunknak, ha bevásárlásaik vagy megrendeléseik alkalmával a hirdető cégeknél lapunkra hivatkoznak.

SIMONFIJA-WIDDER DÁVID: POGÁNY HIÓB DALAIBÓL.

(FOLYTATÁS.)

II.

És amint úgy maga elé nézett,
Hessegetvén a jelent tova,
Megejtette valami ígézet:
Multbanézés fásult mámora.

Mint valami mesebeli álom,
Szeme előtt úgy suhantak át
Sejtelmesen felcsapongó szárnyon,
Régi idők, — elmúlt nagy csaták. —

Látta magát újra fiatalnak,
Bízva nézni minden sors elé
És örülni ezer diadalnak
Úgy, amint a vágya rendelé. —

Vissza vissza repestek az évek,
Látta magát gyermekek között,
Amint egy a nagy városba tévedt
Tarka lepkét hajsolt, üldözött. —

Ott a sötét József-város végén,
Hol a verklí szolgáltat zenét
És megférnek egymás mellett békén
Városbüz és falusi szemét. —

Hol, ha volt is, — de csak csudaszámba
Utcaseprő és szemét lapát
S tán még most is petróleumlámpa
Világítja meg az éjszakát. —

Ott, ahol még akkor tiszta lelke
Legelőször vágyott csók után
S midőn szívét pogányságon lelte,
Örült neki, büszkén és bután. —

Ott, ahol az ablakokban nyílik
A muskátli és a szerelem . . .
— S onnan vissza a meghantolt sírig
És keresztül annyi tettemen, —

Anyja sírja, — Delíla holtteste . . .
— Ó, a halál mestermód kaszált!
Delílát is elnyelé egy este. —
Ő is már az emléksírba szállt. —

Mennyi tetem, — mennyi síri ágyak,
Mennyi föl nem támadó halott . . .
— Elfelejtett szerelmek és vágyak, —
Eltemetet álmok és dalok . . .

És azok a hosszú üres évek:
Vágy a vágyra halkul és lohad,
Mint valami pusztaságba tévedt,
Gőze vesztett ziháló vonat. —

Mostan aztán a vonat megálljon!
Elérte a végső stációt,
Meghalt minden, — Delíla és Álom,
— Szegény, szegény őspogány Hiób!

Es az évek, amint — visszanézvén —
Szeme előtt száguldottak át:
Anyja sírján, Delíla emléken
Meggyászolta haló önmagát.

12.

Tudom, hogy addig-addig járok
Erőknek és utaknak híján,
Amíg csak egyszer künn leszek majd
Anyámnak sírján. —

Tudom, hogy ott, anyám sírhalmán
En győzni fogok a halálon
Es elfelejtett élni vágyam,
Ott megtalálom. —

Ott megtudom síratni újra
Könyemapadt — magam feledten
Ciont, Delílát és mindenkit,
Akit szerettem. —

Tudom, hogy addig-addig járok
Könnyeknek és utaknak híján,
Amíg csak egyszer künn leszek majd,
Anyámnak sírján. —

13.

Es a furcsa az volt éppen
Pogány Hiób szerelmében,
Hogy meggyászolt Delílája
Nem is volt ám Delíla. —

Kissé csúnya, kissé bájos,
Arca tiszta és szabályos,
Szöke volt és köznapokban
Nolli névre hallgatott.

Olyan szürke senkilányka,
Kit, ha bárki megkivánná,
Hát az utcán, zsúron, bálon
Ezrivel is megtalál.

Csak hangjában égett tompa,
Szoktalan mély szín és pompa,
Mint mikor sötét szobában,
Cselló húrját pengetik.

Ám Hiób már megcsömörlött
Asszonyajkon lelteni üdvöt
S vágyott ilyen csúnya, szöke
Ilyen szürke lány után.

Ő a papja minden kéjnek
Lelki láznak és fekélynek,
Nollinak egy szüzi estén
Antik jegygyűrűt adott.

S mert a bibliát felette
Es pogányosan szerette:
Szerelmét a szöke Nollit
Delílána nevezé.

14.

Fetist imádó lelkemet kítárom,
Hadd lássék rajta bűn és rút fekély,
Elétek szálllok zsoltáros gitáron,
Mert gyónni űz a céda szenvedély. —
Mindent, mi őrzöngés, betegség, átok,
Ma mindent, mindent ajkamra veszek,
Gyötrelmes vággyal úgy jövök hozzátok,
Kezek, kezek, fehér fetis kezek.

Atkos kezek. — Meghalt már minden álom
Meghalt a föld, — meghalt az ifjúság. —
Nyugodjatok hát. — Minden éjszakákon,
Hagyjátok abba már a vak tusát.
Ti győztetek, — s ha lelkem annyi éjjel
Harcos dacokkal csúnyán vétkezett,
Pogány erőm ti szaggattátok széjjel
Kezek, kezek, fehér fetis-kezek.

Gyilkos kezek. — Letörtetek már mélyen.
Megkezdődött a szégyenáldozat. —
Nem érzitek a sok magányos éjen
Fekélyes, tébolyító csókomat?
Meggörnyedőn verem már mellem sűrűn,
A bünt-bánó nap im' elérkezett...
— Hová dobtátok antik jegyesgyűrűm,
Kezek, kezek, — fehér fetis-kezek?

Istenkezek. — Papok pogány utóda
Romokba zúztam minden templomot,
De megbűnhődtem érte már azóta,
Bosszút álltak az ócska szent romok.
Ti lettetek az Astarót, a Dágon,
— Imádkozón elétek térdelek:
Adjátok vissza álmom, ifjúságom,
Kezek, kezek, fehér fetis-kezek.

(VÉGE KÖVETK.)

KRÓNKA. ÉS ÖZEMLE

STILLER BERTALAN.

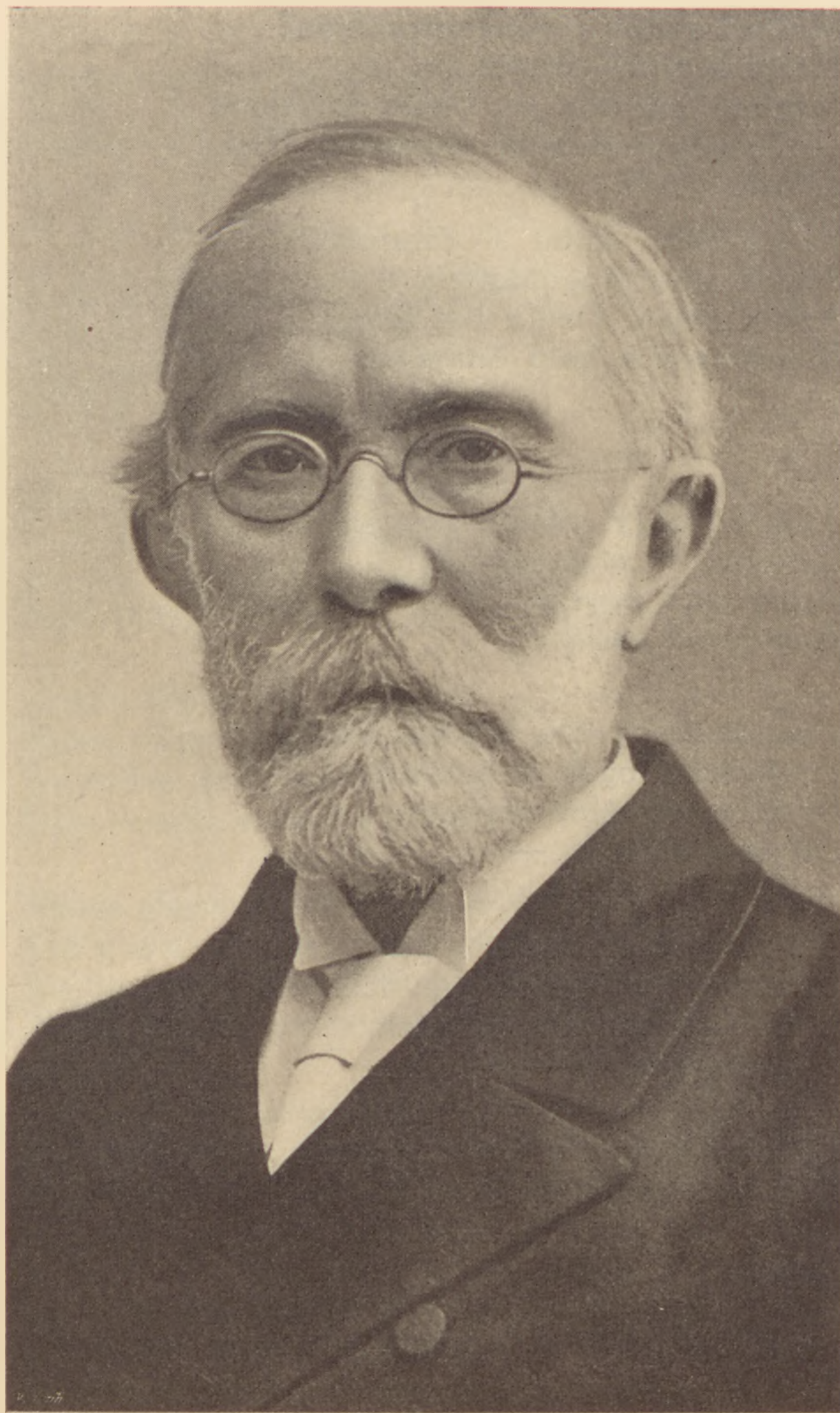
Stiller Bertalan nevéhez nem kell jelző, sem kommentár. Az a munka, — amelyet ő félszázad alatt, doktorrá avatása óta végzett — önmagáért szól. Termékeny talajjá vált ez a munka, és az emberiség számára az életvirágai nőttek ki belőle. — És lehet-e nekünk modern embereknek igazibb hősünk, valódibb ideálunk, mint az orvostudós? Mert léghajókat építeni, ágyukat tökéletesbíteni, telefont, telegráfot, gramofont feltalálni, megtervezni — mind szép és hasznos dolog, mind szebbé és kellemesebbé teszi az életképes, egészséges ember életét, de az orvostudomány magát az alapot teremti meg: az életet és az egészséget. S értékes drága életet meghosszabbítani, vérző sebek sajkását megszüntetni mégis csak más. Más és több. És ennél is több, rémséges járványok idején kolera és tifusz közepette járni ismeretlenül és önzetlenül, ténylegesen beleolvadva az egész emberiségbe, napjában tízszer odadobni saját életét a halál élesre fent kaszája elé.

És Stiller Bertalan megtette ezt, mikor 1866-ban a feketehalál tartotta rémséges aratását Pesten.

Később, a nyugodalmasabb időkben, mikor kórházi főorvos, egyetemi tanár, udvari tanácsos, kórházi igazgató lett, már nemcsak a nyílt csatatéren küzdött a halállal és nemcsak az orvoshős típusát képviselte, hanem a nagy orvosét is. Kutatott, írt és dolgozott és új és hasznos tanokkal, új és hasznos fegyvereket adott az orvostudomány kezébe.

Közben ezer és ezer beteg fordult meg a keze alatt, ezer és ezer ember tárta fel neki baját és nyomorúságát — és ezek mind szertevitték az akkor már európai nevű orvosprofesszor páratlanul humanus bánásmódjának híret. Természetes, hogy ilyen egyéniség óriási nyereséget jelentett a kórháznak, amely körül halhatatlan érdemei vannak. Ő volt az, aki az elavult rendszerű kórházból igazi modern kultúrintézményt teremtett, amely hivatása magaslatán áll.

De Stiller professzor nemcsak a zsidó kórház vezetésével tett eleget mély zsidó érzésének. Ott látjuk őt minden zsidó kulturális és humanus

Stiller Bertalan.

ügy buzgó felkarolói között és ha nem is vehetett zsidó ügyekben olyan aktív részt mint testvéröccse dr. Stiller Mór, aki mint a pesti hitközség elnökhelyettese és oktatásügyi előjárója fejt ki hatalmas tevékenységet, — dicsőséget szerzett a zsidóságnak minden munkájával, amelyet az emberiség javára alkotott.

A HÖLGYISTENTISZTELET intézménye, amelyről legutóbbi számunkban írtunk, fényesen bevált és minden jel arra vall, hogy az OMIKE-nek ez a legújabb intézménye nagy missziót fog teljesíteni a pesti hölgyközönség vallási nevelése

ALAPÍTÁSI ÉV

1862

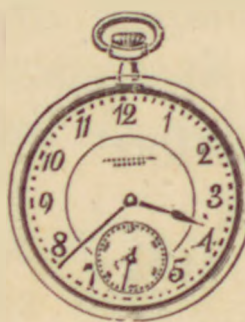
• CHRONOGRAF.
• REPETITION ÉS
ZSEBÉBRESZTÖK

CUENDET CONSTANT

Svájc, Francia-, Angol- és Németország
zseb-, inga- és díszóragyárainak lerakata.

BUDAPEST, IV., KIGYÓ-TÉR 5

KARCSATÓRÁK, GYŰRŰ-
ÓRÁK JAVÍTÁSOK

INGA-ÉS ÁLLÓÓRÁK RAK-
TÁRON ÉS RENDELÉSRE
KÜLÖNLEGESSÉGEK

körül. Az első hölgyistentiszteleten a fiúárvaház temploma zsúfolásig megtelt a legelőkelőbb hölgyekkel, akik áhítattal és megindultan figyeltek dr. Hevesi magas szárnyalású ünnepi beszédére. Mert dr. Hevesi beszéde ünnepi beszéd volt a szó legmagasabb értelmében, aminthogy az egész hölgyistentiszteleten valami magasztos ünnepi hangulat ömlött el, amelynek a hatása bizonyára tartós és állandó lesz. A hölgyistentisztelet május hó 17-ikén és 24-ikén is délután félöt órakor kezdődik az izr. fiúárvaház templomában, Városligeti-fasor 27.

AZ OMIKE ÚJ PÁRTFOGÓ TAGJAI. Mai számunkban közöljük az Országos Magyar Izr. Közművelődési Egyesület évi jelentését, amely hű tükrét adja annak a grandiózus, sokoldalú munkának, amelyet az OMIKE a legutóbbi esztendő alatt végzett. Dr. Weiller Ernő főtitkár magas színvonalú beszámolója az OMIKE kulturális intézményeinek rovatában, az egyesület tizenhárom intéstíciójáról emlékezik meg: 1. Magyar nyelvű tanfolyamok az idegenből bevándorolt zsidók számára. 2. Gyors és gépirási tanfolyamok, amely özvegyasszonyokat, árva fiúkat és leányokat juttat exisztenciához. 3. Német, francia és angol nyelvű tanfolyamok az egyetemi ifjúság számára. 4. Vívótanfolyamok ugyancsak egyetemi hallgatók részére. *Az összes tanfolyamok teljesen díjmentesek.* 5. Nyilvános előadások, melyeken a legelőkelőbb közönség vesz részt. 6. Könyvtár és olvasóterem a nyilvánosság számára. 7. Iskolai pályázat zsidó iskolák támogatására. 8. Kiadványok, köztük a Mult és Jövő és a Kultúralmanach. 9. Izr. Nőegyletek Országos Szövetsége. 10. Tanoncok vallási oktatása. 11. Hölgyistentisztelet, melyről legutóbbi számunkban szoltunk. 12. Főiskolai zsidó hallgatók énekkara. 13. Kultúrsegélyezések. Az OMIKE hatalmas jótékonyági intézménye a zsidó Mensa Academica ismét bővül és most már több mint 500 egyetemi hallgatót fog ebéddel ellátni. Az egyesületnek eme páratlan sokoldalú kulturális és humánus működése a magyar zsidóság legelső intézményévé avatja az OMIKEt és bizonyára ennek köszönhető, hogy az áldozatkész magyar

zsidó közönség olyan rohamosan és olyan lelkesedéssel karolja fel. És ennek tulajdonítható, hogy a Mult és Jövő minden száma százával mutatja ki a folytonosan jelentkező új pártfogó tagokat, akik a fővárosból és az egész országból küldik belépési nyilatkozataikat szerkesztőségünkhöz, hogy évi 20 korona tagdíjért illetményül megkapják a Mult és Jövöt és a Kultúralmanachot. Ilyen pártfogó tagokul a legutóbbi két hét alatt a következők jelentkeztek: Dr. Bernhardt Miksa ügyvéd Budapest, dr. Földes Dezső ügyvéd Budapest, Goldfinger Jakab fatermelő Budapest, dr. Mandel István a Belvárosi Takarékpénztár ügyésze Budapest, dr. Bartos Ármán kereskedő Budapest, dr. Fenyő Soma Kornél Budapest, Glück Vencel bérlo Budapest, Schweiger Sándor kereskedő Budapest, dr. Gárdos Félix ügyvéd Budapest, Klein Géza fatermelő Budapest, Geszti György kereskedő Budapest, Bernstein Zsigmond kereskedő Budapest, Schmidl Sándor nyomdatulajdonos Budapest, Wellisch Hugó mérnök Budapest, László Oszkár igazgató Budapest, Knöpfler Bernát magánzó Budapest, Vidor Nándor magánzó Budapest, Bleyer Károly gyógyszerész Budapest, Fábian Lajos mérnök Budapest, Ullman Odönné magánzó Budapest, Weisz Fülöpné magánzó Budapest, Schmergl Ignác fatermelő Budapest, Deutsch Kálmán szerkesztő Budapest, Krausz Hugó kereskedő Budapest, Rottenstein Sándor kereskedő Budapest, Wiener Mór kereskedő Budapest, dr. Ofner Tivadar földbirtokos Budapest, Grünblatt Lipótné magánzó Budapest, dr. Braun Adolf ügyvéd Budapest, Popper Zsigmond építész Budapest, Heller Béla műszaki tisztviselő Budapest, Boda L. Pál gyári tisztviselő Budapest, Szidon Dezső kereskedő Budapest, Krausz József nagykereskedő Budapest, Böhm Emil nagykereskedő Budapest, dr. Dembitz Mátyás orvos Budapest, dr. Fischer Aladár orvos Budapest, Rívia élvirágnagykereskedés Budapest, Tömöri Samu kereskedő Budapest, Weitzenhoffer Kálmán Budapest, Salgó Gyula bankigazgató Budapest, Moskovicz Mór földbirtokos Budapest, Neményi Ferenc hivatalnok Budapest, Trenk

PIECHNIK

Legelőkelőbb szalon fejmosás, ond., fésülés és manikűr részére. Elsőrangú a hajmunkák (postischek) előállításában. Hajmunkáink kizárólagosan természetes színű hullámhajból készülnek. Specialista a hajfestés terén; csakis kipróbált, ártalmatlan szerek használatnak. A szépségápolást, arc- és fejmassaget elsőrendű erők végzik. A szépségápoláshoz szükséges összes kozmetikai cikkeknek nagy raktára. • Telefon 31. szám. Legújabb Képes árjegyzék gratis & franco! Polgári árak! Pontos és lelkiismeretes kiszolgálás!

Budapest, IV., Váci-utca 8., félemelet

Emil vendéglős Budapest, dr. Schwartz Sámuel fogorvos Budapest, Ganz Dávid filmkölcsonzó vállalat tulajdonosa Budapest, Cser Géza bankbizományos Budapest, Urbán Adolf bankhivatali cégvezető Budapest, Tímár Lajos bankhivatali cégvezető Budapest, Herczfeld Dezső cégvezető Budapest, Veres József bankigazgató Budapest, Fischl Ignác bankigazgató Budapest, dr. Bauer István ügyvéd Budapest, Szász Dóri papírkereskedő Budapest, Faragó Miksa mérnök Budapest, Steiner Istvánné fémárúgyáros Budapest, Blau Mira Budapest, Fuchs Leó igazgató Budapest, Soltész József igazgató Budapest, Dán Leó kereskedő Budapest, Erdey Dezső bankfőfelügyelő Budapest, Bérczi Gyula kereskedő Budapest, Beneschofsky Antal kereskedő Budapest, Agai Sándor Budapest, Friedmann Sándor szabó Budapest, Blum Ignác kereskedő Budapest, Schusdek Jakab földbirtokos Budapest, Benyovits Adolf kereskedő Budapest, Platschek Vilmos kereskedő Budapest, Klein Ödön kereskedő Budapest, Fischer Mór kereskedő Budapest, Färber Simon ékszerész Budapest, Neuländer K. és Testvére férfiszabók Budapest, dr. Ács Jenő ügyvéd Budapest, dr. Friedmann Gyula főorvos Budapest, Barta Sándor kereskedő Budapest, Weinberger Sándor földbirtokos Töketerebes, Dach Samu Piszke, Deutsch József Pancsova, Schwartz Sándor Pancsova, Freund M. Pancsova, Deutsch Eduárd Pancsova, dr. Perles Lajos Pancsova, dr. Fränkel Viktor Pancsova, Rosenstock Gyula Pancsova, Izr. hitközség Antalfalva, Klein Mór Pancsova, Messer Lajos Pancsova, Filipp Herzl Pancsova, Fövenyesi Pál ref. lelkész Ruttká, Schwartz Ferenc Antalfalva, Rosenstock Samu kereskedő Palánka, Fischer Miklós kereskedő Nagybecskerek, Kurländer Antal fakereskedő Nagybecskerek, Richter Hugó kereskedő Törökbecse, Neumann Ferenc Nagykikinda, dr. Schwartz József Nagykikinda, Fischer Félix igazgató Nagykikinda, Krausz Miksa Nagykikinda, Klein Bernát kereskedő Temesvár, Gombás Gyula szállodás Temesvár, dr. Brück Henrik mészáros Temesvár, Pick Emil igazgató Temesvár, Bíró Rezső mérnök Temesvár, Fleischmann Ármin Temesvár, ifj. Reiter Simon Temesvár, Grünwald Márton igazgató Temesvár, Taussig József szeszgyáros Temesvár, Vásárhelyi Imre bankigazgató Temesvár, Kohn Jakab József bútorgyáros, Budapest, Aranyosi Miksa felső kereskedelmi iskolai igazgató Budapest, Pick Ede magánzó Budapest, dr. Keppich Gyula ügyvéd Budapest, dr. Strasser Sándor ügyvéd Budapest, Fischer Lajos vállalkozó Budapest, Lukács Sándor cukrász Budapest, Kis Bernát kendernagykereskedő Budapest, Spitzer Béla kereskedő Budapest, Schuller István kereskedő Budapest, Grünfeld Miksa gyáros Budapest, Klein Róbert cukorkagyáros Budapest, Steiner Ernő és N. Ármin kereskedők Budapest, Weisz Samu kereskedő Budapest, Kohn Samu Budapest, Hoffmann Lipót az Omnia üzletveze-

Szatmári Elek.

tője Budapest, Rieger Mór nagykereskedő udvari szállító Budapest, Kállai Gyula kereskedő Budapest, Strasser Sándor kereskedő Budapest, Posnansky és Strelitz gyárosok Budapest, özv. Braun Arminné magánzó Budapest, dr. Langer Ármin orvos Budapest, Bedő Béla gyáros Budapest, Spitzer Salamon szerelő Budapest, Lorschy Henrik mérnök Budapest, Bánd Géza kereskedő Budapest, Frank Lajos kereskedő Budapest, dr. Herczeg Irma orvos Budapest, Kohut Vilmos gyáros Budapest, Központi Árúház Részvénytársaság Budapest, dr. Fekete Béla ügyvéd Budapest, dr. Stein Miksa ügyvéd neje Budapest, Márkus Vilmos kereskedő Budapest, Hegyei László gabonabizományos Budapest, Klein Ignác kereskedő Budapest, Bácskai Izidor bérlő Budapest, Politzer József kereskedő Budapest, dr. Csíllag Hugó ügyvéd Budapest, dr. Neustadt Izso orvos Temesvár, Róna János Temesvár, Lebovics Lajos orvostanhallgató Kolozsvár, Borgida Béla Nagyvárad, Vámos Sándor

ELSŐRANGÚ CIPŐK

EPSTEIN, Budapest, VI., Andrássy-út 40.
Telefon. Kobrak cipők dús választékban.

harisnyagyári igazgató Temesvár, Goldschmidt Adolf kereskedő Temesvár, dr. Weil Adolf orvos Temesvár, Duschnitz Miksa nagykereskedő Temesvár, Schatteles Gábor nagykereskedő Temesvár, Weisz Samu kereskedő Temesvár, st. quo. Chevra Kadischa Szatmár, dr. Fay Ignác Temesvár, Telkes Mór építész Temesvár, Gombos Lipót háztulajdonos Temesvár, dr. Rosenthal Mór Temesvár, Kepecs J. divatterem Temesvár, dr. Schimmerling Ármin ügyvéd Temesvár, Schlesinger József kereskedő Temesvár, Bernstein Mór kereskedő Temesvár, Vásárhelyi Alfréd Temesvár, Fischer Árpád Temesvár, Brecher Albert Szeged, dr. Bruck Mór ügyvéd Apatin.

Ezúttal is meg kell emlékeznünk azokról, akik nemes buzgóságukban taggyűjtés körül is fáradtak: Dr. Löwinger Adolf rabbi Szeged, Klauber Frigyes főgimnáziumi tanár Eger, Szabó Imre hírlapíró Budapest, dr. Fischer Benő főrabbi Palánka.

SZATMÁRI ELEK. Figyelemmel kísértem az összes lapokat, — talán az északi sarktól a déli sarkig mindet, — de én egyetlen szót sem olvastam a Szatmári Elek elhunytáról. Hát ki is volt az a Szatmári Elek tulajdonképpen? — kérdik. Erre az a feleletem: ha megadatott volna neki a szerencse, hogy még tíz évig élhetett volna legalább, az egész világ tudta volna, ki volt.

A Népopera színpadán tündöklő csillagok közül nem egy tudna mesélni arról az időről, mikor

még Szatmári Elek volt közöttük a legbecézetesebb és a legcsodálatosabb hangú énekművész. Mikor még imádattal vegyes csodálattal néztek föl reá, dehogy is gondoltak volna arra, hogy mire a jelenlegi Népopera felépül, éppen Szatmári Elek lesz az, aki hiányozni fog közülök, hogy éppen ő lesz az, — a legfiatalabb, a legcsillogóbb — aki leszalad az égről...

Csak egy olyan hatalmas ellenfél birkózhatott meg vele, mint a Sors; őt csak egy olyan rettenetes kör győzhette le, tolhatta félre helyéről, mint amilyen őt kinozta hat éven keresztül. Mégis, rajongóinak óriási száma azokból telik ki, akik őt éppen e nyomorúságokkal teli hat esztendőn át ösmerték meg. Mert ő betegen is énekelt, s ezalatt boldog volt, felejtett. A gyönyörűségtől felmagasztosult arcokat látva, a viharos tapsokat hallva, még hinni merte, hogy meghódítja a világot! Villanyfényben, díszes, ünnepi közönség előtt még hinni tudta, hogy valaha minden szív megdobban, ha e nevet hallja: Szatmári Elek!...

Annál jobban szenvedett a ragyogó, boldog estékre következő éjjeleken, a lázas, gyötrő éjjeleken, mikor iszonyúan megszenvedett azért, hogy órákkal előbb megrészegült a közönség lelkesedésétől, hogy boldog mert lenni, hogy hinni tudott a saját életében.

Szatmári Elek Abbáziában pihen, egy idegen temetőben és a sírját már veri az eső laposra...

HÖLGYEIM!

Tekintsék meg

SINGER és KOSCH

női ruha-, modell-árúházának, Budapest, VI., Nagymező-u. 16. (Andrássy-út sarok)

most megérkezett

francia ruha-,

angol Kosztüm - és

bluzkülönlegességeit

Dús választék! Olcsó szabott árak!
Eredeti modellek leszállított árban!

És én mindazokhoz fordulok, akik valaha gyönyörködtek az ő tüneményes hangjában és szeretettel gondolnak az ő vonzó egyéniségére, a barátságára, a ragaszkodására: emeljünk jeltelen sírja fölé egy emléket!

Tudtommal 6—7 év óta a következő színpadokon vendégszerepelt: Szombathely, Sopron, Makó, Debrecen, Máramarossziget. Mindenütt — bár csak 1—2 este énekelhetett betegsége miatt — forró sikerei voltak. Sőt ott, ahová gyógyulni ment: Lussinpiccolo, Meran, Gleichenberg, — is volt egynéhány diadalmas estélye és ott is tömegtelen hódoló, szerető barátot szerzett. Kassán és Szegeden a zsidó templomban énekelte a nagy ünnepeken; így hát alig van nagyobb városunk, ahol ismeretlen lenne a neve.

Egész bizalommal várom, hogy hívei, barátai, ismerősei jelentkezni fognak és hogy nemsokára mindannyian összegyűlünk egy szép ünnepre a sírja előtt.

Jávor Bella.

A Szatmári Elek síremlékére szánt adományok küldhetők Kramer M., a pesti izr. hitközség titkára (Sip-utca 12), Jávor Bella (Királyháza) vagy a Mult és Jövő szerkesztősége címére, ahol az összes adományokat nyugtázni fogjuk.

AZ ORSZ. MAGY. IZR. KÖZMŰVELŐDÉSI EGYESÜLET ez évi közgyűlése báró Herzog Mór elnöklete alatt 1913 május 22-én d. e. 11 órakor a Pesti Izr. Hitközség dísztermében lesz megtartva. A közgyűlés napirendje: 1. Elnöki megnyitó. 2. Évi jelentés. 3. Pénztárnoki jelentés. 4. Felmentvény megadása. 5. Izr. Nőegyletek Orsz. Szövetsége. 6. Három számvizsgáló megválasztása. 7. Esetleges indítványok, melyeket a közgyűlést megelőzőleg 14 nappal írásban megindokolva dr. Weiller E. főtítkárnál kell bejelenteni.

Orth. kóser cukrász- és péksütemények az orth. hitközség felügyelete mellett egyedül csakis

FRIEDMANN SALAMON

villanyerőre berendezett sütődéjében és cukrászdájában

BUDAPEST, VII., DOB-UTCA 22
kaphatók. Telefon 105—79.

Mindenmű rendeléseket pontosan eszközölünk helyben és vidékre. :: Diabétikusok és egyéb betegek részére gyógykenyerek. Cukrászati különlegességek. Postai megrendelések pontosan eszközöltenek.

JAKOBI G. LAJOS

ANGOL ÚRISZABÓ, BUDAPEST, PODMANICZKY-UTCA 11. :: TELEFON 153—94.

A MAGYAR ITO a napokban alakította meg budapesti helyi szervezetét. Dr. Adler Illés pesti rabbi megnyitó beszéde után a következő tisztikart választották meg: Elnök: dr. Mezei Mór. Két előjáró: Ágoston Lajos és dr. Léderer Sándor. Pénztáros: Alapi Béla. Ellenőr: Tsuk Sándor. Delegátusok: Adler Gyula, Bródy József, dr. Fleischmann Sándor, Friedländer Izidor, dr. Gáspár Izidor, dr. Hajdu Miklós, szempici Kammer Benő, Korányi Ignác, Lamm Pál, Leveleki Ármán, dr. Munkácsi Bernát, Serényi Samu, dr. Schäfer Zsigmond, Steiner József, Schwarcz Jakab, Szidon G.

A HUSZTI PATRIÁRKA. Egy fehérfejű, kékszemű zsidó öreg úr költözött el közülünk most pesszách szombatján; egy haragosszavú, de szelidszívű aggastyán: Stern D. Lévi. Huszton, közel a galíciai határhoz élt és ápolta a kultúrpatriárkák tekintélyét. A talmudi ősök éles logikáját s a nyugaton élő gondolkozó zsidók gondolkozását hozta magával a máramarosi kultúrába és őrizte épségben mindhaláláig. Nem is hívták másként a husztiak, mint dács-nak és askenáz-nak. A kor s a levegő, amelyben Stern D. L. kivirágzott, a magyar zsidók forradalmi renesszánsza volt, a tépelődő magyar zsidó Rousseauk és Voltairek ideje: a hitehagyott asszimiláció s a viaskodó hithűség kora. Stern D. Lévi a Falk Miksa nadírján kezdte az életet s a híressé vált szerkesztő lapjában, a Pester Lloydban Nordstern név alatt írogatta mintegy félszázaddal ezelőtt egészen a hetvenes évek közepéig cikkeit. Kérlelhetetlenül orthodox volt s agresszív eszméit mint az országos választmány tagja érvényesítette évtizedeken át. Gondolkodásával és erkölcsével igazolta a nevét: csillag volt ő Izrael égboltján, ragyogó és iránymutató.

ELŐFIZETÉSI FELHÍVÁS!

Tisztelettel kérjük előfizetőinket, valamint az OMIKE pártfogó tagjait, akiknek előfizetésük, illetve tagságuk május hóban lejárt, szintúgy azokat, akik előfizetési, illetőleg tagsági díjjal hátralékban vannak, szíveskedjenek a megfelelő összeget minél előbb beküldeni, nehogy a lap küldése fennakadást szenvedjen.

MULT ÉS JÖVŐ KIADÓHIVATALA,
BUDAPEST, VI., PODMANICZKY-U. 6.
CHEQUE- ÉS CLEARINGSZÁMLA: 29811. □□□

Ajánl elsőrendű kivitelben, kizárólag mérték után készülő, legújabb tavaszi öltönyöket és double felöltőket jutányos árak mellett. Nagy választék a most érkezett legfinomabb angol és skót szövet-különlegességekből ::

Új KÖNYVEK

DR. BOLGÁR MÓZES:
A GÓLUSZ MESÉI. I. KÖTET.

Bolgár Mózes nevének már régen jó csengése van nemcsak a hazai zsidó irodalomban, hanem a külföldön is, ahol a héber lapok csillagos jegyzetekkel közlik gyönyörű héberségű verseit és tárcáit. Voltak versei, amiket a héber lapok egyik a másik után közöltek le, mint a modern héber költészet igazgyöngyeit.

A „Bachacoth-halajla“ (Éjfélkor) című finom hangulatú poemáját hét-hét után más-más héber lapban olvashattuk, majd a krakkói Hammicpeben, majd a jeruzsálemi Haceviben, majd meg egy varsói héber lapban. A „Lemód, bení, lemod“ (Tanulj fiam, tanulj) című hatalmas költeménye magyar nyelvre fordítva is országszerte feltűnést keltett, épp úgy, mint a magyar zsidó életből vett számos pompás tárcája, elbeszélése és rajza.

Mert Bolgár Mózes dr. mestere a héber és a magyar nyelvnek egyaránt. Mikor a Magyar zsidó

Dr. Bolgár Mózes.

Almanachban kiadtuk egy-két fordítását Perez és Salom Asch novelláiból, Antal Sándor, a Stockholmban élő kiváló magyar író elragadtatással kérdezte tőlünk: ki az a Bolgár Mózes, aki olyan magyar prózát ír, milyet még csak Mikszáthtól olvasott?

Trencsénteplic

a Kárpátok gyöngye. Radioaktív
kénes hőforrások és iszapfürdők

csúsz, Köszvény, ischiász

neuralgiák, bőrbajok stb. ellen.
Előidényben lakás, ellátás és fürdő
vagy iszapkezelés naponta 8 kor.

Rituális vendéglők. Budapesttől 4 óra

Dr. MISZNE

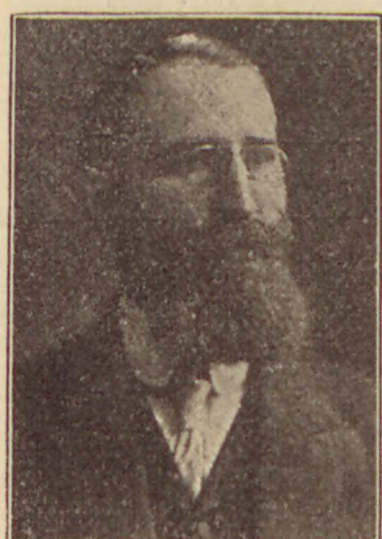
fűzőterme

Budapest, IV., Váci-
utca 7. sz. I. emelet

Telefon 142 – 45. szám

Ajánlja kizárólag mérték
után készülő szabadalma-
zott halcsontnélküli fűzőit.

Ismertető árjegyzék
!! díjtalanul. !!

FOGAK

Szájpadlás nélkül, aranyhidak és koroná-
kat a legjobb amerikai módszer szerint.

Grossmann Simon

szerb kir. udv. fogász, a párisi fogorvosi aka-
démia kiállításán arany érdemkeresztrel ki-
tüntetve. — Fogad egész napon át.

Rendelő szakorvos Dr. Káli H. P

Speciális arany- és porcellántömések,
foghúzás érzéstelenítve.

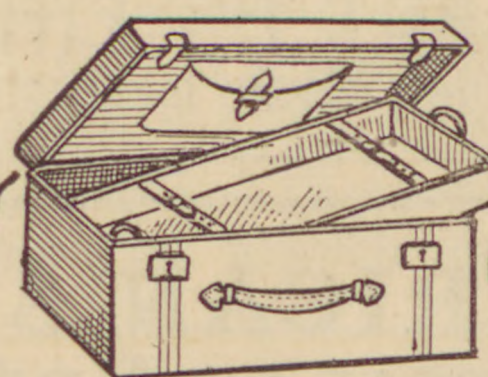
Budapest, VI., Erzsébet-Körút 50., I.

Mérsékelt árak.

Telefon 86-50

Részletfizetésre is.

Figyelem az archépemre, nevemre és az 50. házszámra.

CSAK
„MUZEUMKÖRÚT 5.
szám alatt van

CsÁNGÓ HENRIK BÖRÖNDÖS
Cím fontos, mert fióküzlet nincs.

Es valóban a héber és a magyar nyelv nagy művészenek kell lennie annak, aki a Gólusz meséit így tudta feldolgozni, aki úgy tudta visszaadni a talmudi és midrasi legendák poézisének minden sajátos ízét és zamatját, hogy azok hűségesen visszatükröztetik az ősi zsidó szellemet és mégis úgy olvashatók, mintha eredeti magyar írások volnának. Egyetlen szó sincs, amely nem volna a helyén, egyetlen szó sincs, amelyet feleslegesnek lehetne mondani.

Bolgár Mózes dr. művének első kötete felöleli „a Gólusz meséit“, a világteremtéstől Mózes haláláig. Képviselve van benne az adoma, a mese, a túlzó allegória és az aggáda. Keleti pompájú és csodás illatú virágok. „Meglátszik rajtuk, hogy nem egyes meseköltők szerzeményei, hanem a szomorúságában is ragyogó, mesélő zsidó génusz kisugárzásai.“

Dr. Bolgár könyvét meg kell ismernie minden

intelligens magyar zsidónak, a magyar zsidó ifjúságnak pedig a kezébe kell adni a Gólusz meséit, hogy tudást és poézist, zsidó önérzetet és lelkesedést merítsenek belőle.

Most, hogy közelednek az évváró vizsgák, gondoskodniuk kell az illetékes faktoroknak, hogy a könyv minél nagyobb mértékben terjedjen el az ifjúság között.

A mű címlapját egy mély ézéssel faragott szobormű reprodukciója díszíti: Egy zsidó apa, aki átszellemült arccal oktatja egy könyvből a mellette meghatatottan álló kis fiát. Gyönyörű szimbóluma a zsidóság tanítani és tanulni vágyásának. És a magyar zsidóság bizonyára nem fogja ezt az örök zsidó szimbólumot megszegyeníteni. *Patai József.*

A könyv kapható a „Zsidó Szemle“ kiadóhivatalánál, Budapest, Király-utca 36. Ára 2 korona, kötve 2 korona 50 fillér, díszkötésben 3 korona.

Orthodox vendéglő.

Tauber Adolf

BUDAPEST, VI., Rombach-utca 16.

Elsőrangú helyiség, kitűnő konyha,
polgári árak, dîner à la carte.
Referenciákkal szolgál :: :: :: ::

Reich Koppel

Kir. tanácsos, az orth. hitközség főrabbiája.

KULATÁR
MAGYAR SZOBRASZ-ÉS ÉPÍTŐMŰVÉSZET ALKALMAZÁSA
TERVEZETT KÉSZ
SIREMLEK
ÁLLANDÓ KIÁLLITÁSA,
Érdeklődőknek levéljegyzéssel és kizárólag
BLUM LAJOS SÍRKÖRKESKEDŐ
BUDAPEST, VII. KER. HÖZTEMETŐ-ÚT 24. SZÁM.

Szőnyegjavítást elfogadjunk!

PERZSA SZŐNYEGET

legolcsóbban szerezhet be
MAROKKAI-UTCA 4. (VÁCI-KÖRÚT SAROK).
Pontos cím! Pontos cím!

Perzsa szőnyegetek
rendkívül jutányosan vásárolhat
Összekötőt 26—35 45, 50 K-tól feljebb. Átvetőt
125—150 180 K-tól feljebb. Szalon- és ebédlő-
szőnyegek különféle nagyságban és árban. ☐☐

(Tessék a pontos címre ügyelni.)

PFEIFER LIPÓT ÉS FIA

MAROKKAI-UTCA 4. VÁCI-KÖRÚT MELLETT

Művészies szőnyegjavítás!

Lakodalmak, pasziták barmicvek, stb. ünnepélyek alkalmára

ÉLŐ FRISS HALAKAT,

a Balaton-, Tisza- vagy a Dunából szállítanak
IFJ. SINGHOFFER ÁGOSTON ÉS TÁRSAI

HALÁSZMESTEREK,
BUDAPEST, KÖZPONTI VÁSÁRCSARNOK.

Vidéki megrendelések vasuton vagy posta útján gyorsan és lelkiismeretesen eszközöltetnek. Vendéglősök és viszontelárusítók kedvezményben részesülnek. ✻

Sürgőny cím: Singhoffertársai, Budapest. Telefonszám: 59—98.

AMERICAN SHOE COMPANY LIMITED AMERIKAI CIPŐ RÉSZVÉNYTÁRS.

Elsőrendű valódi amerikai cipőkülönlegességek kizárólagos elárúsítása

*** KÉRJE KÉPES ÁRJEGYZÉKÜNKET ***

BUDAPEST, IV, Kígyó-tér 1
(Királyi bérpalota); V, Dorottya-utca 6; VII, Erzsébet-körút 42; DEBRECEN, Piac-utca 44; ZAGREB, Ilica 22

SCH. GORELIK: DIE LIEBE PROVINZ. (Aus der russisch-jüdischen Kleinstadt.) M. 2.— br., M. 3.— gebd. Nincs természetesebb valami mint egy Gorelik-féle elbeszélés: nem szójáték, nem kicicomázott pszichológia. A milióból (többnyire intelligens és félintelligens emberek, diákok és diáknők, tanítók és művelt munkások köréből) vannak merítve az események.

Egyes részletek elégikusak vagy melancholikusak, egyeseket pedig gyenge humor járja át, a föld és a természet iránt való szeretet adja meg a művecskének a teljes stílusát.

**ALEXANDER SCHULER: DER RASSEN-
ADEL DER JUDEN.** (Der Schlüssel zur Judenfrage.) Preis 80 Pfennig. Semonsnak átöröklési teóriájába kapcsolódva, Zollschan felépítette nagyszabású szisztémáját a fajproblémáról. Tanítása a zsidó faji sajátosság teljes elismerésében csúcsosodik ki és ennek a sajátosságnak megtartását a kultúrpolitika kötelességének tekintí. Alexander

Schuler könyve rövid áttekintését nyújtja Zollschan művének. A faji teoriának természettudományi oldala mellett megismerkedünk praktikus és politikai konzekvenciáival. A fejtegetések reményteljes optimizmusa óriási perspektívát nyit. Mert van-e boldogítóbb tudat egy nép számára, mintha egységének és sajátosságának fennmaradása a saját kezébe van letéve?

SALOM ASCH: IM LANDE DER VÄTER. Bilder und Dichtungen aus Palästina. M. 2.— br., M. 3.— gebd. Az a három bibliai elbeszélés, melyek a könyvecskét lezárják, megismertetik az olvasóval, hogy a zsidó teremtménynek a gyökerei hol találhatók. És ez az elv dominál az egész könyvben.

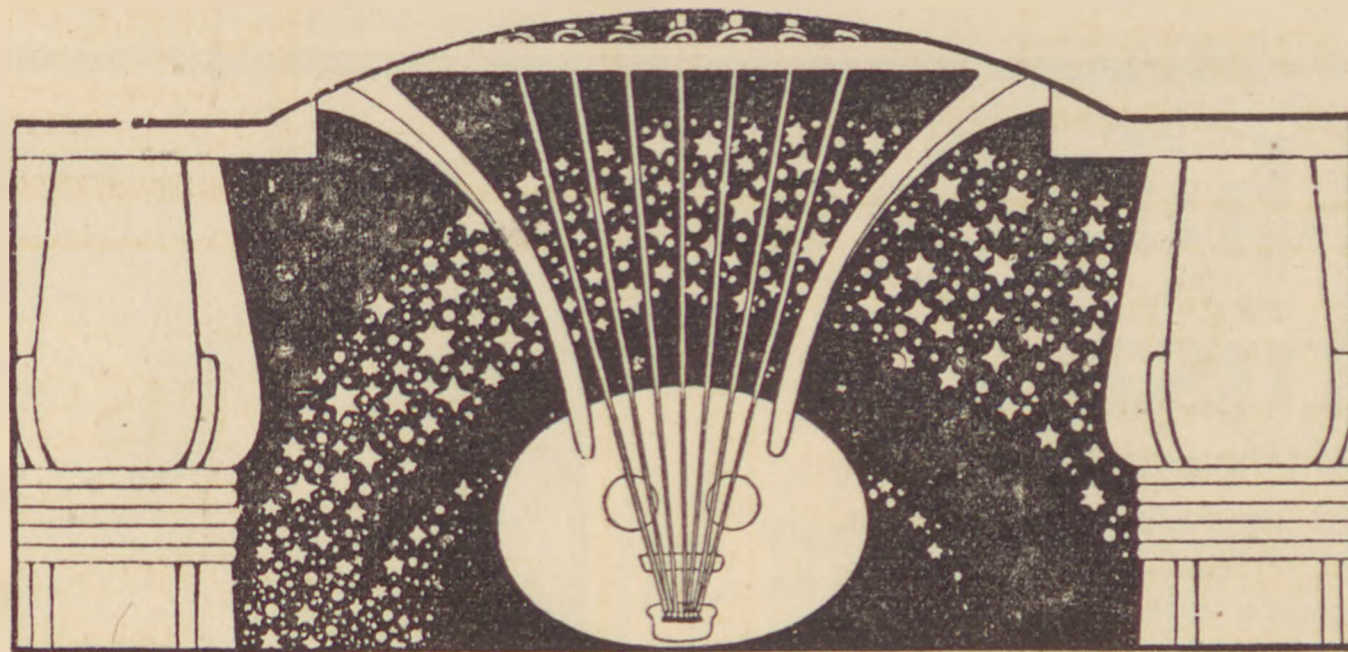
DR. FLESCH ÁRMİN mohácsi főrabbi kéri mindazokat, akiknek „A zsidó” című művének második kiadását megküldte, hogy azok vagy az árát, 5 K-t, vagy a könyvet az ő költségén juttassák vissza. Dr. Flesch könyve az iskolákban *jutalomkönyvnek* legmelegebben ajánlható.

LILIEN BIBLIA (DIE BÜCHER DER BIBEL)

kiadja: George Westermann, Braunschweig.

Albumalakú
nagy díszkiadás

A biblia leg-
szebb német
fordítása.

Albumalakú
nagy díszkiadás

Lilien gyö-
nyörű illusz-
trációival.

Eddig megjelent:

- I. kötet: Mózes öt és Józsuá könyve. Ára díszkötésben 18 korona.
 - II. kötet: Zsoltárok, siralmak, Énekek éneke. Ára díszkötésben 12 korona.
 - III. kötet: Jób, Példabeszédek, Prédikátor, Eszter, Dániel. Ára díszkötésben 12 kor.
- MEGRENDELHETŐ A „MULT ÉS JÖVŐ” KIADÓHIVATALA ÚTJÁN
BUDAPEST, VI. KERÜLET, PODMANICZKY-UTCA 6. SZÁM ALATT.
Ugyancsak kiadóhivatalunk útján megrendelhetők Lilien eredeti rajzai és réz-
karcai, valamint az összes zsidó tárgyú képek és könyvek.

**Tokaji Bortermelő
Társasága Rt. Tokaj**

Elnök:
Windisch-Graetz Lajos herceg.
Gyógyasz, szamorodni és asztali borai felülmúlhatatlanok. • Kaphatók mindenütt. • Árjegyzéket kívánságra ingyen küld. • Központi iroda: Budapest, VI., Teréz-körút 25. sz.

SZERKEZTŐI ÜZENETEK.

BALATONBOGLÁR. A „válságos“ szó annyit jelent mint a német „kritisch“, de annyit is, mint a német „entscheidend“. Ha tehát a hítszónok egy menyegzőn a mátkapárhoz intézett beszédét úgy kezdte, hogy „életük eme válságos pillanatában stb.“, a válság alatt nem krízist érthetett, hanem döntő fordulatot. A kifejezés tehát, ha nem is egészen szerencsés, alapjában véve helyes.

NEM KÖZÖLHETŐ. Fonograf a Talmudban. Véres árnyak zuhataga alatt. Koponyakatlanomban forr az Élet. A boldog Samesz. Leány a hajnal bíborpárnáin. Az életmentő szédertál. Kidobta a pamlagot.

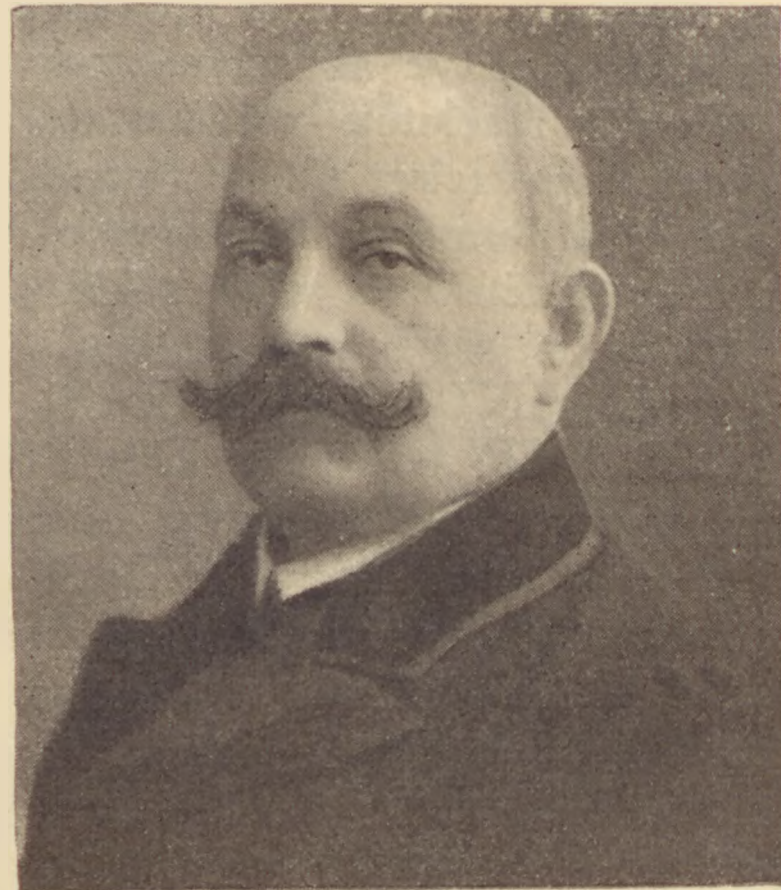
LAMDAN. Az eset csakugyan előfordult a talmudban, Kidusin traktátusában.

POÉTA. Az ötlet nem új. Ha tudna héberül, ajánlanám, hogy méltóztassék fellapozni Manuello verseskönyvének („Machberoth Imanuel“) hatodik fejezetét, ott megtalálja.

TÖBBEKNEK. A Becalél-kiállítás május hó végéig marad nyitva. A Könyves Kálmán pontos címe: Nagymező-utca 35—37.

KÖZGAZDASÁG

GIZELLA TELEP. Hazánkban természeti szépségekben bővelkedő vidékei között is feltűnő az a gyönyörű, árnyas erdőtől borított hegyvidék, amely a Duna jobbpartján, Visegrád és Dömös között fekszik. Gizella telep klimatikus gyógyhely. Enyhe hegyi égálja, a por hiánya, különleges ovisi berendezései, úgymint a modern gyógytudomány összes követelményeinek megfelelő vízgyógyintézete, az üdülők és gyöngye idegbajosok számára igen célszerűnek bizonyult. A telep fejlődése két év óta újabb stádiumba lépett. Dr. Renner

Dr. Renner Adolf.

Adolf fővárosi orvos, ki egyik legrégebb budapesti vízgyógyintézetnek a tulajdonosa, mint igazgató főorvos átvette a Gizella telep vezetését és azt egy fizikális és diétetikai szanatóriummal alakította. Gizella telepre a Budapest—Pozsony—Wien vonalon vasuton és a Dunán hajóval könnyen lehet eljutni. Vasuti állomás Nagymaros—Visegrád. Hajóállomása Nagymaros, ahonnan az érkező vendégeket külön csavargózós szállítja a Gizella telepre.

Örök hűséget ~ esküszik ~

a „BEAU BRUMMEL“ folyékony szappannak, aki egyszer azt használta. A „BEAU BRUMMEL“ szabadalmazott amerikai tiszta növényolajból készült folyékony szappan, az annak adagolására szolgáló készülék a Liquid soap dispenser. Rendkívül takarékos és tiszta. Ragályos betegségek áthordozása (mint a darabszappannál) kizárva. Nem utálatos, mint az elkocsonyásodott, hajas, poros, darabszappan. A készülék ára nikkelezett foglalatban, csavarokkal és kulccsal . . 16.— K 1 gallon (körülbelül 4 liter) kölni vízzel illatosított folyékony szappan, bádogdobozban, töltődugóval . 18.— K

Raktáron tartja:

Geittner és Rausch

cég, főherceg udv. szállító,

Budapest, VI. ker., Andrássy-út
18/MJ szám. Saját ház.

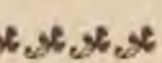

FRIEDMANN NŐI KALAPGYÁR

VI., KIRÁLY-U. 8. SZ., IV., PÁRISI-U. 4. SZ.

NŐI KALAPFORMA-, DÍSZTOLL- ÉS VIRÁG-
KÜLÖNLEGESSÉGEK

Háziasszonyoknak

leginkább szükséges „TITANIA” mosógép,
mángorló, mosogató-szekrény vagy jég szek-
rény. Háztartási árjegyzéket kérjen

Takács Oszkártól

Budapest, VI., Nagymező-utca 49

Neumayer Fülöp

Budapest, V. Ker., Deák Ferenc-tér
1. szám (Erzsébet-tér sarok).

Telefonszám: 11 — 21.

Perzsa- és Smyrna-szőnyegek. Hazai gyárt-
mányú Moquett-plüssök, bútorszővetek, ágy és
asztalterítők, függönyök és szőnyegek, továbbá
kárpos- és kocsigyártókellékek gyári raktára.

Kívánatra mintát bérmentve küldök.

Schlesinger Jos.

Budapest, VII., Király-utca 1.

Mindennemű templomi aranyhímzések készítése,
parochesz. Tóra-ruha, Almemor-takaró, Chuppa
stb. Izléses, művészies kiállítás. Jutányos árak.
Rajzok, minták s részletes ajánlatok ingyen és
bérmentve.

Nagy raktár az összes zsidó rituális tárgyakból,
templomi és házi használatra. Szefer tóra, klé-
kés, tóradíszek, kina- és valódi ezüstből. Selyem
talisz, imakönyvek stb.

Az összes zsidó irodalmi művek nagy raktára.
A Magyar Zsidó Könyvtár (szerkeszti: dr. Patai
József) kiadóhivatala. Zsidó ifjúsági és kultúr-
egyesületi könyvtárak berendezése.

Csász. és kir. szabadalmazott Keleti-féle
sérvkötők pneumatikus gummi-polottá-
val a legtekélyesebbek.

Haskötők hölgyek és urak részére minden
altesti betegség és lógó has ellen.

Gummi görcsérharisnyák.

Múlábakat és műkezeket amputáltak
részére.

Testegyenestítő, járó- és támgépeket.
Mű- és támasztó fűzőket.

Egyenestartókat ferdén nőttek részére ké-
szít a technika legmo-
dernebb elvei szerint, a legjutányosabb gyári
árak mellett.

Az összes betegápolási és egész-
ségügyi cikkek nagy raktára.

Kérje ingyen és bérmentve 3000-nél több
ábrával ellátott legújabb képes árjegyzékeket.

Alapított
1878. évben

KELETI J.

orvossebészeti műszer- és kötszergyáros.

Telefonszám
13—76.

Főraktár: Budapest, IV., Koronaherceg-u. 17
Gyár: Budapest, IV., Koronaherceg-utca 14

RIVIERA

ÉLŐVIRÁG NAGY-
KERESKEDEÉS,
KOSZORÚ- ÉS
CSOKOR-
KÖTESZET

BUDAPEST, VIII., ESZTERHÁZY-UTCA 2.
(RÁKÓCZI-ÚT SAROK.) / TELEFON 89-39.

**NEWYORKI GERMANIA
ÉLETBIZTOSÍTÓ TÁRS.**
BUDAPEST, VIII., JÓZSEF-KÖRÚT 9

Olcsó díjak. Háborúkockázat díjmentes. Kötvények 1 év után megtámadhatatlanok. Osztalék évenként felvehető. A biztosítás második évétől kezdődőleg évenként csökkenő díjfizetés. Díjtáblázatot és felvilágosítást ad azonnal a Vezérképviselőség. **HELYI KÉPVISELŐKET KERESÜNK.**

KOVALD FEST, TISZTÍT.

Gyár és főüzlet: Budapest, VII. ker.,
Szövetség-utca 35-37. szám.

Gyűjtőtelepek a székesfőváros minden részében. Képviselések a vidék legtöbb városában.

Nyers lúdzsírt

bőrt és hájat, legolcsóbban,
megbízhatóan rendeljen az
1890 óta fennálló

Stein Bernát

baromfi kereskedő cégnél,
Budapest, IX., Ráday-utca
9. szám. Telefon József 4—74

KOLLARIT

BÖRLEMEZ KAUCSUK COMPO-
SITIOVAL BEVONT
SZAGTALAN FEDÉLLEMEZ

A jelenkor legjobb fedéllemeze!
VÉGTELENÜL TARTÓS!

Gyártja:
Kollár és Társa Budapest, V., Pozsonyi-út 2/c. sz.
Törzsgyár: Kohn és Fried.

Templomi hímzéseket

készít művészes kivitelben olcsó árak mellett, tervek-
kel és rajzokkal díjmentesen szolgál

HERZ EMMA BUDAPEST

Első magyar aranyhímző telepe
IV., KOSSUTH LAJOS-UTCA 6 SZ.

Ő cs. és kir. Fensége Augustza Főhercegnő udvari szállí-
tója, Ő cs. és kir. Fensége József Főherceg kamarai
szállítója. Arany érdemkereszt és Román királyi jubi-
leum érem tulajdonosa, Grand Prix nagy aranyérme
és keresztje stb. stb.

LOHR MÁRIA-KRONFUSZ

A főváros első és legrégebb csipketisztító-,
vegytisztító és kelmefestő gyári intézete.

Alapítva 1867.

Telefon: József 2—37.

GYÁR ÉS FŐÜZLET: Bpest, VIII., Baross-u. 85.
FIÓKOK: II., Fő-utca 27. — IV., Eskü-út 6.,
Kecskeméti-utca 14. — VI., Andrássy-út 16.,
Teréz-körút 39. — V., Harmincad-utca 4. —
VIII. József-körút 2.

SPITZ LAJOS

egyenruha- és polgári szabó
BUDAPEST, WESSELÉNYI-
UTCA 1. (TEMPLOM-BAZÁR).

Angol lovagló bricseszek bármely szín-
ben és minőségben, elegáns kivitelben
darabonként 30 koronáért készíttetnek.

ELEGÁNS ANGOL FÉRFI-ÖLTÖ-
NYÖK 60 K.-TÓL. VIDÉKRE MIN-
TAKAT BÉRMENTVE KÜLDÖK.

DIGESTOL

Agymor- és bél-
működést szabá-
lyozza

Kapható minden
gyógyszertárban

Biztosan és állandóan ható
emésztő- és étpor

Eredeti doboz ára 1 és 2 kor.

MODERN
LEVEL-
PAPÍR
UJDONSÁ-
GOK.
PAPÍR-
ÁRUK

Pauker Mór
PAPÍRÁRUHÁZA

BUDAPEST
FŐÜZLET V.
VÁCI KÖRUT 60
TEL.: 47-37
FIÓKÜZLET:
VÁCI KÖRUT 73
TEL.: 86-73
M.K. POSTATAKA
REKVENZTÁRI
SZÁMLA 1952

HOLZER

CS. ÉS KIR. UDV. ÉS KAMARAI SZÁL-
LÍTÓ DIVATHÁZA BUDAPEST, IV.,
KOSSUTH LAJOS-UTCA 9. SZÁM.

Toilettek, kosztümök, paletók,
blúzok, pongyolák, kesztyűk,
harisnyák, ernyők, reticülők,
női fehéreneműek egyszerű és
elegáns kivitelben.

MARX ÉS MÉREI

tudományos műszerek gyára. • Fizikai, kémiai, természettudományi
műszerek. • Röntgen-Készülékek. • Tudományos műszerek.

Budapest, VI., Bulcsu-utca 7. szám. Telefon 21-06

**ÜVEG-
GYÁRI RAKTÁR
ZUCKER HENRIK**
BUDAPEST, VI. Árkád utca 32-34

Állandó nagy raktár
finom kristályüveg
asztalikészletekben.
Porcellán étkező-
készletek, majolika
és chinaezüst dísz-
tárgyak, minden-
nemű háztartási és
világítási cikkekben.

Figyelem! Erős új éttermei

Pilseni és Münchener Sör-sarnoka, elegánsan, fényesen berendezve,
VI., Nagymező-utca 9. sz. alatt az Európa Nagyszálló épületé-
ben (Szerecsen-utca sarkán, az Andrássy-út közvetlen közelében).
Estélyek, eljegyzések, lakodalmak részére a t. megbízóknak pompás
nagy fényes priváttermek állanak rendelkezésre.

Kitűnő ízletes ételek. Polgári árak. Előzékeny kiszolgálás.

HIRDETMÉNY.

Ezennel közhírré tétetik, hogy miután a Magyar Királyi Pénzügyminisztérium ellenőrző közegei a Magyar Királyi Szabadalmazott Osztálysorsjáték (XXXII. sorsjáték) I. osztályára szóló sorsjegyeket felül-
vizsgálták, azok a főárusítóknak árusítás végett kiadattak.

Az I. osztály húzása 1913. május hó 21. és 23-án tartatik meg. A húzások a Magyar Királyi
Lottó-jövedéki Igazgatóság, mint állami ellenőrző hatóság, és királyi közjegyző jelenlétében,
nyilvánosan történnek, a húzási teremben. Sorsjegyek a Magyar Királyi Szabadalmazott Osztálysorsjáték vala-
mennyi árusítóinál kaphatók.

Budapest, 1913. évi április hó 27-én.

MAGYAR KIR. SZAB. OSZTÁLYSORSJÁTÉK IGAZGATÓSÁGA.
TOLNAV. HAZAY.

**MEGHŐDÍTOTTUK
A VILÁGOT!**

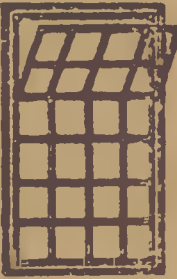

GEREBEN BÉLA *most* **ANDRÁSSY-ÚT 1.**

DALMA

Rácskapukat,
rácskerítéseket,
ajtókat,
vasablakokat
a legszebb ki-
vitelben szállít

ABELES EMIL
Budapest, V., Váci-út 14.,
a nyugati pályaudvarral szemben

Háztartási mosógépről, mangorlóról stb.-ről
▽ kérjen prospektust ▽

HERMANN EMIL és TSA cégtől
Budapest, V., Visegrádi-u. 9. Telefon 4-98.

EFCO Porosz
kőszén-
tégla a

legjobb fűtőanyag

EFCO Pongrácz és
Pongrácz
VII., Erzsébet-
körút 50.

Telefonszám
177-41
és 158-03.

BOROS ES KOHN
sirkőraktára, Budapest, VI., Váci-körút 7

Egyszerű és diszes kivitelű,
valamint nagyobb szabású
SIREMLÉKEK nagy
választékban jutányos áron.

Vidéki megrendeléseket felelősséggel szállítunk

SCHWARZ IGNÁC
könyvkereskedő.
Budapest, VI., Király-utca 8. sz.
Alapított 1888.

Dús választékú raktár a zsidó vallás keretében
szükséges szertartási cikkekből, úgymint ima-
könyvek, taleszek stb., úgyszintén templomi
aranyhímzések művészes kivitelben készíttetnek
a legjutányosabb árak mellett.

Árjegyzék ingyen és bérmentve.